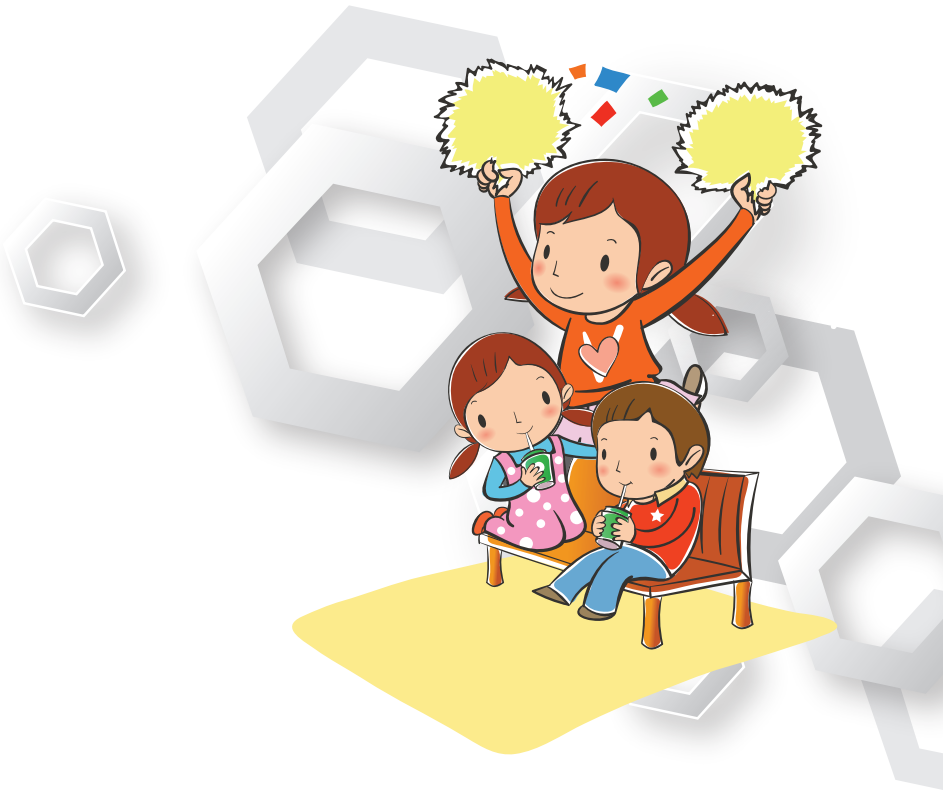




การสร้างสำนึกพลเมือง



สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง
สถาบันพระปกเกล้า

การสงวนลิขสิทธิ์

ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ และ จารุวรรณ แก้วมะโน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data.

ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์.

การสร้างสำนึกพลเมือง.-กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2558.

252 หน้า.

1. หน้าที่พลเมือง. 2. พลเมือง. I. จารุวรรณ แก้วมะโน, ผู้แต่งร่วม. I. ชื่อเรื่อง

172.1

ISBN = 978-974-449-830-4

สวพ.58-24-1000.0

พิมพ์ครั้งที่ 1 2558

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

พิมพ์ที่

บริษัท ธรรมดาเพรส จำกัด

86 ซอย 50/1 ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กทม. 10700

โทร. 0-2883-0342-4 แฟกซ์. 0-2435-6960

E-mail: tmdinter@truemail.co.th, thammada@hotmail.com

จัดพิมพ์โดย

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02 - 141-9579-81 โทรสาร 02-143-8176

เว็บไซต์ www.kpi.ac.th

เรื่องมีอยู่ว่า...

เมื่อกล่าวถึง คำว่า “**พลเมือง**” คงมีคำถามมากมายเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น “**พลเมืองคืออะไร**” ต่างจากประชาชนอย่างไร มีความสำคัญประการใด และที่สำคัญจะเป็น “**พลเมือง**” ได้อย่างไร ไม่น่าแปลกใจหากจะมีคำถามมากมายเกิดขึ้นกับคำว่า “**พลเมือง**” เพียงคำเดียว

เป็นที่ยอมรับทั่วโลกว่า “**พลเมือง**” มีความสำคัญอย่างมากในการสร้างชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เข้มแข็งและมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพ หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญอย่างมากกับการสร้างพลเมืองผ่านการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) ให้แก่คนในชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญอย่างมากในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่บ้านเมือง

สำหรับประเทศไทยให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็น “**พลเมือง**” โดยปัจจุบันมีการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเช่นกันในกลุ่มสาระวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ สิทธิ และเสรีภาพของตนเมื่อต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

ด้วยเหตุนี้ สถาบันพระปกเกล้า ในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเผยแพร่และส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคม ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จึงได้จัดทำ **คู่มือการสร้างสำนึกพลเมือง** ขึ้นเพื่อเป็น

การสร้างสำนักพลเมือง

แนวทางสำหรับคุณครูและผู้สนใจสามารถนำไปปรับใช้เพื่อสร้างและส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขต่อไป

คู่มือนี้เป็นความพยายามที่จะสร้างเครื่องมือหรือกลไกหนึ่งเพื่อใช้ในการสร้างสำนักพลเมืองให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการให้ความรู้ เสริมทักษะและลงมือปฏิบัติจริง โดยสถาบันพระปกเกล้าหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องและหน่วยงานต่างๆในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาชุมชนและนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองต่อไปของพวกเราทุกคน

ด้วยความเคารพ

รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

เรื่องดีๆ มีไว้แบ่งปัน

ความเป็น “พลเมือง” เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะจะเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้บ้านเมืองเดินไปสู่ความก้าวหน้ามั่นคงและยั่งยืน ปัจจุบันความเป็นพลเมืองได้รับการพูดถึงมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความเป็นพลเมืองสู่เยาวชนซึ่งเป็นกำลังที่สำคัญในอนาคต ดังนั้น การส่งเสริมสำนักพลเมืองให้เกิดขึ้นตั้งแต่เยาว์วัยโดยการให้ความรู้ การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนจึงเปรียบเสมือนกับการเพาะต้นกล้าให้มีความแข็งแรง ออกดอกออกผลและมีภูมิต้านทานกับโรคและแมลง ตลอดจนใส่ปุ๋ยพรวนดินนั่นเอง

คู่มือฉบับนี้เป็นความพยายามที่จะพัฒนากระบวนการสร้างสำนักพลเมืองในโครงการสร้างสำนักพลเมืองให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หวังว่าจะเป็นประโยชน์และแนวทางในการสร้างสำนักความเป็นพลเมืองให้กับผู้อ่าน ขอเชิญชวนทุกท่านนำกระบวนการและขั้นตอนในคู่มือฉบับนี้ไปประยุกต์ใช้ แล้วท่านจะพบว่า “พลเมือง” สร้างได้ โดยอาศัยการบ่มเพาะและปลูกฝังด้วยกระบวนการเรียนรู้

นายวิวัฒน์ ชัยภาคภูมิ

รองเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

เรื่องมีอยู่ว่า	III
เรื่องดีๆ มีไว้แบ่งปัน	V
ก่อนเข้าเรื่อง	1
แผนที่เดินทาง... let's go	13
เตรียมความพร้อม เมื่อพลเมืองตัวน้อยออกเดินทาง	14
กิจกรรมที่ 1 รู้จักมักจี่	17
กิจกรรมที่ 2 ฝันที่เป็นจริง	21
ใบความรู้ที่ 1 ความกลัวที่ไม่ควรกลัว	25
บทที่ 1 “พลเมือง” สำคัญไฉน	27
บทที่ 2 ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมของ “พลเมือง”	39
ในระบอบประชาธิปไตย	
กิจกรรมที่ 3 อะไรรนะ ... ความรู้ ทักษะ เจตคติ !!!	45
ใบความรู้ที่ 2 ความรู้ ทักษะ เจตคติ ต่างกันอย่างไร	50
กิจกรรมที่ 4 ประชาธิปไตยในใจฉัน	53
ใบความรู้ที่ 3 ประชาธิปไตยหลายรูปแบบประชาธิปไตย	57
แบบมีส่วนร่วม	
ใบความรู้ที่ 4 ความสำคัญของสมองทั้งสองซีก	59
การใช้ศาสตร์และศิลป์	
กิจกรรมที่ 5 การเมืองในชีวิตประจำวัน	63
ใบความรู้ที่ 5 การเมืองเรื่องใกล้ตัว	66
กิจกรรมที่ 6 สิทธิของฉัน...สิทธิของเธอ	69
ใบความรู้ที่ 6 สิทธิ เสรีภาพ...หน้าที่ และ ความรับผิดชอบ	74
บทที่ 3 มาสร้าง “พลเมือง” กับโครงการสร้างสำนักพลเมืองกันเถอะ	77

สารบัญ

บทที่ 4	ปัญหาสารณณ์กับนโยบายสาธารณะ	85
	กิจกรรมที่ 7 ประเมินความรู้ก่อนเรียน	97
	กิจกรรมที่ 8 ประเมินความรู้หลังเรียน	101
	กิจกรรมที่ 9 นักสืบเจ้าปัญญากับปัญหากล้วยๆ	105
	กิจกรรมที่ 10 หนังสือพิมพ์พาเพลิน	111
	กิจกรรมที่ 11 เมื่อนายสำนักต้องเลือก	115
	ใบความรู้ที่ 7 เรื่องราวของนายสำนัก	118
บทที่ 5	ขั้นตอนที่ 1 : การระบุปัญหา	121
	กิจกรรมที่ 12 หมู่บ้านของฉัน...แสนสุขใจ	133
	ใบความรู้ที่ 8 ฟัง...ฟัง...ฟัง อย่างตั้งใจ	137
บทที่ 6	ขั้นตอนที่ 2 : การเลือกปัญหา	139
	กิจกรรมที่ 13 เมื่อปัญหามา...ปัญญาเกิด	145
	ใบความรู้ที่ 9 กระบวนการฉันทมติ...ใครว่ายาก	150
บทที่ 7	ขั้นตอนที่ 3 : การลงพื้นที่เก็บข้อมูล	153
	กิจกรรมที่ 14 แผนที่เดินเท้า	169
	ใบความรู้ที่ 10 เทคนิคการลงพื้นที่เก็บข้อมูล	173
บทที่ 8	ขั้นตอนที่ 4 : การจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะ	175
	กิจกรรมที่ 15 บอร์ดพาเพลิน	187
บทที่ 9	ขั้นตอนที่ 5: การนำเสนอผลงานหรือนโยบายสาธารณะ	191
	กิจกรรมที่ 16 พุดได้พุดดี	196
	ใบความรู้ที่ 11 เทคนิคการนำเสนอให้น่าสนใจ	200
บทที่ 10	ขั้นตอนที่ 6 : การสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้	203
	กิจกรรมที่ 17 พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้	208
	ใบความรู้ที่ 12 มหัศจรรย์วันวานย้อนรอยความประทับใจ	212

สารบัญ

ใบความรู้ที่ 13	เส้นทางของการประเมินประสบการณ์	214
	การเรียนรู้ที่ไม่รู้จบ	
กิจกรรมที่ 18	ต่อเติมแต่งฝันวันใหม่ของเรา	217
สรุป		221
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก	แบบฝึกหัดโครงการสร้างสำนักพลเมือง	225
ภาคผนวก ข	กำหนดการอบรม กระบวนการสร้างสำนักพลเมือง	229
ดัชนีสื่อประกอบการศึกษา		235
เอกสารอ้างอิง		243

ပဲခူး
ခရိုင်





“ไม่มีทางเป็นไปได้” หลายครั้ง หลายคนเกิดความรู้สึกนี้ เมื่อถูกเชิญให้มาร่วมกันสร้างความเป็นพลเมือง เกิดคำถามมากมาย ตั้งแต่ว่าพลเมืองคืออะไร สำคัญอย่างไร ต่างจากประชาชนอย่างไร ทำไมต้องสร้าง แล้วจะสร้างได้ไหม สุดท้ายจบลงที่ **“ยากจะตาย”** และวางมือลง

“ไม่ผิด” หากเราจะรู้สึกและคิดเช่นนั้น เพราะพลเมืองไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามธรรมชาติ (natural born to be) แต่เป็นสิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นโดยให้การศึกษาและลงมือทำ ปัจจุบันหลายประเทศให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อสร้าง “พลเมือง” สำหรับเยาวชน และบุคคลทั่วไปเพื่อให้รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนและเคารพสิทธิของผู้อื่นตั้งแต่เยาว์วัย รู้จักบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนในฐานะพลเมืองคนหนึ่งในสังคมและชุมชน ที่จะต้องร่วมกันเป็นหูเป็นตา ไม่ปล่อยให้ปัญหาหรือสิ่งเลวร้ายเกิดขึ้นในสังคมโดยไม่แยแสแต่พร้อมที่จะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขจัดการปัญหานั้นอย่างกระตือรือร้น

ด้วยเหตุนี้ การสนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนทุกๆ คนได้เรียนรู้ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็น “พลเมือง” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สถาบัน พระปกเกล้าได้ให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็น พลเมืองมาโดยตลอด จึงนำโครงการสร้างสำนึกพลเมือง (Project Citizen) ซึ่งมีต้นแบบจากประเทศสหรัฐอเมริกาและดำเนินการในกว่า 70 ประเทศ ทั่วโลกมาดำเนินการในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2549 โดยปรับปรุงและพัฒนา หลักสูตรให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

วัตถุประสงค์สำคัญของโครงการสร้างสำนึกพลเมือง คือ มุ่งสร้าง ความตระหนักรับทราบทบทวนหน้าที่ความเป็นพลเมืองให้แก่เยาวชนและผู้อบรม ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน ชุมชน และสังคม เพื่อร่วมกันกำหนดปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดลสดจนผลักต้นเป็น “ข้อเสนอเชิงนโยบาย” เสนอต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิด ทิศทางที่กว้างขวางต่อไป

กระบวนการเรียนรู้จะทำให้ผู้เข้าร่วมทำความเข้าใจความหมายและ ความสำคัญของการเป็นพลเมืองที่มีต่อการปกครองประเทศ รวมไปถึงทราบ คุณลักษณะที่สำคัญของพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการ ลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้จะได้เรียนรู้วิธีการ แสดงออกของพลเมืองอย่างเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยร่วมกันกับภาครัฐและภาคประชาสังคม นอกจากนั้นยังได้ฝึกฝนทักษะ ในการคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูลซึ่งเป็น ปัจจัยที่สำคัญของพลเมือง

การสร้างสำนึกพลเมืองเริ่มต้นโดยการจัดอบรมให้แก่คุณครูหรือ ผู้สนใจ ในเรื่องความสำคัญและบทบาทของพลเมือง การมีส่วนร่วมทาง การเมืองของพลเมืองในรูปแบบต่างๆ โดยจะเน้นการมีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายสาธารณะ ผ่านกระบวนการ 6 ขั้นตอน โดยคาดหวังว่า คุณครูหรือผู้สนใจจะได้นำความรู้ทักษะเจตคติและขั้นตอนต่างๆ ไปถ่ายทอด

การสร้างสำนึกพลเมือง

กับนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อชวนกันคิดและรวมตัวกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาของโรงเรียน ชุมชนและสังคมของตนต่อไป

กระบวนการสร้างสำนึกพลเมือง มีขั้นตอนหลักๆ อยู่ 5 ระยะ
ดังแผนภาพด้านล่าง

แผนภาพการดำเนินโครงการสร้างสำนึกพลเมือง

อบรมคุณครู
หรือผู้สนใจ

- จัดอบรมกระบวนการสร้างสำนึกพลเมืองให้แก่คุณครูเป็นเวลา 4 วัน 3 คืน

คุณครูอบรม
นักเรียน

- คุณครูผู้สนใจนำกระบวนการ 6 ขั้นตอนไปถ่ายทอดแก่นักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง

นักเรียน
ผู้เกี่ยวข้อง
ทำโครงการ

- นักเรียนผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ

การเยี่ยมโรงเรียน
(School Visit)
หรือพื้นที่

- ทีมงานลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเพื่อให้กำลังใจแก่คุณครูและนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมในการประกวดที่จะเกิดขึ้น

การประกวด
บอร์ดนิทรรศการ
และแฟ้มผลงาน

- นักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการนำผลงานที่ได้ในพื้นที่จัดทำเป็นบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มผลงานมานำเสนอต่อสาธารณชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะแรกการอบรม ซึ่งเป็นช่วงของการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คุณครูและผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อสร้างวิทยากรแม่ไก่

ระยะที่สองการถ่ายทอด เป็นช่วงที่คุณครูหรือผู้ผ่านการอบรมนำความรู้จากการอบรมไปถ่ายทอดต่อในชั้นเรียนหรือชุมชนและเชิญชวนให้นักเรียนหรือชุมชนทำโครงการร่วมกัน

ระยะที่สามลงมือปฏิบัติ เป็นช่วงที่นักเรียนและคุณครูหรือชุมชนร่วมกันกำหนดปัญหา และลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้แนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหานั้นๆ หรือได้ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อไป

ระยะที่สี่การเยี่ยมเพื่อให้งำลังใจ เป็นช่วงที่สถาบันพระปกเกล้าและทีมงานลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมเยียนตอบข้อซักถามและให้งำลังใจนักเรียนและคุณครูหรือชุมชนในการทำโครงการ พร้อมทั้งเชิญชวนคุณครูและนักเรียนนำผลงานของนักเรียนมานำเสนอในเวทีประกวดระดับภูมิภาคและระดับชาติต่อไป

ระยะที่ห้าการเผยแพร่สู่สาธารณะ เมื่อคุณครูและนักเรียนหรือชุมชนร่วมกันทำโครงการกระทั่งได้แนวทางปฏิบัติหรือข้อเสนอเชิงนโยบายต่อปัญหาหนึ่งๆ แล้ว จะมีการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อเป็นพื้นที่ให้นักเรียนได้นำผลงานมานำเสนอแก่สาธารณะชนต่อไป

จากกระบวนการข้างต้น จึงสามารถสร้างสำนักพลเมืองให้ตระหนักรู้สิทธิหน้าที่และบทบาทความรับผิดชอบของตนเองและผู้อื่นได้ เพราะเป็นกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติจริงและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงแค่อบรมแล้วจบไป

คู่มือฉบับนี้ เป็นความพยายามของสถาบันพระปกเกล้าในการถอดบทเรียนองค์ความรู้ต่างๆจากการอบรมโครงการสร้างสำนักพลเมืองทั้งเนื้อหาและกิจกรรม โดยถ่ายทอดออกมาเป็นรูปเล่มเพื่อประโยชน์ในการ

เป็นเครื่องมือที่คุณครู นักเรียนและชุมชนสามารถนำไปปรับใช้ในการทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดพลเมืองที่เป็นกำลังของบ้านของเมืองต่อไป

โครงสร้างของคู่มือฉบับนี้ ออกแบบมาเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยเนื้อหาหลักๆจะจัดไว้ในรูปแบบของ **บทเรียน** โดยมีกรอบด้านล่างว่าด้วย “เกร็ดเล็กเกร็ดน้อย” รวบรวมเนื้อหาหลักๆ ของแต่ละบทซึ่งจะช่วยให้การอ่านบททวนง่ายและเนื้อหาที่ถูกเน้นในรอบนี้ยังเป็นสิ่งที่คุณครู นักเรียนและชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมด้วย

ส่วนที่สอง **กิจกรรม** เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจให้มากยิ่งขึ้น โดยเป้าหมายสำคัญของแต่ละกิจกรรมมุ่งหวังให้นักเรียนหรือผู้อบรมได้มีส่วนร่วมในการคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยในบางกิจกรรมจะมีใบงานแทรกไว้เพื่อให้นักเรียนและผู้เข้าอบรมได้ฝึกปฏิบัติด้วย

ส่วนสุดท้ายเป็น **ใบความรู้** เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจ ซึ่งแทรกไว้เพื่อให้คุณครู นักเรียนและชุมชนสามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้การดำเนินโครงการอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

คู่มือฉบับนี้ ประกอบไปด้วย 10 บทเรียน 18 กิจกรรม และ 14 ใบความรู้ โดยในแต่ละบทเรียนมีกรอบแนวคิดและกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

ส่วนแรกเป็นการ**เตรียมความพร้อม**ให้แก่ นักเรียนและผู้เข้าอบรม ก่อนเริ่มโครงการ โดยมุ่งหวังให้นักเรียนและผู้อบรมเปิดใจยอมรับตนเอง และเพื่อน เข้าใจความแตกต่างหลากหลายทางความคิด เปิดใจเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งมีความสำคัญอย่างมาก ในการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน ในส่วนนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 รู้จักมักจี่ และ กิจกรรมที่ 2 ฝันที่เป็นจริง โดยมีใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ความกลัว (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 2-3A, 6A, 7-12A)

บทที่ 1 “พลเมืองสำคัญไฉน” ในบทนี้มุ่งหวังให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจความหมายและความสำคัญของคำว่า “พลเมือง” โดยเข้าใจว่า

“พลเมือง” แตกต่างจากคำว่า “ประชาชน” และ “ราษฎร” อย่างไร โดยมีความเข้าใจคุณสมบัติและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองในระบบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่และศักยภาพของตนในฐานะพลเมือง (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 2-3A, 6-13 A 13, 114-148A, 7B และ G4)

บทที่ 2 ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมของ “พลเมือง” ในระบบประชาธิปไตย บทนี้มุ่งหวังทำความเข้าใจหลักการสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยเน้นให้เห็นว่าพลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้หลายรูปแบบ เช่น ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศร่วมกับภาครัฐและประชาสังคมต่างๆ ผ่านการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมกันและการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย เป็นต้น (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 18-23A, 38-70A, 8-20B)

ในบทนี้ มีกิจกรรมอยู่ 4 กิจกรรม เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจให้มากยิ่งขึ้นประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 3 เรื่อง **อะไรนะ...ความรู้ ทักษะ เจตคติ** เพื่อชี้ให้เห็นว่า เป็นสิ่งสำคัญของการเป็นพลเมือง โดยมุ่งให้นักเรียนเข้าใจความหมายของความรู้ ทักษะ และเจตคติ และเข้าใจว่าแต่ละส่วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร โดยในกิจกรรมที่ 3 นี้ จะมีใบความรู้เรื่อง “ความรู้ ทักษะ เจตคติ ต่างกันอย่างไร” แนบท้ายเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 27-37A, 8-20B)

กิจกรรมที่ 4 เรื่อง **ประชาธิปไตยในใจฉัน** มุ่งเน้นให้นักเรียนและชุมชนได้ทบทวนความเข้าใจที่มีต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย อาทิ หลักการสำคัญ สถานการณ์ประชาธิปไตยในปัจจุบัน ทิศทางและแนวโน้มในอนาคต อันเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางพัฒนาที่มีประสิทธิภาพต่อไป โดยในกิจกรรมที่ 4 นี้ จะมีใบความรู้เรื่อง

“ประชาธิปไตยหลายรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” และ “ความสำคัญของสมองทั้งสองซีก การใช้ศาสตร์และศิลป์” แนบท้ายด้วย (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 50A, 52-55A)

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง **การเมืองในชีวิตประจำวัน** ซึ่งมุ่งเน้นให้นักเรียนและชุมชนตระหนักและเข้าใจว่าการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยไม่ได้มีเพียงแค่การเลือกตั้งหรือมีแต่ในรัฐสภาหรือเป็นเรื่องของนักการเมืองเท่านั้นแต่ “การเมือง” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเราทุกคน เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้ โดยในกิจกรรมที่ 5 นี้ จะมีใบความรู้เรื่อง “การเมืองเรื่องใกล้ตัว” แนบท้ายด้วย

กิจกรรมที่ 6 เรื่อง **สิทธิของฉัน ... สิทธิของเธอ** มุ่งหวังให้นักเรียนหรือชุมชนได้ศึกษาสิทธิของพลเมืองที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ทราบว่านักเรียนและชุมชนและผู้อื่นมีสิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดบ้าง สามารถใช้ช่องทางใดในการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองได้อย่างเหมาะสมบ้าง โดยในกิจกรรมที่ 6 นี้ จะมีใบความรู้เรื่อง “สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่และความรับผิดชอบ” แนบท้ายด้วย

บทที่ 3 เรื่อง มาสร้าง “พลเมือง” กับโครงการสร้างสำนักพลเมืองกันเถอะ มุ่งหวังให้คุณครู นักเรียนและชุมชนได้ทราบว่า กระบวนการสร้างสำนักพลเมือง เป็นวิธีการหนึ่งที่คุณครู นักเรียนและชุมชนสามารถนำมาปรับใช้เพื่อสร้างและกระตุ้นสำนักพลเมืองให้เกิดขึ้นได้ ผ่านขั้นตอนการพัฒนานโยบายสาธารณะ 6 ขั้นตอน (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 15-23A, 71-174A, 1-20B, 1-12C, G9, G10)

บทที่ 4 เรื่อง ปัญหาสาธารณะกับนโยบายสาธารณะ มุ่งหวังให้นักเรียนและชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจความหมายและความแตกต่างระหว่างปัญหส่วนตัวกับปัญหาสาธารณะ รวมทั้งทราบความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาสาธารณะและนโยบายสาธารณะ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการ

แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ในบทนี้ มีกิจกรรมเสริมบทเรียนทั้งสิ้น 5 กิจกรรม ประกอบด้วย (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 175-180A, 19-23C, G11)

กิจกรรมที่ 7 เรื่อง **ประเมินความรู้ก่อนเรียน** เพื่อให้นักเรียนและชุมชนได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ นโยบายสาธารณะ และ กระบวนการฉันทมติ โดยในกิจกรรมนี้จะมีใบงานที่ 1 “แบบประเมินความรู้ก่อนเรียน” แนบท้าย ด้วย

กิจกรรมที่ 8 เรื่อง **ประเมินความรู้หลังเรียน** เพื่อให้นักเรียนและชุมชนได้ฝึกฝนทำความเข้าใจเรื่องนโยบายสาธารณะและกระบวนการฉันทมติเพิ่มเติม โดยในกิจกรรมนี้จะมีใบงานที่ 2 เรื่อง “แบบประเมินหลังเรียน” แนบท้ายด้วย

กิจกรรมที่ 9 เรื่อง **นักสืบเจ้าปัญญาแก้ปัญหาต่างๆ** มุ่งหวังให้นักเรียนและชุมชนได้นำความรู้จากบทที่ 4 มาใช้วิเคราะห์สังเคราะห์ปัญหา โดยกำหนดเป็นแนวทางที่จะมีต่อตัวอย่างปัญหาต่างๆ โดยในกิจกรรมนี้จะมีใบงานที่ 3 เรื่อง “แบบฝึกปฏิบัติวิเคราะห์ทางเลือก” แนบท้ายมาด้วย

กิจกรรมที่ 10 เรื่อง **หนังสือพิมพ์พาเพลิน** มุ่งหวังให้นักเรียนและชุมชนได้เข้าใจความหมายของคำว่่านโยบายสาธารณะ โดยใช้หัวข้อข่าวหรือข้อความ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และทำความเข้าใจ

กิจกรรมที่ 11 เรื่อง **เมื่อนายสำนักต้องเลือก** มุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องปัญหาส่วนตัว ปัญหาสาธารณะ นโยบายและนโยบายสาธารณะ ผ่านนิทานเสริมทักษะ เรื่อง “เรื่องราวของนายสำนัก” ในใบความรู้ที่ 7

ตั้งแต่บทที่ 5 เป็นต้นไป เป็นส่วนของกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ 6 ขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การสร้างพลเมือง ประกอบด้วย

บทที่ 5 เรื่อง ขั้นตอนที่ 1 : การระบุปัญหา ซึ่งจะอธิบายอยู่ในกิจกรรมที่ 12 เรื่อง หมู่บ้านของฉันแสนสุขใจ ที่มุ่งให้นักเรียนและชุมชนได้ร่วมกันระบุปัญหาสาธารณะของโรงเรียนและชุมชนอย่างมีส่วนร่วมแท้จริงออกมา และมีใบความรู้ เรื่อง “ฟัง...ฟัง...ฟังอย่างตั้งใจ” แนบท้าย อันเป็นหลักการสำคัญในการระดมความเห็นให้ประสบความสำเร็จ (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 21B, 13-18C, 24-26C)

บทที่ 6 ขั้นตอนที่ 2 : การเลือกปัญหา ซึ่งมีกิจกรรมที่ 13 เรื่อง เมื่อปัญหามา...ปัญหาเกิด เป็นกิจกรรมเพื่อมุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้ร่วมกันเลือกปัญหาสาธารณะที่สำคัญที่สุดของโรงเรียนและชุมชนเพียง 1 ปัญหา ในกิจกรรมนี้ จะมีใบความรู้ที่ 9 เรื่อง “กระบวนการฉันทมติ...ใครว่ายาก” แนบท้ายมาด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการหลักที่นักเรียนและชุมชนจะต้องนำมาใช้ในการระดมความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อสรุปซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 22B, 27-35C, 36-48C)

บทที่ 7 ขั้นตอนที่ 3 : การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ใช้กิจกรรมที่ 14 เรื่อง แผนที่เดินเท้า ซึ่งมุ่งหวังให้นักเรียนและชุมชนได้ฝึกปฏิบัติวิเคราะห์แหล่งข้อมูลและเก็บข้อมูลจริง ผ่านแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล ในบทนี้จะมีแบบฟอร์มต่างๆเพื่อช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยจะมีใบความรู้เรื่อง “เทคนิคการลงพื้นที่เก็บข้อมูล” แนบท้ายด้วย (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 23B, 1-21D)

บทที่ 8 ขั้นตอนที่ 4 : การจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะ ใช้กิจกรรมที่ 15 เรื่อง บอร์ดพาเพลิน ซึ่งมุ่งหวังให้นักเรียนและชุมชนสามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในขั้นที่ 3 (บทที่ 7) และพัฒนาข้อมูลเพื่อนำเสนอได้ในรูปแบบให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายเป็นบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มรูปเล่ม ในบทนี้จะมีตัวอย่างของบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มรูปเล่มของนักเรียนหรือชุมชนแสดงอยู่ด้วย โดยมีใบความรู้ที่ 11 เรื่อง

“แนวทางการจัดทำออร์ดิเนตรศการ” แนบท้าย (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 24B, 22-47D)

บทที่ 9 ขั้นตอนที่ 5 : การนำเสนอนโยบายสาธารณะ ใช้กิจกรรมที่ 16 เรื่อง พุดได้พุดดี เป็นกิจกรรมหลักของบทนี้ โดยมุ่งหวังให้นักเรียนหรือชุมชนได้ฝึกฝนการนำเสนอผลการดำเนินการที่เป็นนโยบายสาธารณะ โดยมีใบความรู้ที่ 11 เรื่อง “เทคนิคการนำเสนอให้น่าสนใจ” แนบท้ายด้วย (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 25B, 1-31E)

บทที่ 10 ขั้นตอนที่ 6: การสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้ ใช้กิจกรรมที่ 17 เรื่อง พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกิจกรรมที่ 18 ต่อเติมแต่งฝันวันใหม่ของเรา เป็นกิจกรรมในบทนี้โดยมุ่งหวังให้นักเรียนและชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานกับเพื่อนๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและพัฒนาโครงการต่อไป โดยในบทนี้จะมีใบความรู้ 2 เรื่อง คือ ใบความรู้ที่ 12 เรื่อง “มหัศจรรย์วันวานย้อนรอยความประทับใจ” และใบความรู้ที่ 13 เรื่อง “เส้นทางของการประเมินประสบการณ์การเรียนรู้ที่ไม่รู้จบ” แนบท้าย (สื่อประกอบการอธิบาย สไลด์ 26-49B, 32-42E)

บทเรียนต่างๆ ที่รวบรวมไว้ในคู่มือฉบับนี้ เป็นเพียงวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม คุณครูหรือชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้โดยคงวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมไว้ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของโครงการ

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้จะช่วยให้นักเรียน ชุมชนได้ฝึกฝนทักษะและทำความเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งได้รับความสนุกสนานระหว่างการสร้างสำนักพลเมือง

ทั้งหมดนี้เป็นความพยายามหนึ่งในการพัฒนาวิธีการและเครื่องมือเพื่อสร้างสำนักพลเมือง ยังมีแนวทางอื่นๆอีกมากมาย สิ่งที่สำคัญคือ

การสร้างสำนึกพลเมือง

“ต้องปลูกและปลูก” ศักยภาพของตัวเองออกมา และลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังจึงจะเกิดผล ดังคำพูดที่ว่า When you don't give up, you cannot fail. เมื่อไหร่ที่คุณไม่ยอมแพ้คุณจะไม่พบความล้มเหลว ด้วยเหตุนี้ นักเรียนและชุมชนต้องเริ่มที่ตัวเองจากสิ่งใกล้ๆ ตัวแล้วขยายสู่บ้าน โรงเรียน และชุมชน เพราะเมื่อไหร่ที่คุณขยับประเทศขยับ When you move the country move.

**การปลูก (จิตสำนึก) จะไม่เกิดประโยชน์ หากไม่เกิดการปลูก
ที่ถูกต้อง**

อย่าลืมที่จะปลูก และจงกระตือรือร้นที่จะปลูก

พลเมือง “สร้างได้”

ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์

จารุวรรณ แก้วมะโน

เขียน เรียบเรียง และออกแบบกิจกรรม

แผนที่เดินทาง...Let's go



เตรียมความพร้อม เพื่อพลเมืองตัวน้อย ...ออกเดินทาง....



ก่อนออกเดินทางไปทำความรู้จักกับกระบวนการสร้างสำนึกพลเมือง อยากชวนน้องๆ มาเตรียมความพร้อมกันเสียก่อน เริ่มต้นจากการท่อง “คาถาประจำใจ”

“อะไรนะ...คาถาประจำใจ”

“เปิดใจ” การร่วมกิจกรรมต่างๆจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ต้องเรียนรู้ที่จะเปิดใจรับฟัง การฟังเป็นกระบวนการที่สำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตยเพราะในสังคมประชาธิปไตยไม่สามารถหลีกเลี่ยงความคิดที่แตกต่างหลากหลายได้ หากในสังคมมีแต่ผู้แสดงความคิดเห็นแต่ไม่มีใครเปิดใจรับฟังกัน สังคมย่อมมีแต่ความวุ่นวายหาความสุขไม่ได้ เช่นเดียวกันกับด้านการเรียนหากยึดอคติ ไม่เปิดใจรับฟังสิ่งที่คุณครูถ่ายทอดหรือและสิ่งที่เพื่อนๆ ร่วมแลกเปลี่ยน ย่อมไม่เกิดประโยชน์อันใดเพราะความรู้ที่ได้ย่อมไม่ต่างไปจากเดิม ดังนั้น จะประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนได้ สิ่งสำคัญอันดับแรกคือการเปิดใจรับฟังกันและกัน ไม่มีใครเก่งที่สุดและไม่เก่ง

ที่สุด ทุกคนเก่งด้วยกันทั้งนั้น โดยขอให้นำความเก่งแต่ละด้านมาช่วยกัน
นำไปสู่การตัดสินใจและลงมือทำให้ดีที่สุด

“ตั้งใจ” การเรียนหรือการทำงานใดๆจะประสบความสำเร็จได้
ย่อมต้องมีความตั้งใจ หากไม่มีความตั้งใจแล้ว ย่อมไม่สามารถติดตามหรือ
ทำความเข้าใจสิ่งที่คุณครูถ่ายทอดหรือสิ่งที่เพื่อนๆแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน
เมื่อไม่เข้าใจ จะทำให้ไม่สนใจ และเบื่อหน่ายในที่สุด

“เต็มใจ” ในการเรียนการสอนที่มีกิจกรรม นับเป็นส่วนหนึ่งที่จะ
ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาและฝึกฝนทักษะในการแสดงออกได้
ดังนั้นหากต้องการประสบความสำเร็จในการเรียนและมีความเข้าใจในสิ่งที่
ศึกษา เมื่อมีกิจกรรมต่างๆ นักเรียนจึงควรเข้าร่วมอย่างเต็มใจ

“คิดในใจ” การรับฟังเป็นสิ่งที่ดี อย่างไรก็ตาม หากฟังโดยไม่คิด
ตามและเชื่อโดยปราศจากการไตร่ตรองย่อมไม่เกิดประโยชน์เพราะ
นอกจากจะไม่เข้าใจเรื่องนั้นอย่างแท้จริงแล้วยังไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้
เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ได้

“ปลุกใจ” หลายต่อหลายครั้งเมื่อการอบรมผ่านไป “ไฟ” ที่เคย
ลุกโชติช่วงระหว่างการอบรมย่อมมอดไปตามเวลา สิ่งที่หลายคนเคย
ให้คำมั่นสัญญาว่าจะทำ เช่น ตั้งใจเรียน ไม่เถียงคุณพ่อคุณแม่ หรือจะมี
ส่วนร่วมกับกิจกรรมทุกอย่างของโรงเรียนและชุมชน ย่อมอ่อนลงไป แต่การ
เป็นพลเมืองดีนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนจะต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่
ของตนเองอยู่เสมอ การปลุกใจให้คิดถึงบทบาทและความสำคัญในการเป็น
พลเมืองของชาติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สิ่งที่นักเรียนได้รับจาก
โครงการสร้างสำนักพลเมืองยังคงอยู่และมีแนวโน้มที่จะนำโครงการไป
ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

“ปลอบใจ” อย่างไรก็ตาม การผลักดันนโยบายหนึ่งๆ เพื่อเป็นนโยบายสาธารณะได้รับการปฏิบัติในพื้นที่ในวงกว้างเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก จึงไม่ควรเสียกำลังใจหากการผลักดันนโยบายสาธารณะในรอบแรกๆ ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ควรตระหนักไว้เสมอว่าความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น และที่สำคัญแม้ผู้ใหญ่จะไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เสนอไป แต่นักเรียนยังสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองโดยเริ่มจากสิ่งเล็กๆ ที่อยู่ใกล้ตัว และเมื่อผู้ใหญ่ใจดีพบว่าสิ่งที่นักเรียนทำเป็นสิ่งที่น่าสนใจก็มีโอกาสที่ข้อเสนอนั้นจะได้รับการผลักดันสู่นโยบายสาธารณะต่อไปในอนาคต แต่สิ่งที่สำคัญคือความพยายามและความต่อเนื่องของการทำงาน

“สุขใจ” หลายคนอาจมีความสำเร็จที่ทำให้สุขใจแตกต่างกันออกไป แต่ความสำเร็จของกระบวนการสร้างสำนักพลเมืองไม่ได้มีเพียงความสามารถในการผลักดันข้อเสนอเป็นนโยบายสาธารณะเท่านั้น แต่ความสำเร็จที่แท้จริงอยู่ระหว่างทางที่นักเรียนและชุมชนทำโครงการนี้เพราะนักเรียนและชุมชนจะได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติมากมาย ได้เพื่อน ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม ได้ฝึกฝนทักษะในการแสดงออกหลายด้าน และที่สำคัญที่สุดคือความภาคภูมิใจที่นักเรียนและชุมชนจะได้รับจากการทำโครงการอย่างแน่นอน

เมื่อท่องคาถาประจำใจจนขึ้นใจแล้ว พวกเราคงพร้อมแล้วที่จะเดินทางไปพร้อมกันกับ “กระบวนการสร้างสำนักพลเมือง” แล้วน้องๆ จะรู้ว่าพวกเราก็มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในฐานะพลเมืองได้ และไม่ใช่เรื่องยากอย่างที่คิด

พลเมืองตัวน้อย
ออกเดินทาง...



પિંચાળપુસ્તક
જી ૧

સુચાંખપત્ર



กิจกรรมที่ 1 รู้จักมักชี

วัตถุประสงค์:

กิจกรรมนี้มุ่งหวังให้นักเรียนและผู้เข้าอบรมได้ทำความรู้จักซึ่งกันและกันให้มากขึ้นโดยเปิดใจยอมรับซึ่งกันและกันพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข

ระยะเวลา :

45-60 นาที

อุปกรณ์ :

1. กระดาษ A4
2. สีไม้ หรือ สีเทียน เท่าจำนวนกลุ่ม

สื่อประกอบการอธิบาย :

สไลด์ 2-3A, 7-12A

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1. กิจกรรมแรกให้นักเรียนจับคู่ (ชาย-ชาย,หญิง-หญิง) จากนั้นให้นักเรียนเป่ายางลบกัน คนหนึ่งจะเป็นผู้กำมือไว้ให้แน่น ส่วนคนแพ้มจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะแกะมือของคนนั้นออกให้ได้ (ใช้เวลาดำเนินกิจกรรมนี้ 2 นาที) จากนั้นสลับหน้าที่กัน
2. กิจกรรมที่สองแจกกระดาษ A4 ให้นักเรียนทุกคนและใช้คู่เดิมทำกิจกรรม โดยเริ่มต้นจากให้นักเรียนวาดภาพสิ่งที่คิดว่าแทนตนเองได้ดีที่สุด โดยไม่ต้องเขียนคำอธิบายลงในภาพ ใช้เวลา 2 นาที
3. จากนั้นให้จับคู่กับเพื่อน (อาจใช้คู่เดิมหรือคู่ใหม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม) และวาดสิ่งที่นักเรียนคิดว่าเป็นตัวแทนของเพื่อนได้มากที่สุด โดยไม่ต้องเขียนคำอธิบาย (ใช้เวลา 2 นาที) จากนั้นให้นักเรียนผลัดกันเล่าอธิบายภาพที่ตนวาด โดยเริ่มจากเล่าภาพของตนเองให้คู่ของตนฟังก่อนคนละ 1 นาที ให้เล่าภาพที่ตนวาดเกี่ยวกับเพื่อนอีกคนละ 1 นาที
4. จากนั้น ให้นักเรียนคู่ละ 2 นาที แลกเปลี่ยนเพิ่มเติมในประเด็นอื่นๆ เช่น ความหวัง ความฝันและปัญหาต่างๆ ที่พบ
5. ขอตัวแทนนักเรียนออกมาเล่าเรื่องราวประทับใจที่ได้ฟังจากเพื่อน โดยเริ่มเล่าตั้งแต่สิ่งที่ตนเองมองเพื่อนและความเป็นจริงที่ได้ฟังจากเพื่อน
6. สรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรม

สรุปกิจกรรม

1. กิจกรรมแรกสอนให้รู้ว่า การอยู่ร่วมกันในสังคม สิ่งที่สำคัญคือ การเปิดใจยอมรับตนเองและผู้อื่น เป็นผู้ที่มีใจกว้างพร้อมที่จะรับฟัง เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ การปิดใจก็เหมือนกับการกำมือแน่น ไม่ยอมให้ใครแกะออกได้ นอกจากจะไม่ได้รับความรู้ใหม่ใดๆ แล้ว ยังเจ็บตัวอีกด้วย ที่สำคัญคือไม่สามารถเกิดการพัฒนาได้
2. กิจกรรมที่สอง สอนให้รู้ว่า คนเรามักมองตนเองในแง่ดี แต่มัก ปิดใจไม่ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่นเนื่องจากมีอคติ และมักมอง คนอื่นในแง่ร้ายไว้ก่อนอันจะนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ การเปิดใจรับฟัง และมองแง่ดีของผู้อื่นไม่ยึดติดกับความคิดของตน จึงเป็นพื้นฐาน ที่สำคัญในการดำรงอยู่ในสังคมประชาธิปไตยที่มีความหลากหลาย
3. นอกจากนั้นยังสอนให้รู้ว่าสิ่งที่มองเห็นภายนอกและสิ่งที่เราคิด บางครั้งอาจไม่เหมือนกับสิ่งที่เป็นจริง ดังนั้น การเปิดใจเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน จึงนอกจากจะทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่างๆ ตาม ความเป็นจริงแล้ว ยังช่วยให้สามารถรับมือกับเรื่องนั้นๆ ได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม

กิจกรรม
ที่ 2

ฝันที่เป็นจริง



กิจกรรมที่ 2 ส่วนที่เป็นจริง

วัตถุประสงค์ :

เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการไม่รังร่อที่จะทำความดีและทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติ

ระยะเวลา :

45-60 นาที

อุปกรณ์ :

1. กระดาษ A4 ดินสอ หรือ ปากกา
2. ตัวอย่างคำถาม

สื่อประกอบการอธิบาย :

สไลด์ 6A, 7-12A

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1. แจกกระดาษ A4 ให้นักเรียนหรือผู้อบรมทุกคน เขียนคำถาม 3 ข้อลงบนกระดาษ อ่านคำถามให้ทุกคนฟังพร้อมกัน จากนั้นให้เวลาทุกคนคิดและเขียนคำตอบทั้ง 3 ข้อ ให้เวลาเขียนคำตอบ 5 นาที คำถามประกอบด้วย (สามารถปรับเปลี่ยนคำถามได้ตามความเหมาะสม)
 - 1.1 หากเลือกเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของบ้านได้ ตัวเราอยากเลือกเป็นส่วนใด เพราะอะไร
 - 1.2 หากเลือกเป็นใครในสังคมก็ได้ ตัวเราอยากเป็นใคร เพราะอะไร
 - 1.3 หากอีก 10 วัน โลกจะแตก ตัวเราอยากทำอะไร เพราะอะไร
2. จากนั้นแบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 5-10 คน เพื่อแลกเปลี่ยนคำตอบในแต่ละข้อ ให้เวลา 15 นาที
3. เมื่อทุกคนพูดคุยกันจนครบทุกคนแล้ว ให้กลุ่มตัดสินใจว่าใครพูดได้ดี เพราะอะไร และให้ผู้นั้นเป็นตัวแทนของกลุ่มออกมานำเสนอความคิดดังกล่าว
4. สรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรม

สรุปกิจกรรม

1. ทุกคนมีความฝัน มีความหวัง อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่เราปล่อยให้ความหวังต่างๆ เป็นเพียงแค่ความฝัน ไม่ได้วางแผนลงมือปฏิบัติให้สิ่งที่หวังนั้นเป็นจริง ปล่อยให้ความกลัวและข้ออ้างต่างๆ มาขัดขวางให้ทำไม่ได้ กลัวแปลกไม่เหมือนเพื่อน อ้างว่าไม่มีเวลา ไม่มีความสามารถ รวมไปถึงความคิดที่ว่าเรื่องดังกล่าวไม่ใช่หน้าที่

ของฉันทน์ มาครอบงำจิตใจและศักยภาพของตน จงทลายกำแพงแห่งความหวาดกลัวออกไป แล้วนักเรียนจะรู้ว่าศักยภาพนั้นอยู่ในตัวของทุกคน

2. หน้าที่ของพลเมืองประการหนึ่งคือการทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาคอยสอดส่องดูแลทั้งตนเองและผู้อื่น ไม่นิ่งดูตายต่อความอยุติธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคม เมื่อคิดได้เช่นนี้แล้วก็อย่าปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยไม่มีการกระทำใดๆ ที่เป็นประโยชน์ ขอให้คิดเสมอว่ามนุษย์นั้นมีเวลาอันแสนสั้น จงรีบทำความดี จงปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดีของตนให้ดีที่สุด

ใบความรู้ที่ 1 ความกลัวที่ไม่ควรกลัว

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้นักเรียนหรือผู้เข้าอบรมทราบประเภทของความกลัวแบบต่างๆ ที่จะส่งเสริมหรือขัดขวางต่อการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนหรือผู้เข้าอบรมเปิดใจเรียนรู้กระบวนการต่างๆ

“ความกลัว” เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่ติดตัวมากับมนุษย์ ตั้งแต่เกิดเรียกว่าเป็น “สัญชาตญาณ” ก็ว่าได้ ประโยชน์ของความกลัวคือ ช่วยปกป้องมนุษย์ให้รอดพ้นจากอันตรายต่างๆ เช่น ความกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากสัตว์ร้ายหรือภัยธรรมชาติจะทำให้มนุษย์เตรียมความพร้อมรับมือความกลัวเหล่านั้นด้วยความระมัดระวัง ความกลัวประเภทนี้เรียกว่า เป็นความกลัวด้านบวก (positive fear) ที่จะช่วยให้มนุษย์เกิดความตระหนักและสามารถป้องกันอันตรายต่างๆ ได้ทันทั่วทั้งที่เป็นความกลัวใน “สิ่งที่ควรกลัว”

อย่างไรก็ตาม มีความกลัวอีกประเภทหนึ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เรียกว่า ความกลัวด้านลบ (negative fear) ซึ่งจะกีดกันความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และเปิดรับเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตัวอย่างเช่น กลัวทำไม่ได้ กลัว

กิจกรรม กลัวเบื่อ กลัวไม่มีเวลา หรือกลัวการจับไม้คู่พูด เป็นต้น ความกลัวประเภทนี้เป็นความกลัวที่ไม่สมควรกลัว เพราะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ แต่สามารถแก้ไขได้ด้วยการเผชิญกับความกลัวนั้นอย่างมั่นใจ และตั้งใจมีส่วนร่วมตลอดกิจกรรม

ผลการศึกษาด้านจิตวิทยาที่ชี้ให้เห็นว่า “ความกลัว” บางอย่างเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองอยู่ไม่น้อย ความกลัวประเภทนี้มีระดับไม่มาก เรียกได้อีกอย่างว่า “ความกดดัน” และเป็นความกลัวที่ยังคงตั้งอยู่บนเหตุผล เช่น กลัวสอบตก และกลัวถูกคุณครูดุ จึงทำให้นักเรียนขยันเรียนและตั้งใจทำการบ้านมากขึ้น หรือความกลัวว่าจะทำให้พ่อแม่ผิดหวัง จึงทำให้ผู้นั้นพยายามปฏิบัติตนเป็นคนดีของพ่อแม่และสังคม เป็นต้น

ดังนั้น “ความกลัว” มีไว้บ้างก็ดีเพื่อระมัดระวังและสร้างความรอบคอบให้แก่ตนเองเท่านั้น แต่อย่าให้ความกลัวกีดกันศักยภาพในการเรียนรู้ของตน จำไว้ว่า “Don’t fear to negotiate Don’t negotiate with fear” จงใช้ความกล้าเอาชนะความกลัวแล้วท่านจะพบว่าโลกใบนี้มีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่ท่านสามารถทำได้

ถ้าไม่ทดลองทำ ก็จะไม่รู้ว่าเรามีความสามารถมากแค่ไหน



บทที่
1

“พลเมือง”
สำคัญแค่ไหน



บทที่ 1 “พลเมือง” สำคัญไฉน

สื่อประกอบ

การอธิบาย :

พาวเวอร์พอยท์

สไลด์ที่ 2-3 A,

6-13 A 13,

114-148A,

7B และ

คลิปวิดีโอเรื่อง

เทวดาเจ้าขา,

อินเดียและ

เสียงกู่จาก

ครูใหญ่

“พลเมือง” คืออะไรหรือครับ / ค่ะ

“พลเมือง” ต่างจากประชาชน อย่างไรหรือครับ / ค่ะ

“พลเมือง” มีความสำคัญอย่างไรหรือครับ / ค่ะ

“พลเมือง” เกี่ยวข้องกับผม/หนู อย่างไรหรือครับ / ค่ะ

ผม/หนู ต้องเป็น “พลเมือง” ด้วยหรือครับ / ค่ะ

เมื่อก้าวถึง คำว่า “พลเมือง” คงมีคำถามมากมาย เกิดขึ้นว่า “พลเมือง” คืออะไร ซึ่งแท้จริงแล้วพลเมืองไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคม

คำว่า “พลเมือง” ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นหลังจาก ที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) เริ่มมีปัญหาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้ ขณะที่การกำหนดนโยบายสาธารณะหลายครั้งภาคประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทำให้นโยบายหลายเรื่องนำมาสู่ปัญหามากกว่าจะนำมาซึ่งการแก้ไข ส่งผลให้ภาคประชาชนรวมตัวกันมากขึ้น เพื่อปกป้องสิทธิของตนในฐานะพลเมือง ด้วยความหวังว่าเมื่อ การเมืองภาคตัวแทนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ “คำตอบสุดท้าย” จึงกลับมาสู่ภาคประชาชน

อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยยังมีความเข้าใจความหมาย ที่ของคำว่า “พลเมือง” แตกต่างกัน โดยหลายต่อหลายครั้ง มักใช้คำว่า “พลเมือง” “ประชาชน” และ “ราษฎร” ควบคู่กัน

ไปโดยเข้าใจว่า 3 คำนี้มีความหมายเหมือนกันและสามารถใช้แทนกันได้ ทั้งที่แท้จริงแล้วทั้ง 3 คำนี้มีความหมายที่แตกต่างกันอย่างมา

สิ่งสำคัญประการแรกในการสร้างความเป็นพลเมืองคือต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความหมายของคำว่า**พลเมือง**ให้ถูกต้องตรงกันก่อน เพื่อให้เห็นว่าเพราะเหตุใดพลเมืองจึงมีความสำคัญ รวมไปถึงคุณสมบัติที่สำคัญและบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขควรเป็นเช่นใด โดยความแตกต่างที่สำคัญของคำว่า “ราษฎร” “ประชาชน” และ “พลเมือง” อยู่ที่จิตสำนึกความรับผิดชอบและพฤติกรรมการแสดงออกต่อสาธารณะดังต่อไปนี้¹

“ราษฎร” (subject) หมายถึงผู้ที่เป็นการให้แก่สังคมไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ รอการช่วยเหลือจากคนอื่นอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สังคมจะต้องเปิดโอกาสให้พวกเขามีการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลและมีบทบาทเพียงการรับคำสั่งและทำตามคำสั่ง

“ประชาชน” (people) หมายถึงคนที่อยู่ใต้อำนาจ เป็นผู้รับคำสั่ง และทำตามคำสั่ง เป็นผู้ดูและไม่ใช่ผู้เล่น ในอีกนัยยะคือ ในสังคมมีผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ประชาชนในที่นี้ถูกผู้ปกครองบอกให้ไปเลือกตั้งหรือเสียภาษีก็จะทำตาม แต่ถ้ามีโอกาสก็จะหนีภาษีหรือไม่ไปเลือกตั้ง เป็นต้น เพราะจะมองที่ผลประโยชน์ของตนเองอย่างเดียว โดยถ้าตัวเองไม่ได้ผลประโยชน์ก็จะคิดหยิบนาย แต่ถ้าต้องเสียผลประโยชน์ก็จะไม่ยอมเสียสละหรือมีส่วนในการช่วยกันแก้ปัญหาซึ่งถือว่ามีความจำนวนมากในสังคมบ้านเรา คือ เป็นเพียงคนยืนดูเฉยๆ มีนัยความหมายสะท้อนให้เห็นอำนาจที่มากขึ้น มีการสื่อถึงความเป็นเจ้าของประเทศ และเจ้าของอำนาจอธิปไตยมากกว่ากว่าราษฎร

¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ. “ความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย”. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 เรื่อง ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย. หน้า 137-154.

ส่วนคำว่า “พลเมือง” (citizen) มีรากศัพท์มาจาก 2 คำ คือ “พละ” + “เมือง” โดย “พละ” หมายถึง พละกำลัง “เมือง” หมายถึง บ้านเมือง เมื่อนำ 2 คำนี้มารวมกันจึงทำให้คำว่า “พลเมือง” มีความหมายที่มากไปกว่าผู้ที่มิมีบทบาทหน้าที่เพียงแค่รับคำสั่งจากรัฐและทำตามกฎหมายเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ผู้ที่เป็นกำลัง/พลังของบ้านเมือง รวมตัวกันทำเรื่องดีๆ รวมถึงมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม ซื่อสัตย์ เสียสละ มีเหตุผล เห็นกับประโยชน์ส่วนรวมและเป็นส่วนช่วยให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญ โดยสรุป พลเมืองจึงหมายถึงคนที่เป็น “พละกำลังของบ้านเมือง” ไม่เป็นภาระให้กับคนอื่นแต่สามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือสังคมได้

ในส่วนของภาษาอังกฤษได้ให้ความแตกต่างระหว่างคำว่า “ราษฎร” “ประชาชน” และ “พลเมือง” ไว้เช่นกัน คือ “ราษฎร” มาจากภาษาอังกฤษคือ “Subject” ซึ่งในภาษาอังกฤษมีความหมายถึงผู้ที่ถูกกระทำ “ประชาชน” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “People” ซึ่งมีความหมายถึงกลุ่มคนหรือประชาชนทั่วไปในประเทศ ส่วนคำว่า “พลเมือง” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Citizen”

ศ. ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กล่าวว่า สังคมจะมีคุณภาพได้ หากประชาชนพ้นจากความเป็นราษฎรสู่ความเป็นพลเมือง เช่นเดียวกับ อาจารย์แก้วสรร อติโพธิ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ที่กล่าวว่า การปฏิรูปการเมืองจำเป็นต้อง “ยกระดับ” ราษฎรให้เป็นประชาชนและ “พลเมือง” ต่อไป

ดังนั้น การพัฒนาสังคมหนึ่งๆ ให้มีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยกระดับ ความรู้ความสามารถ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (disposition) ของผู้คนในสังคมจาก “ราษฎร” ที่ยังเป็นภาระให้กับคนอื่น และสังคมไปสู่ “ประชาชน” ที่เป็นเพียงผู้เฝ้าดูยืนมองเฉยๆ ให้กลายเป็น

“พลเมือง” ที่มีความรู้ ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายนั้นอย่างเหมาะสมตามลำดับ เห็นกับประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่และทำให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้า มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขกันถ้วนหน้า

ข้อสังเกต : การ “ยกระดับ” ความรู้ความเข้าใจของคนในชาติ จากการเป็นเพียงผู้รับนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นในฐานะ “ราษฎร” หรือ “ประชาชน” คนธรรมดา สู่การเป็น “พลเมือง” ที่มีความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของตน คือหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

นอกจากความหมาย ของคำว่าพลเมืองแล้ว สิ่งที่พึงตระหนักอีกประการคือ คุณลักษณะของพลเมืองจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองเป็นสำคัญ เช่น ภายใต้ระบอบเผด็จการหรือกึ่งเผด็จการที่ผู้ปกครองถืออำนาจตนเป็นใหญ่และไม่ฟังเสียงของประชาชน ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบนี้ย่อมต้องทำตามคำสั่งของรัฐอย่างเคร่งครัดโดยปราศจากการตั้งคำถามและการตรวจสอบ ตรงกันข้ามกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิเสรีภาพหน้าที่และความรับผิดชอบ ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบนี้ จึงสามารถมีส่วนร่วมในการออกกฎและแสดงความเห็นต่างๆ ได้ด้วย ไม่ใช่เพียงแค่ทำตามกฎเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องตรวจสอบหลักของการปกครองในระบอบนี้เสียก่อน เพื่อให้ทราบว่าคุณสมบัติที่ดีของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยควรเป็นเช่นใด

หลักการปกครองในระดับประชาธิปไตย

หลักการที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย สรุปได้ดังต่อไปนี้²

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

หมายถึง อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน ประกอบด้วย อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ซึ่งประชาชนสามารถใช้อำนาจอเหล่านี้ได้ทั้งโดยตรงและทางอ้อมผ่านการเลือกตั้ง ทั้งนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

2. หลักสิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และ ภราดรภาพ (Fraternity)

หมายถึง ประชาชนทุกคนต้องมีสิทธิ มีเสรีภาพ มีความเสมอภาคตามกฎหมายและชนบประเพณีในฐานะประชาชนของรัฐ อย่างไม่แบ่งแยกด้วยเหตุผลเรื่อง ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา หรือสีผิว ทุกคนในสังคมต้องอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง

สิทธิ – หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลพึงมีภายใต้กฎหมายในฐานะพลเมืองของประเทศ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการอยู่อาศัย สิทธิในการเลือกตั้ง เป็นต้น

เสรีภาพ – หมายถึงอิสระในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลภายใต้กรอบของกฎหมายและไม่รุกรานสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

² คำนึง ชัยสุวรรณรักษ์ และ วีระพล บุญสร้าง. ประชาธิปไตยในวิถีประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : แม็ก, 2546. หน้า 9-10.

- ความเสมอภาค – หมายถึงความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน ความแตกต่างของชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา สถานะทางสังคม ไม่มีผลต่อการปฏิบัติที่แตกต่างกัน
- ภราดรภาพ – หมายถึงความเป็นพี่น้องกัน คือการมองมนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง ไม่แบ่งแยกกันด้วยผิวพรรณ หรือ เผ่าพันธุ์

3. หลักนิติธรรม (Rule of Law)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องยึดกฎหมายเป็นหลักในการกระทำการต่างๆ ทุกคนจะต้องเสมอกันต่อหน้ากฎหมาย เพื่อการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมอย่างสงบสุข

4. หลักการถือเสียงส่วนมากเป็นเกณฑ์ โดยคุ้มครองเสียงส่วนน้อย (Majority Rules, Minority Rights)

หมายถึงหลักการยอมรับมติของคนในสังคมส่วนใหญ่ ไม่ใช้การตัดสินใจโดยคนหรือกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อยด้วย กล่าวคือ ต้องเปิดโอกาสให้เสียงส่วนน้อยแสดงความเห็น หรือสงวนความเห็นต่างได้โดยเป็นธรรม

5. หลักการมีส่วนร่วม

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องไม่นิ่งเฉย และต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ เช่น ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความเห็น และกฎหมาย เป็นต้น

นอกจากหลักการข้างต้นแล้ว ยังมีหลักการที่สำคัญอื่นๆ อีก เช่น หลักการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และหลักการ

ฉันทมติ เพราะในสังคมย่อมประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางความคิด ขณะที่บางครั้งเสียงส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป การตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงควรตั้งอยู่บนหลักของเหตุผลและข้อมูล ดังนั้นการนำหลักฉันทมติ โดยผ่านการพูดคุยกันมาใช้ในการทำกิจการต่างๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

คุณสมบัติสำคัญของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สะท้อนให้เห็นคุณสมบัติที่สำคัญของ “พลเมือง” ได้เป็นอย่างดีว่า พลเมืองคือคนที่จะต้องเป็นผู้เล่น ไม่ใช่ยืนดู และเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม พลเมืองที่ดีจึงต้องรู้จักสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการปกครองภายใต้กรอบของกฎหมาย หลักแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเคารพสิทธิของผู้อื่นตลอดจนความรับผิดชอบต่อความคิดเห็นของตน ผู้อื่น และความเป็นไปของเพื่อนร่วมชาติอันเนื่องมาจากการกระทำของตน รวมไปถึงปัญหาของบ้านเมือง

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีบทบาททั้งการเป็นผู้นำและผู้ตาม ไม่ได้เป็นเพียงผู้ตามที่จะทำหน้าที่ตามคำสั่งหรือตามนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่สามารถริเริ่มเสนอนโยบายต่างๆ ได้ ด้วยเหตุนี้พลเมืองในระบบประชาธิปไตย จึงควรตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง และผู้อื่น ไม่ปล่อยให้การบริหารประเทศชาติหรือการกำหนดนโยบายต่างๆ เป็นหน้าที่ของนักการเมือง ผู้นำ หรือรัฐบาลเท่านั้น แต่ควรช่วยกันติดตามตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ต่อนโยบายเหล่านั้นด้วย

เพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) บิดาทางรัฐศาสตร์ของตะวันตก กล่าวว่า หากต้องการให้ระบบการเมืองและประเทศชาติมีความมั่นคง และเอื้อประโยชน์ต่อคนในสังคมอย่างแท้จริงถ้วนหน้า พลเมืองจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับระบอบการปกครอง เพราะบทบาทที่สำคัญของพลเมืองคือการสนับสนุนและคำจูงการดำรงอยู่หรือความมั่นคงของรัฐ

ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองให้มีความสอดคล้องและไปด้วยกันกับระบอบการปกครองเพื่อส่งเสริมกันและกันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

สถาบันพระปกเกล้า ได้กำหนดค่านิยมประชาธิปไตยไว้ 9 ประการ ประกอบด้วย 1. การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพ 2. การทำหน้าที่และมีสำนึกรับผิดชอบ 3. การธำรงไว้ซึ่งเสรีภาพของตนเคารพเสรีภาพของผู้อื่น 4. การยึดหลักกฎหมายในการกระทำการต่างๆ 5. การเคารพระเบียบ กติกา ข้อบังคับของสังคม 6. การใช้เหตุผลในการพิจารณา 7. การยึดมั่นในความยุติธรรม ความถูกต้องชอบธรรม 8. การยึดหลักสันติวิธีและธรรมาภิบาลในการดำเนินการและจัดการปัญหาต่างๆ 9. การมีส่วนร่วมและการเป็นเจ้าของประเทศ

สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ได้ศึกษาวิจัยคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง พบว่ามีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย 1. ความรับผิดชอบ 2. ความมีระเบียบวินัย 3. จิตสาธารณะ 4. ความซื่อสัตย์ และ 5. ความมีเหตุผล³

³ ศรัณยู หมั่นทรัพย์. การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรสร้างสำนึกพลเมืองในบริบทไทย. เอกสารรายงานวิจัย. สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า, 2556.

โดยสรุป พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้ที่มีสำนึกรับผิดชอบ เชื่อสัตย์ และมีจิตสาธารณะเป็นคุณธรรมประจำใจ รวมไปถึงต้องเป็นผู้มีวินัย มีเหตุผล แสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพนั้นได้อย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดผู้อื่น ที่สำคัญคือมีความรับผิดชอบต่อสังคม กระตือรือร้นและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

เมื่อเป็นเช่นนี้ การเลือกตั้งจึงเป็นเพียงวิธีการหนึ่งเท่านั้นที่พลเมืองจะต้องปฏิบัติและถือเป็นหน้าที่ แต่โดยที่อำนาจทั้งหมดไม่ได้หมดไปหลังการเลือกตั้ง พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยยังมีหน้าที่อีกหลายประการที่จะต้องรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน สำหรับรูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยเป็นเช่นใดนั้น จะกล่าวไว้โดยละเอียดในบทที่ 2

ข้อคิดสะกิดชวนคือ หลักการดีๆ ของระบอบประชาธิปไตยคงเป็นได้เพียงแค่ตัวหนังสือ หากสุดท้ายแล้วพลเมืองเอาแต่นิ่งเฉยและคิดเพียงแต่ว่าไม่ใช่หน้าที่ พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยคงไม่แตกต่างไปจากพลเมืองในระบอบการปกครองอื่นๆ เพราะแม้จะมีเสรีภาพ แต่ก็ไม่ยอมใช้สิทธิเสรีภาพนั้นให้เกิดประโยชน์

ข้อสังเกต : คุณลักษณะที่สำคัญของ “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” โดยสรุปคือ 1. ตระหนักถึงศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพ 2. เคารพกฎระเบียบ 3. ยึดหลักกฎหมาย 4. ทำหน้าที่ 5. มีความรับผิดชอบ 6. ใช้หลักเหตุผล 7. ยึดมั่นยุติธรรม 8. ยึดหลักสันติ 9. มีส่วนร่วม

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้คุณครูสามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ (โปรดดูดัชนีสื่อประกอบ)

1. **พาวเวอร์พอยท์เกริ่นนำ** – เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนสัมมนา เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่บทเรียนต่อไป (สไลด์ที่ 2-3, 6, 7-12 A)
2. **พาวเวอร์พอยท์แนวทางการสร้างสำนักพลเมือง** – เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญและคุณลักษณะที่ดีของพลเมือง (สไลด์ที่ 13, 114-148A, 7B)
3. **ภาพที่กระตุ้นจิตสำนึก** – คุณครูสามารถประยุกต์ใช้ภาพต่างๆ ได้ตามความเหมาะสม
4. **คลิปวิดีโอต่างๆ** เช่น
 - 1.1 **คลิปวิดีโอเรื่อง เทวดาเจ้าขา (G2)** – เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในการพึ่งพาตนเอง
 - 1.2 **คลิปวิดีโออินเดีย (G3)** – เพื่อให้เห็นว่าความเป็นพลเมืองต้องเริ่มต้นจากตนเองขยายสู่ผู้อื่น อายุไม่ใช่อุปสรรคในการเป็นพลเมือง โดยบทสรุปคือ “เมื่อไหร่ที่คุณขยับ ประเทศก็ขยับ” (When you move the country moves)
 - 1.3 **คลิปวิดีโอเรื่องเสียงกู่จากครุใหญ่ (G4)** – เพื่อให้เห็นว่าความเป็นพลเมืองต้องเริ่มต้นจากตนเองขยายสู่ผู้อื่น เมื่อดูวิดีโอจบแล้ว คุณครูชวนนักเรียนตอบ 3 คำถาม คือ 1. นักเรียนได้เรียนรู้อะไรจากเรื่องเสียงกู่จากครุใหญ่ เพื่อสะท้อนว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไร ได้ข้อคิด และรู้สึกอย่างไร 2. ให้นักเรียนสะท้อนเกี่ยวกับตัวของครุใหญ่ว่ามีอะไรดี มีกระบวนการอะไร 3. สะท้อนว่าชุมชนมีอะไรดี มีปัจจัยอะไรที่นำไปสู่ความสำเร็จ มีกระบวนการอะไร

เข้าใจแล้วครับว่าบ้านเมืองจะดีได้ ต้องมีพลเมืองมากๆ
ดังนั้น เราต้อง ยกกระดืบ “ประชาชนสู่พลเมือง”

การยกกระดืบสู่พลเมือง



บทที่ 2

ประชาธิปไตย
กับการมีส่วนร่วมของ “พลเมือง”
ในระบอบประชาธิปไตย



บทที่ 2 ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย

สื่อประกอบ

การอธิบาย :

พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่

18-23A,

38-49A,

56-70A,

8-20B

เมื่อพูดถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้ว หลายคนมักเข้าใจว่าประชาธิปไตยหมายถึงการเลือกตั้งเท่านั้น ทำให้จำกัดการมีส่วนร่วมไว้แค่การเลือกตั้งเท่านั้น

แท้จริงแล้ว ประชาธิปไตยมีความหมายมากไปกว่าการเลือกตั้ง โดยเราจะมองประชาธิปไตยเป็นมิติ 3 มิติใหญ่ๆ คือ มิติเชิงโครงสร้าง (sturcture) มิติด้านกระบวนการ (process) และ มิติด้านวิถีประชาธิปไตย (the way of live) โดยมิติเชิงโครงสร้าง เป็นมิติด้านรูปแบบการปกครองต่างๆ เช่น ระบอบรัฐสภา ฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันทางการเมือง และองค์กรอิสระต่างๆ เป็นต้น

มิติที่สองด้านกระบวนการ (process) หมายถึง วิถีปฏิบัติ เช่น การเลือกตั้ง การลงประชามติ การทำประชานิพิจารณ์ การสานเสวนาหาทางออก การตรวจสอบและถอดถอน เป็นต้น

มิติสุดท้ายคือมิติด้านวิถีประชาธิปไตย (the way of live) เป็นค่านิยมต่างๆ ที่พึงมี เช่น การยอมรับความแตกต่าง การเคารพสิทธิผู้อื่น ยึดมั่นในหน้าที่ของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ไม่นิ่งดูตายต่อความเป็นไปของบ้านเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบนโยบายและการทำงานของรัฐบาลเพื่อให้นโยบายต่างๆ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง เป็นต้น

จึงจะเห็นได้ว่า การเลือกตั้งเป็นเพียงมิติเดียวของประชาธิปไตยเท่านั้น ซึ่งมีข้อสังเกตว่าสังคมให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตยในมิติที่ 1 และ 2 ค่อนข้างมาก ดังปรากฏว่าเมื่อพูดถึงประชาธิปไตยหลายฝ่ายมักนึกถึงการเลือกตั้ง และให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งอย่างมาก ทั้งที่แท้จริงแล้วหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แม้ประชาชนจะแบ่งอำนาจส่วนหนึ่งให้แก่ผู้แทนผ่านการเลือกตั้ง แต่อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนไม่ได้หายไป ประชาชนยังสามารถใช้อำนาจที่มีอยู่ติดตามตรวจสอบความเป็นไปในการบริหารบ้านเมือง รวมไปถึงสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ไขปัญหาในฐานะของ “พลเมือง” ที่ไม่ใช่เพียงผู้อาศัย แต่เป็นเจ้าของประเทศตัวจริงเสียงจริง

จะเห็นได้ว่ามิติเชิงโครงสร้างและกระบวนการต่างขับเคลื่อนโดยคนทั้งสิ้น ดังนั้น ประชาธิปไตยในมิติที่ 3 จึงถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด หากปราศจากค่านิยมที่ดีของความเป็นประชาธิปไตยในมิตินี้ ความพยายามที่จะสร้างประชาธิปไตยให้มีเต็มใบหรือเข้มแข็งย่อมเป็นไปได้ยาก

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยเล็งเห็นความสำคัญในการสร้างวิถีประชาธิปไตยมิติที่ 3 นี้มากขึ้น ดังปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 และ 2550 ซึ่งต่างให้การรับรองสิทธิเสรีภาพและการแสดงออกตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองไว้หลายประการเช่นในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ในหมวดที่ 7 ให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงได้ ผ่านการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมาย รวมไปถึงการถอดถอนข้าราชการและนักการเมืองที่ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบ นอกจากนั้น ยังระบุให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพหลายประการในหมวดที่ 3 ของรัฐธรรมนูญ อีกด้วย เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการรวมตัวกันโดยสงบปราศจากอาวุธ และรัฐธรรมนูญฉบับปี 2558 ก็ให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้อย่างมาก เป็นต้น และการรวมกลุ่มนั้นไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องทาง

การเมืองเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงเรื่องการรวมกลุ่มพูดคุยหาแนวทาง แก้ไขปัญหาในชุมชนของตนด้วย

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของพลเมืองมีหลากหลายรูปแบบและหลายระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับที่ใกล้ตัว เช่น การติดตามข่าวสาร การพูดคุย แสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปจนถึงระดับที่สูงขึ้นไป เช่น การรณรงค์ การรวมกลุ่มเพื่อแสดงออกทางการเมือง และการลงสมัครเป็นผู้แทน เป็นต้น ซึ่งต้องอาศัยการแสดงออกและความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้น

ข้อควรระวังคือ หลุมพรางทางความคิดกล่าวคือ ความเชื่อที่ว่าตัวเราเป็นแค่คนธรรมดาไม่สามารถดำเนินการแก้ไขหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่สังคมได้ วิถีประชาธิปไตยเป็นเรื่องยาก ซึ่งที่แท้จริงแล้วไม่ใช่เลย การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถเริ่มต้นได้ไม่ยากจากตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ขอเพียงตระหนักถึงศักยภาพของตนในการแก้ไขและพัฒนาชุมชน เน้นการพึ่งพาตนเอง ไม่พึ่งดูดยต่อความเป็นไปของสังคม หรือปล่อยให้เป็นที่ของผู้อื่นมาจัดการ และลงมือทำ เพียงเท่านั้นก็จะช่วยให้มิติที่ 3 ในเรื่องวิถีประชาธิปไตยพัฒนาไปได้อย่างมาก

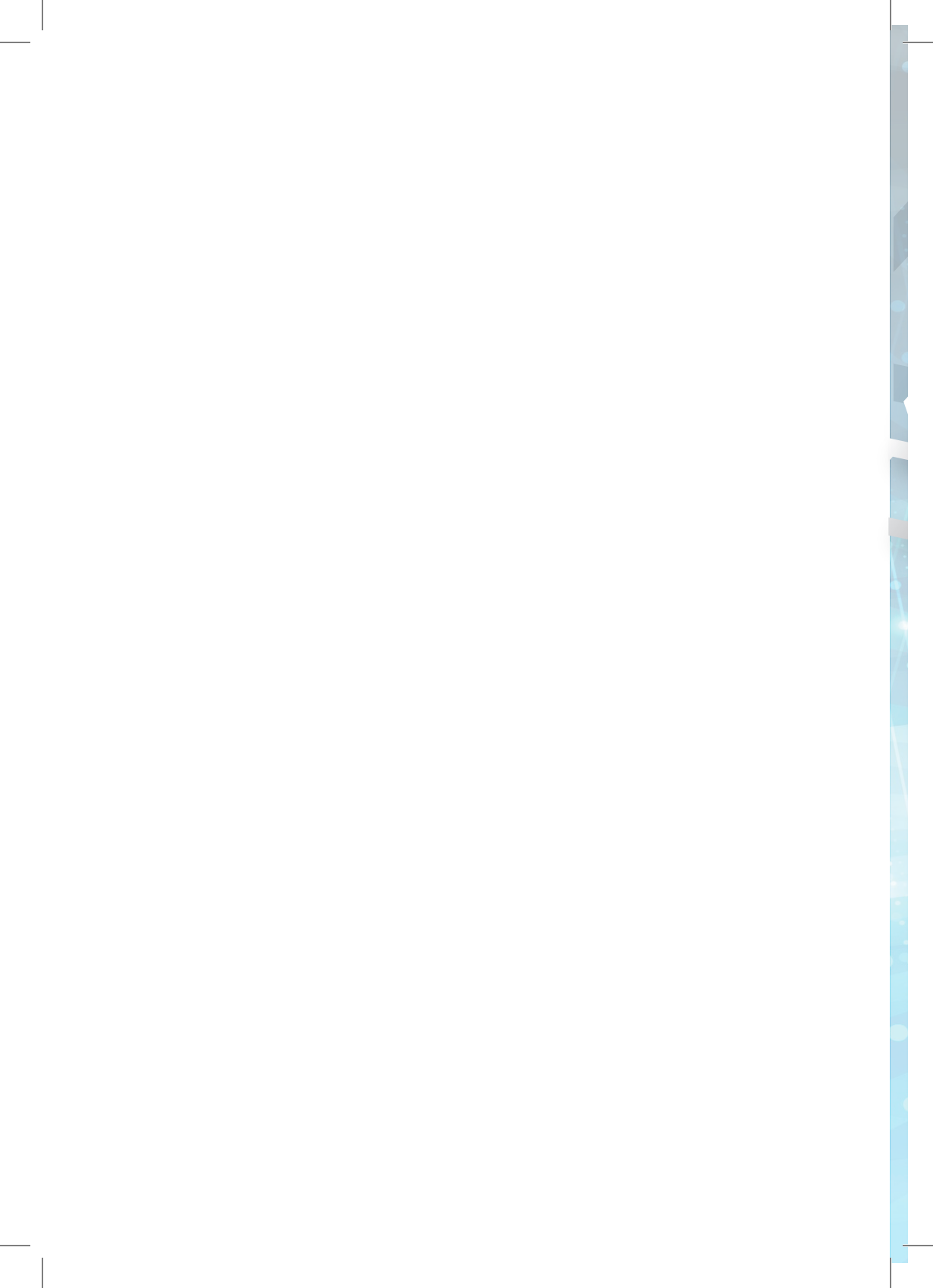
ข้อสังเกต : ประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นมิติเชิงโครงสร้างหรือเชิงกระบวนการ ล้วนต้องเริ่มต้นจากการสร้างวิถีประชาธิปไตยทั้งสิ้น โดยการสร้างให้พลเมืองในสังคมตระหนักรู้ถึงสิทธิหน้าที่บทบาทและความรับผิดชอบของพวกเขาไม่ได้มีเพียงแค่การเลือกตั้งเท่านั้น

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้คุณครูหรือผู้นำกระบวนการสามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ (โปรดดูดัชนีสื่อประกอบ)

1. **พาวเวอร์พอยท์ประชาธิปไตยในสังคมไทย** – เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคิดสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (สไลด์ที่ 18-23A, 38-49A, 56-70A, 8-20B)
2. **รัฐธรรมนูญฉบับพกพา** – คุณครูผู้นำกระบวนการสามารถใช้หนังสือรัฐธรรมนูญฉบับพกพาเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนได้ เพื่ออ้างอิงให้นักเรียนได้เห็นมาตราต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย





បិទបញ្ចប់
ភី 3

ចង់ឆែង...
គ្រាប់អង្ក្រូ ក៏បាត់ ឆ្លោចគតិ !!!



กิจกรรมที่ 3 อะไรนะ...ควมรู้ ทักษะ เจตคติ !!!

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้นักเรียนและผู้เข้าอบรมได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “ความรู้” “ทักษะ” และ “เจตคติ”

ระยะเวลา :

30 นาที

อุปกรณ์ :

1. กระดาษการ์ดจำนวนเท่ากับจำนวนนักเรียน
2. กระดาษฟลิปชาร์ต
3. ปากกาเคมีหัวโต สีน้ำเงิน หรือ สีดำ

สื่อประกอบการอธิบาย :

สไลด์ 27-37A

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1. แจกกระดาษการ์ดให้นักเรียนหรือผู้เข้าอบรมคนละ 1 ใบ
2. อธิบายกติกาโดยให้แบ่งกระดาษออกเป็น 3 ส่วนเท่าๆ กันตามแนวนอน ด้วยวิธีการพับหรือขีดเส้นแบ่ง (ดังตัวอย่างด้านล่าง)
3. จากนั้นให้นักเรียนหรือผู้เข้าอบรมเขียนความเข้าใจที่มีต่อ “ความรู้” “ทักษะ” และ “เจตคติ” อย่างน้อยหัวข้อละ 3 คำตอบ โดยมีคำถาม 3 ข้อดังต่อไปนี้
 - ก. พลเมืองควรมีความรู้เรื่องอะไรบ้าง (3 ด้าน)
 - ข. พลเมืองควรมีทักษะเรื่องอะไรบ้าง (3 ด้าน)
 - ค. พลเมืองควรมีเจตคติเรื่องอะไรบ้าง (3 ด้าน)
4. ใช้เวลาแลกเปลี่ยนคำตอบกับคนอื่นๆ และเขียนความหมายเพิ่มเติมลงในกระดาษการ์ดของตนเองให้มากที่สุด
5. สรุปผลกิจกรรม

ข้อสังเกต : คำถามในข้อที่ 2 และ 3 นั้นคุณครูผู้นำกระบวนการควรทำความเข้าใจเบื้องต้นกับนักเรียนหรือผู้เข้าอบรมในความหมายของคำว่าทักษะและเจตติก่อนเริ่มลงมือทำกิจกรรม (อ่านเพิ่มเติมแนวคำตอบท้ายกิจกรรม)

ตัวอย่างการแบ่งกระดาษการ์ดสำหรับกิจกรรมนี้

ความรู้	ทักษะ	เจตคติ

คำถามท้ายกิจกรรม

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อทำกิจกรรมนี้
2. นักเรียนได้เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรมนี้

สรุปกิจกรรม

ความรู้ ทักษะ และเจตคติเป็นสิ่งจำเป็นในการเป็นพลเมือง เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างความเป็นพลเมือง เพราะแท้จริงแล้วความรู้ ทักษะ เจตคติเหล่านี้เป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นสิ่งที่พบเจอในชีวิตประจำวัน หากเข้าใจแล้วจะทำให้การตั้งต้นสร้างความเป็นพลเมืองไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป

ข้อสังเกต : นักเรียนส่วนใหญ่มักมุ่งไปที่คำตอบโดยทันที โดยไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ที่ต้องการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ดังนั้น นักเรียนควรให้ความสำคัญกับการ “พูดคุย” เพื่อให้ได้คำตอบแทนการมุ่งไปที่คำตอบในทันที เพราะเป็นเป้าหมายหลักของการทำกิจกรรมนี้

นิยาม

1. **ความรู้ (knowledge)** คือ ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความรู้เรื่องการปกครองในระบบประชาธิปไตย อาทิ หลักเรื่องสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ มิติต่างๆของประชาธิปไตย ความเป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการกำหนดนโยบายสาธารณะโดยภาคประชาชน เป็นต้น
2. **ทักษะ (skill)** คือ ความสามารถ ความสันทัด ความชำนาญ ดังนั้น ทักษะเป็นสิ่งที่ฝึกกันได้ และจำเป็นต้อง “ฝึก” ทำบ่อยๆ เพราะความชำนาญจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
3. **เจตคติ (disposition)** คือ ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลายคนมักเกิดความสับสนระหว่างคำว่า “เจตคติ” (attitude) กับ “ทัศนคติ” (disposition) ซึ่งสองคำนี้มีความแตกต่างกันบางประการ กล่าวคือ ในขณะที่ “ทัศนคติ” นั้นเน้นข้อเท็จจริงมากกว่าอารมณ์ แต่ “เจตคติ” เน้นอารมณ์และความรู้สึกมากกว่า

ใบความรู้ที่ 2

ความรู้ ทักษะ เจตคติ ต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “ความรู้” “ทักษะ” และ “เจตคติ”

“ความรู้” “ทักษะ” และ “เจตคติ” มีความสำคัญเชื่อมโยงกัน และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ “พลเมือง” ดังนั้น การสร้างสำนักพลเมือง คือ มุ่งสร้างให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ (knowledge) มีทักษะ (skill) ในการแสดงออก และมีเจตคติ (disposition) เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมผ่านการลงมือปฏิบัติ เช่น เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

ความรู้ (knowledge) ในที่นี้หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความเป็นพลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น ผ่าน

การกำหนดนโยบายสาธารณะโดยใช้กระบวนการฉันทมติหรือความรู้
ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กลุ่มสนใจ เป็นต้น

ทักษะ (skill) หมายถึง ความชำนาญ การทำงานได้อย่าง
คล่องแคล่ว ทักษะเป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดความชำนาญในการ
ปฏิบัติและในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ทักษะที่พลเมืองพึงมี อาทิ ทักษะในการคิดการเขียนเชิงวิเคราะห์
การพูดในที่สาธารณะ การประยุกต์ใช้ การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การฟังและการยอมรับความเห็นที่แตกต่าง
 เป็นต้น

เจตคติ (disposition) หมายถึง ภาษาท่าทาง ท่าทีหรือความรู้สึก
ของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันจะส่งผลต่อแนวโน้มการแสดงออกของผู้นั้น
ทางกาย วาจา ใจ เจตคติมีทั้งด้านบวกและด้านลบ อาทิ การแสดงออกถึง
ความชอบ ความพอใจ ความสนใจ เห็นด้วย ในทางกลับกันเจตคติด้านลบ
อาทิการแสดงออกถึงความเกลียดชัง ไม่พอใจ ไม่สนใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ให้
ความร่วมมือ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เจตคติอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตาม
ข้อมูลที่ได้รับหรือความเชื่อที่เปลี่ยนไป

เจตคติที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยพึงมี เช่น การยอมรับความ
หลากหลาย การยึดหลักสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา เชื่อมมั่นในระบอบ
ประชาธิปไตยและอำนาจของประชาชน เป็นต้น

การสร้างสำนักพลเมืองจึงต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดทั้ง 3 โดย
ทำให้เป็นรูปธรรม เนื่องจากมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน หากปราศจากส่วนใด
ส่วนหนึ่งจะไม่สามารถสร้างสำนักพลเมืองให้เกิดขึ้นได้ ยกตัวอย่างเช่น
แม้นักเรียนหรือชุมชนจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย
สาธารณะรวมไปถึงช่องทางในการผลักดันนโยบายในโรงเรียนและชุมชนเป็น
อย่างดี แต่หากขาดทักษะในการวิเคราะห์สังเคราะห์ การถ่ายทอดเชิญชวน

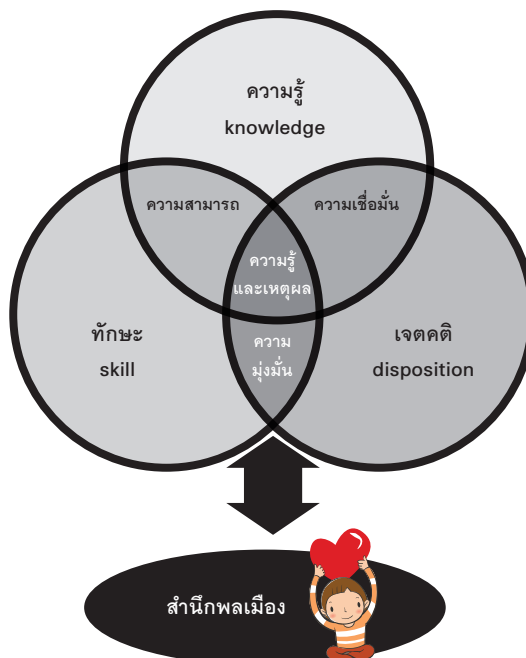
การสร้างสำนึกพลเมือง

ให้ฝ่ายต่างๆ เห็นความสำคัญและเข้าร่วม ย่อมไม่เกิดประโยชน์ ขณะที่แม้ นักเรียนหรือชุมชนจะมีทักษะในการแสดงออกเป็นอย่างดีแต่หากขาดความรู้ ความเข้าใจก็ไม่สามารถแสดงออกอย่างเหมาะสมได้

ในทางกลับกัน แม้นักเรียนหรือชุมชนมีเจตคติที่ดีในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนแต่หากขาดความรู้ความเข้าใจและขาดทักษะในการ ถ่ายทอดเชิญชวนฝ่ายต่างๆ ให้เห็นชอบและเข้าร่วม ย่อมไม่สามารถ แสดงออกได้อย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ การสร้างสำนึกพลเมืองจึงจำเป็นต้องพัฒนา ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และ เจตคติ (disposition) ไปพร้อม กันดังแผนภาพ ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติในการมีส่วนร่วมกำหนดและ พัฒนานโยบายสาธารณะ 6 ขั้นตอนที่จะกล่าวถึงต่อไป

การสร้างสำนึกพลเมือง



กิจกรรม
ที่ 4

ประชันตีปไตย
โน้ตไฮฉั่น



กิจกรรมที่ 4 ประชาธิปไตยในใจฉัน

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้ทบทวนความเข้าใจของตนที่มีต่อ “ประชาธิปไตย” ในสังคมปัจจุบัน ในประเด็นเรื่องจุดแข็งจุดอ่อน ตลอดจนร่วมกันแสวงหาแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในขั้นต่อไป

ระยะเวลา :

1 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. กระดาษการ์ดจำนวนเท่ากับนักเรียน
2. ปากกาเมจิกและปากกาเคมีหัวโตสีต่างๆ
3. กระดาษฟลิปชาร์ต (Flip Chart)

สื่อประกอบการอธิบาย :

สไลด์ 52-55A

วิธีดำเนินการ :

1. แจกกระดาษการ์ดให้นักเรียนหรือชุมชน คนละ 1 แผ่น พร้อมด้วยปากกาเคมีหัวโตคนละ 1 ด้าม จากนั้นถามคำถามว่า “ประชาธิปไตยคืออะไร” โดยให้ผู้เข้าอบรมเขียนนิยามประชาธิปไตยตามความเข้าใจของตนลงในกระดาษการ์ด จากนั้นให้อาสาสมัครอ่านคำนิยามเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ตนเขียน จดคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ทและสรุป
2. สอบถามผู้เข้าอบรมด้วยคำถามว่า “หากมีอยู่ 10 คะแนน ท่านจะให้คะแนนความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทยเท่าใด? เพราะเหตุใด?” จดคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ทและสรุปคะแนน พร้อมทั้งเหตุผล จากนั้นสรุป โดยเชื่อมโยงกับเรื่องของ ความรู้ ทักษะ และ เจตคติ รวมไปถึงความรู้เรื่องสมองซีกซ้ายและขวา (อ่านคำอธิบายเพิ่มเติมได้ในใบความรู้ที่ 4)
3. ต่อมานำแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมจำนวนกลุ่มละ 5-10 คน พร้อมทั้งแจกกระดาษ A4 ให้ผู้เข้าอบรมคนละ 1 แผ่นพร้อมอุปกรณ์
4. ให้ผู้เข้าอบรมวาดภาพเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสังคมไทยปัจจุบันตามความคิดของตนลงในกระดาษA4โดยมีเงื่อนไขว่าห้ามเขียนตัวอักษรใดๆ ลงในภาพนั้น ให้เวลาคนละ 2 นาที จากนั้นให้แลกเปลี่ยนภาพที่ตนวาดกับเพื่อนในกลุ่ม
5. แจกกระดาษฟลิปชาร์ทกลุ่มละ 1 แผ่น ให้ผู้เข้าอบรมระดมความเห็นเกี่ยวกับภาพของสมาชิกทุกคนโดยสรุปเป็นความเห็นของกลุ่มและวาดภาพลงในกระดาษฟลิปชาร์ท
6. อาสาสมัครของแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อสรุปเกี่ยวกับประชาธิปไตยของกลุ่มตนหน้าชั้นเรียน
7. สรุปกิจกรรม

สรุปกิจกรรม

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามความเข้าใจของแต่ละคนอาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม พลเมืองต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยต้องเข้าใจหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ เช่น หลักเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้สามารถแสดงบทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้อย่างเหมาะสม

เรารู้วิธีปฏิบัติอย่างดี
แต่ไม่มีใครปฏิบัติอย่างถูกวิธี



ใบความรู้ที่ 3 ประชาธิปไตยหลายรูปแบบ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ของบทเรียน :

เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจว่าประชาธิปไตยมีหลายรูปแบบ และประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลากหลายในฐานะพลเมือง

ปัจจุบัน สังคมไทยให้ความสำคัญกับบทบาทของพลเมืองมากขึ้นว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้สังคมและประเทศชาติเจริญรุดหน้าอย่างมีคุณภาพ เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของคนในชาติได้

แท้จริงแล้ว การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีหลายรูปแบบ ไม่ใช่มีเพียงประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) เท่านั้น แต่มีประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) และประชาธิปไตยแบบประชาเสวนาหาทางออก (deliberative democracy) ด้วย โดยปัจจุบันแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และแบบประชาเสวนาหาทางออก

ได้รับความสนใจมากขึ้น เพราะเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงมากขึ้นมีการพูดคุยหารือกันก่อนตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ และศักยภาพของพลเมืองในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐกำหนดนโยบายหรือแนวทางการบริหารประเทศเพื่อประโยชน์ของคนส่วนรวม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ในหลายมาตรา เช่น ในหมวดที่ 7 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ว่าด้วยเรื่องการมีส่วนร่วมทางตรงผ่านการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การลงประชามติ และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีพฤติกรรมไม่ชอบ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีระดับที่แตกต่างกันออกไป เริ่มตั้งแต่ระดับที่ง่ายที่สุดคือการติดตามข่าวสารบ้านเมือง นโยบายที่เกิดขึ้นในชุมชน และแลกเปลี่ยนความเห็นกับคนใกล้ตัวหรือเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เรื่อยไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในที่สาธารณะในรูปแบบต่างๆ เช่น โดยการเขียนบทความ การพูดในที่สาธารณะ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และลงสมัครรับเลือกตั้ง ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผน การเสนอกฎหมายและเสนอแนวทางการบริหารหรือนโยบาย ร่วมปฏิบัติ และติดตามตรวจสอบควบคุมการทำงานโดยภาคประชาชน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาระดับและรูปแบบที่หลากหลายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบกับช่องทางการมีส่วนร่วมที่รัฐธรรมนูญเปิดไว้ พลเมืองจึงควรใช้โอกาสนี้ให้เป็นประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมืองและยกระดับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้สูงขึ้นและกว้างขวางออกไป

ใบความรู้ที่ 4

ความสำคัญของสมองทั้งสองซีก

ทางวิทยาศาสตร์และศิลป์

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกฝนทักษะการคิดและการแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพผ่านการฝึกฝนสมอง 2 ซีก และให้ความสำคัญกับการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำกิจกรรมต่างๆให้ประสบความสำเร็จ (ใช้สไลด์ 50A ประกอบการอธิบายได้)

การทำงานจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ มีหลายกรณีที่สะท้อนให้เห็นว่าความ “ฉลาด” ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือหากขาดความ “เฉลียว” หรือขาดศิลปะในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีให้เกิดประโยชน์หลายคนที่มีความรู้มากๆ เรียนสูงๆ แต่กลับต้องจบชีวิตลงอย่างน่าเสียดายเพียงเพราะไม่มีศิลปะในการใช้ชีวิต เช่นกรณีที่นักศึกษามหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศกระโดดตึกลงมาเพราะน้อยใจแฟนหรือพ่อแม่ที่ไม่ให้ความสนใจหรือวัยรุ่นกลายเป็นฆาตกรฆ่าครอบครัวของตนเองเพียงเพราะว่าพ่อแม่ขัดใจ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า IQ สูง อาจไม่สามารถช่วยให้ชีวิตของคนผู้นั้นมีความสุข ดังสุภาษิตไทยที่ว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” จึงจำเป็นจะต้องมีการควบคุมอารมณ์และการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ด้วย

ด้วยเหตุนี้ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ: Emotional Quotient) จึงได้รับการพูดถึงมากขึ้น เพราะในขณะที่ความฉลาดทางปัญญา (IQ: Intelligence Quotient) หมายถึงศักยภาพของสมองที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ยาก สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการเรียนรู้ แต่ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ: Emotional Quotient) เป็นความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ความสามารถในการปรับตัวหรือควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งเป็นส่วนที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้

ความฉลาดทางด้านอารมณ์นี้ประกอบด้วย ความฉลาดคิด ฉลาดพูด ฉลาดทำ รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง มีความรับผิดชอบ ปรับตัวจัดการกับอารมณ์และความต้องการของตนเองได้ มีความคิดสร้างสรรค์ ภูมิใจและมั่นใจในตนเอง มีความกล้าแสดงออก เป็นต้น ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิต (2546) ระบุว่าความฉลาดทางอารมณ์สามารถพัฒนาได้โดย

1. การฝึกสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง โดยมองหาคุณค่าในตนเอง สร้างความรู้สึกดีๆ ให้แก่ตนเอง ชื่นชมและฝึกสำรวจอารมณ์ของตนเอง พยายามทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่น
2. ฝึกจับและแยกแยะอารมณ์ของตนเองว่าช่วงนี้ตนเองอยู่ในอารมณ์ใด ซึ่งเมื่อแยกแยะอารมณ์ตนเองได้จะช่วยให้สามารถเท่าทันความรู้สึกและช่วยให้ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดียิ่งขึ้น
3. การฝึกทำความเข้าใจและหยั่งรู้อารมณ์ความรู้สึกผู้อื่น สามารถทำได้โดยฝึกสังเกตและเปิดใจยอมรับความแตกต่าง
4. การสร้างแรงจูงใจด้านบวกให้ตนเอง สามารถทำได้โดยการตั้งเป้าหมายเป็นระยะ โดยคาดหวังในสิ่งที่เป็นไปได้ มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองมากกว่าการแข่งขันกับผู้อื่น

5. การสร้างมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำได้โดยการแสดงน้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ฝึกให้เกียรติและชื่นชมผู้อื่น ทั้งความคิด การพูดจา และการแสดงออก
6. การฝึกร่างกายโดยใช้มือ-เท้าทั้งสองข้าง นับเป็นอีกวิธีหนึ่งในการบริหารสมองทั้งสองซีก เนื่องจากสมองซีกซ้ายที่เป็นความถนัดเรื่องตรรกะและความเป็นเหตุเป็นผลหรือ “ศาสตร์” จะเชื่อมกับร่างกายซีกขวา ผู้ที่ถนัดขวาจึงมีแนวโน้มไปยึดมั่นตรรกะและเหตุผล มักใช้ศาสตร์นำศิลป์ ในทางกลับกันสมองซีกขวาที่เป็นเรื่องความถนัดเรื่องของศิลปะจะเชื่อมกับร่างกายซีกซ้าย ผู้ที่ถนัดซ้ายจึงมีแนวโน้มเป็นผู้ที่ใช้ศิลป์นำศาสตร์ กระทั่งบางครั้งขาดตรรกะและเหตุผลไป ดังนั้น การฝึกความฉลาดทางปัญญาเพื่อให้เป็นผู้ที่สามารถใช้ศาสตร์และศิลป์ สามารถทำได้โดยการฝึกฝนร่างกายทั้งสองซีกให้มีความถนัดในการทำงานเท่าๆ กัน

ความฉลาดทางอารมณ์นับเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเป็น “พลเมือง” เพราะผู้ที่จะเป็นพลเมืองกำลังให้แก่บ้านเมืองได้นั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแล้ว ต้องมีความฉลาดในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมองเห็นประโยชน์ในภาพรวมด้วย

นอกเหนือจากความฉลาดทางอารมณ์แล้ว ปัจจุบันยังมีการพูดถึงความฉลาดด้านอื่นๆ อีก เช่น ความฉลาดทางด้านศีลธรรม (MQ : Moral Quotient) ซึ่งก็คือระดับศีลธรรมในใจคนนั้นนั่นเอง ซึ่งเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่พลเมืองพึงมี คือ มีศีลธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เป็นต้น MQ จึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญของพลเมืองที่สามารถสร้างได้และจำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้น

การสร้างสำนึกพลเมือง

โดยสรุป การพัฒนาความฉลาดและคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของพลเมือง ต้องทำควบคู่กันไปทั้งการพัฒนาความฉลาดทางปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม เพราะทั้ง 3 มีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำรงชีวิต เพื่อให้ผู้นั้นมีการพัฒนางานอดิเรก ทักษะ และเจตคติ ไปพร้อมๆ กันและมีความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่ดีต่อไป



Photo credit: www.il.mahidol.ac.th/e-media/nervous/ch2/chapter2/part_1_1.htm.

ប្រឡង
ទី ៥

ស្វែងរកការងារ
នៅជីវិតប្រចាំថ្ងៃ



กิจกรรมที่ 5 การเมืองในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจว่าการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นสิ่งที่ต้องพบเจอทุกวัน เพราะการเมืองมีหลายระดับซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้

ระยะเวลา :

50 นาที

อุปกรณ์ :

1. กระดาษฟลิปชาร์ต
2. ปากกาเคมีสีต่างๆ เช่น สีดำ สีน้ำเงิน และสีแดง

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1. ให้ผู้เข้าอบรมนั่งล้อมเป็นวงกลม หรือเป็นรูปตัวยู (U Shape)
2. จากนั้นถามผู้เข้าอบรมทีละคนเกี่ยวกับกิจกรรมที่ผู้เข้าอบรมทำตั้งแต่ลืมตาตื่นในตอนเช้า กระทั่งเข้านอนในตอนค่ำ พยายามไม่หาคำตอบซ้ำกัน และจดทุกคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต

3. อ่านคำตอบที่จัดไว้และถามผู้เข้าอบรมว่ากิจกรรมต่างๆ นั้นเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างไร ให้ผู้เข้าอบรมอธิบายกิจกรรมต่างๆ โดยพยายามเชื่อมโยงกับการเมืองตามความเข้าใจของตนเอง
4. สรุปกิจกรรม โดยเชื่อมโยงคำอธิบายของผู้เข้าอบรมให้มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง

สรุปกิจกรรม

การเมืองเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องพบเจอในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอน ตอนเช้ากระทั่งเข้านอนเพราะการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์และการจัดสรรผลประโยชน์ ดังนั้น ควรเข้าใจว่าชีวิตของพวกเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเมืองได้ จึงควรเตรียมความพร้อม ติดตามข่าวสาร ไม่นิ่งดูดายต่อความเป็นไปของบ้านเมือง เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องกับพวกเราและอาจส่งผลกระทบต่อพวกเราสักวันในอนาคต



ใบความรู้ที่ 5 การเมืองเชิงกลยุทธ์

วัตถุประสงค์ของบทเรียน :

มุ่งให้ผู้เข้าอบรมเห็นความสำคัญของการเมือง โดยชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่ผู้เข้าอบรมทำเป็นประจำทุกวันเกี่ยวข้องกับนโยบายและเหตุการณ์ทางการเมืองอย่างไร ยังมีคนจำนวนมากในสังคมที่ยังไม่เห็นความสำคัญของการเมืองและมองว่าการเมืองเป็นเรื่องน่าเบื่อ “ไกลตัว” เป็นเรื่องของคนบางกลุ่มและไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยว ... แต่เดี๋ยวก่อน เรากำลังเข้าใจผิดไหม?

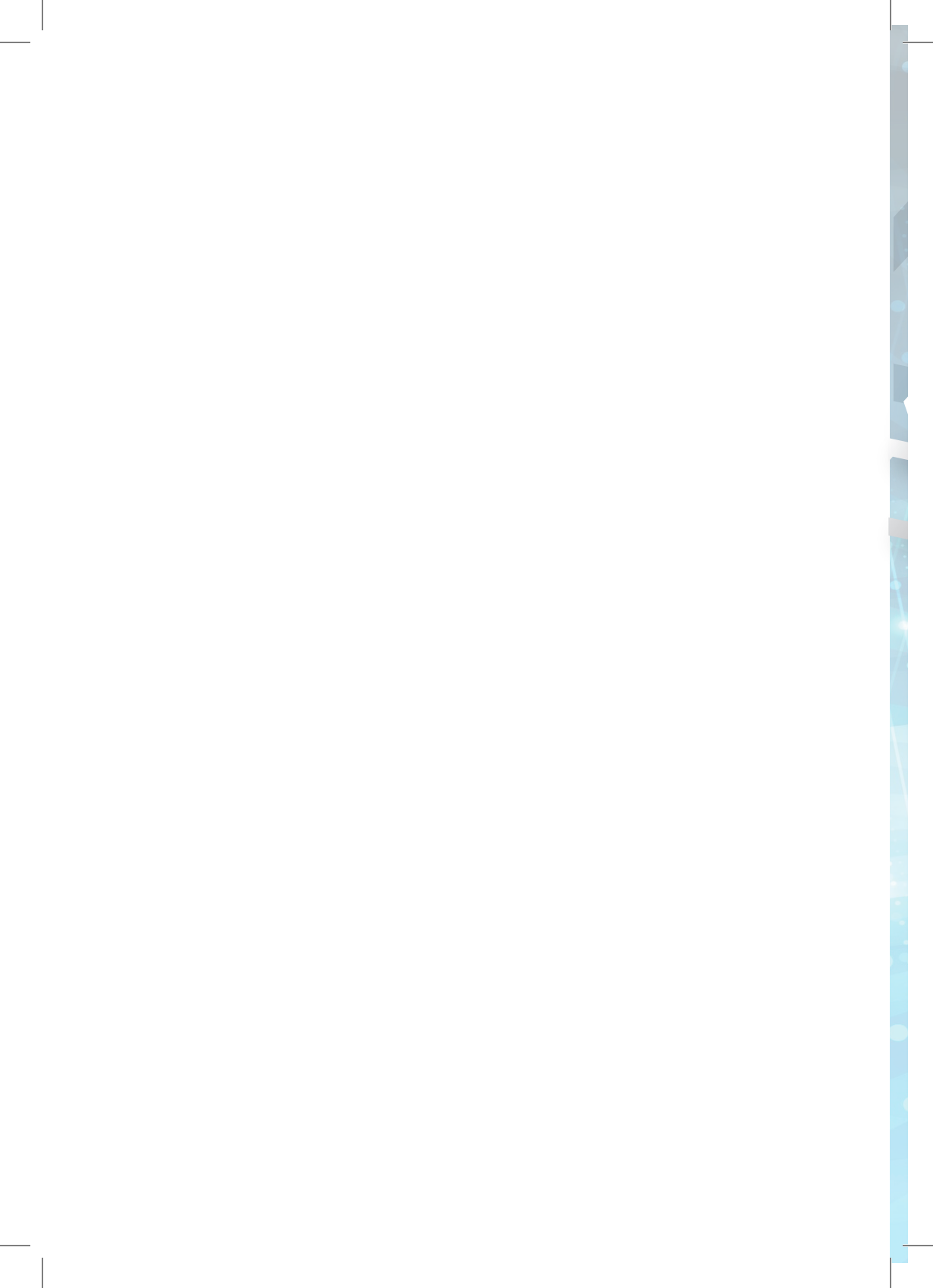
แท้จริงแล้วกิจวัตรประจำวันของเราล้วนเกี่ยวข้องกับการเมืองทั้งสิ้น ตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าจนถึงเข้านอน ตัวอย่าง เมื่อตื่นนอน สิ่งแรกที่ทุกคนต้องทำคือ ล้างหน้า-แปรงฟัน เห็นได้ชัดว่าเรากำลังเกี่ยวข้องกับนโยบายเรื่องค่าน้ำ การวางระบบประปาและการชลประทาน หากเป็นพื้นที่ชนบท เรื่องการล้างหน้าแปรงฟันเกี่ยวข้องกับระบบชลประทานทั้งระบบ เช่น หากปีใดน้ำแล้งและรัฐบาลมีนโยบายกักน้ำ ย่อมส่งผลโดยตรงต่อระบบประปา อาจทำให้หมู่บ้านต้องกำหนดการเปิด-ปิดน้ำเป็นเวลา เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่องของการคมนาคมสื่อสาร หินไม่พันที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับการเดินทาง เช่น เมื่อออกจากบ้านไปทำงานตอนเช้า สิ่งที่ต้องทำคือตัดสินใจว่าจะใช้วิธีใดในการเดินทางไปให้ถึงจุดหมาย ในขณะที่บางคนเลือกเดินทางโดยรถประจำทางปรับอากาศ บางคนอาจเลือกรถประจำทางธรรมดาไม่ปรับอากาศ บางคนเลือกขึ้นรถตู้ รถไฟฟ้า รถแท็กซี่ แตกต่างกันไป ทั้งนี้เพราะเงินที่ต้องจ่ายเพื่อแลกกับการเดินทางนั้นเกี่ยวข้องกับรายได้และค่าครองชีพ

ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการครองชีพสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่รายได้ที่ประชาชนได้รับแต่ละเดือนเท่าเดิม ประชาชนต้องรับภาระอย่างมาก จึงมีเสียงเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาเหล่านี้ ส่งผลให้รัฐบาลมีนโยบายเพื่อลดค่าครองชีพของประชาชนด้วยการออกนโยบายลดมูลค่าทรัพย์สินประชาชน กระทั่งต่อมา มีนโยบายค่าแรง 300 บาทต่อวัน เป็นต้น

กรณีข้างต้น เป็นเพียงตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า ตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า จนถึงเข้านอนในแต่ละวัน ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงการเมืองได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาไปอย่างมากเรามีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองจำนวนมาก ส่งผลให้พวกเราต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างใกล้ชิด

ดังนั้น หากเราไม่สนใจและปล่อยให้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นหน้าที่ของนักการเมืองที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหให้เราโดยถือว่าธุระไม่ใช่ คำถามคือ “ชีวิตของเรจะเป็นอย่างไร” ... หากการเมืองดีชีวิตของเรจะเป็นอย่างไร ในทางกลับกันหากการเมืองแยชีวิตของเรจะสงบสุขได้หรือไม่ ดังนั้น หากต้องการให้การเมืองดี ผู้คนยิ้มแย้ม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข “เรา...ควรทำอย่างไร”



ប្រឡង
ទី ៦

សិទ្ធិរបស់យើង
សិទ្ធិរបស់គេ



กิจกรรมที่ 6 สิทธิของฉัน...สิทธิของเธอ

(เนื้อหาจากหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรเผยแพร่ความรู้การเมือง
ภาคพลเมืองสู่เยาวชน สถาบันพระปกเกล้า)

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองไทยที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระยะเวลา :

1 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. กระดาษการ์ด หรือ พาวเวอร์พอยท์ ที่เขียนมาตราในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชน
2. หนังสือรัฐธรรมนูญ เท่าจำนวนกลุ่ม
3. ภาพสไลด์เรื่อง “นิทานเรื่อล่ม”

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 5-10 คน จากนั้นอ่านนิทานเรื่อง “นิทานเรือล่ม” ให้นักเรียนและชุมชนฟังพร้อมกัน โดยพยายาม ให้นักเรียนและชุมชนเห็นว่า เรือลำหนึ่งแล่นอยู่ในทะเล ในเรือ ลำนั้นมีคนอยู่ 5 คน โดยสอบถามนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วม ตอบว่ามี “ใคร” อยู่ในเรือลำนั้นบ้าง (เด็กเล็ก หญิงท้อง คนแก่ คนตาบอด และชายหนุ่ม) คำถามคือ เรือลำนี้กำลังจะล่ม เพราะเจอพายุใหญ่ แต่ทันใดนั้น มีแพลอยมาใกล้เรือ ซึ่งแพลำนี้ สามารถรองรับน้ำหนักได้เพียง 4 คนเท่านั้น **คำถามคือ : นักเรียนจะอย่างไรกับเหตุการณ์นี้**
2. ให้นักเรียนคิด 1 นาที เมื่อนักเรียนและชุมชนตอบคำถาม ให้จดทุกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต
3. จากนั้นในการเฉลย ให้ถามนักเรียนว่า “5 คนนี้มีอะไรที่ต่างกัน” เมื่อนักเรียนตอบคำถามนี้แล้วให้ถามคำถามต่อไปว่า “5 คนนี้ แม้จะมีความแตกต่างกัน แต่พวกเขามีอะไรที่เหมือนกันบ้าง” คำถามต่อไปคือ “มีใครรักชีวิตใครมากกว่ากันหรือไม่” ให้เขียน ทุกคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต
4. เมื่อได้คำตอบแล้วให้อธิบายโดยเชื่อมโยงให้เห็นว่า ในเหตุการณ์ ดังกล่าว เราไม่ได้ต้องการทิ้งใคร เราต้องการให้ทุกคนมีชีวิตรอด เพราะสิ่งที่สำคัญคือการมองหาความเหมือน เช่น ทุกคนเป็น “คน” เหมือนกัน ไม่ใช่มองที่ความต่าง และแม้จะต่างกันอยู่บ้าง แต่คนเหล่านี้ก็เป็น “มนุษย์” และมี “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เช่นเดียวกัน ควรต้องได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายเช่นเดียวกัน เป็นต้น

5. จากนั้นอธิบายกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น
 - 5.1 มาตราที่ 4 ว่าด้วยเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 - 5.2 มาตราที่ 5 ความเสมอภาค
 - 5.3 มาตราที่ 30 (วรรค 3) การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม
 - 5.4 มาตราที่ 30 (วรรค 4) และการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม
6. จากนั้นแจกรัฐธรรมนูญเล่มเล็กให้นักเรียนกลุ่มละ 1 เล่ม และการ์ดที่เขียนมาตราต่างๆ ตามด้านบนให้นักเรียนกลุ่มละ 1 มาตรา
7. ให้อ่านกลุ่มละ 20 นาที ในการทำความเข้าใจมาตราในการ์ดที่ได้รับ และคิดบทบาทสมมุติที่เกี่ยวข้องกับมาตราในรัฐธรรมนูญที่ตนได้รับ โดยให้มีเนื้อหาที่ “ตรงกันข้าม” หรือ “ขัด” กับสิทธิเสรีภาพที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เพื่อนสมาชิกวิเคราะห์และคาดเดา มาตราที่ถูกต้องที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทสมมุติดังกล่าว
8. ให้อ่านกลุ่มละ 10 นาที ในการแสดงบทบาทสมมุติ
9. เพื่อนนักเรียนตั้งใจชมบทบาทสมมุติและทายว่าบทบาทดังกล่าวเกี่ยวข้องกับมาตราใดในรัฐธรรมนูญ
10. สมาชิกในกลุ่มเฉลยมาตราที่ถูกต้องให้แก่เพื่อนนักเรียนฟัง โดยเชื่อมโยงกับบทบาทสมมุติที่กลุ่มเล่น

สรุปกิจกรรม

สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากหลักเรื่องสิทธิเสรีภาพดังกล่าวแล้ว หน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นอีกหลักการหนึ่งที่สำคัญ ที่ต้องให้ความสนใจ เพราะพลเมืองที่ดี นอกจากต้องตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของตนแล้ว ยังต้องตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีในฐานะพลเมืองด้วย

ภาพประกอบนิทาน “เชื้อส้ม”

(เนื้อหาจากหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรเผยแพร่ความรู้การเมือง
ภาคพลเมืองสู่เยาวชน สถาบันพระปกเกล้า)



ใบความรู้ที่ 6 สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ และ ความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนและชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจความหมาย ความสำคัญ และความแตกต่างระหว่าง “สิทธิ” “เสรีภาพ” รวมไปถึง ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิเสรีภาพ หน้าที่และความรับผิดชอบ

เมื่อกล่าวถึงสิทธิ เสรีภาพ อาจสับสนว่า 2 คำนี้แตกต่างกันอย่างไร แท้จริงแล้วคำว่าสิทธิและเสรีภาพแม้จะมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก แต่มีความแตกต่างกันคือ **“สิทธิ”** หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์ที่ได้รับ การคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสาร การรักษาพยาบาล ซึ่งรัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ หรือสิทธิในการติดตามร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น

“เสรีภาพ” หมายถึง อิสระในการกระทำของบุคคลที่อยู่ในขอบเขตกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการพูด การคิด การเขียน การแสดงความเห็น และเสรีภาพทางวิชาการ โดยที่ไม่มีผู้ใดปิดกั้นหรือบังคับการใช้เสรีภาพของบุคคลได้

สิทธิ เสรีภาพ เป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและทำให้ประชาธิปไตยแตกต่างจากการปกครองระบอบอื่นอย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิ เสรีภาพ ของบุคคลควรอยู่ภายใต้กฎหมายและอยู่ในขอบเขตที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เพราะไม่เช่นนั้นอาจนำไปสู่ความไม่เข้าใจ ความขัดแย้งและความวุ่นวายในสังคมได้ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพ จึงมาควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างเลี่ยงไม่ได้



ภาพยนตร์เรื่อง **“ไ้แมงมุม” (Spiderman)** เป็นเรื่องราวของเด็กหนุ่มธรรมดาคนหนึ่ง ชื่อปีเตอร์ ปาร์คเกอร์ ที่วันหนึ่งเกิดเหตุบังเอิญในระหว่างทัศนศึกษาในสถาบันวิทยาศาสตร์ถูกแมงมุมที่ดัดแปลงพันธุกรรมกัดเข้าที่นิ้วและทำให้เขามี อำนาจพิเศษสามารถปีนป่ายกำแพงและกระโดดได้สูงเหนือกว่ามนุษย์ทั่วไป ปาร์คเกอร์เริ่มใช้อำนาจพิเศษที่เขาได้รับมาในการปกป้องและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ อย่างไรก็ตามลุงของเขาได้ให้สติกับเขาก่อนเสียชีวิตว่า **“พลังอำนาจอันยิ่งใหญ่”**

จะต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบอันมหาศาล” ซึ่งไม่ต่างไปจาก “สิทธิเสรีภาพที่ได้ย่อมมากับหน้าที่และความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่เสมอ”

บทที่ 3

มาสร้าง “พลเมือง”
กับโครงการฯ
สร้างสำนึกพลเมืองกันเถอะ



บทที่ 3 มาสร้าง “พลเมือง” กับโครงการสร้างสำนึกพลเมืองกันเถอะ

สื่อประกอบ

การอธิบาย :

พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่ 15-23A,
71-174A, 1-20B,
1-12C และ

คลิปวิดีโอเรื่อง
การสร้างสำนึก
พลเมืองของ

โรงเรียนบุญวาทย์
วิทยาลัยและ
ของโรงเรียนต่างๆ
รวมไปถึง
โครงการ

สร้างสำนึก

พลเมือง ณ

สหภาพพม่าและ

เรื่องพลเมือง

สร้างได้

(G9 และ G10)

โครงการสร้างสำนึกพลเมือง (Project Citizen) เน้นให้
ความสำคัญกับการสร้างความเป็นพลเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
สำหรับเด็กและเยาวชน ผ่านการอบรมให้ความรู้ขั้นตอน
การลงมือปฏิบัติและเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย
สาธารณะ

โครงการนี้เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ
(learning by doing) นักเรียนและชุมชนจะได้เรียนรู้ขั้นตอน
ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ 6 ขั้นตอนจากคุณครู และ
ได้ลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้นักเรียน
และชุมชนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียนแล้ว
ยังช่วยให้นักเรียนและชุมชนจดจำได้เป็นอย่างดี เกิดทักษะ
ตามธรรมชาติ

กระบวนการสร้างสำนึกพลเมืองนั้น เริ่มต้นจากการ
อบรม 6 ขั้นตอนให้แก่คุณครู เพื่อให้คุณครูนำความรู้ที่ได้ไป
ถ่ายทอดต่อในชั้นเรียนและชวนนักเรียนและชุมชนร่วมกัน
ปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ เพื่อช่วยกันกำหนดเป็นข้อเสนอเชิง
นโยบายต่อผู้มีอำนาจหรือหน่วยงานราชการ และผลักดันเป็น
“นโยบายสาธารณะ” เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือสังคม
ต่อไป

กระบวนการ 6 ขั้นตอนในการสร้างสำนึกพลเมือง
มีดังนี้

- ขั้นที่ 1 การระบุปัญหา
- ขั้นที่ 2 การเลือกปัญหา
- ขั้นที่ 3 การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล
- ขั้นที่ 4 การพัฒนาและจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย
- ขั้นที่ 5 การนำเสนอนโยบายสาธารณะ
- ขั้นที่ 6 การสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การระบุปัญหา

เป็นขั้นที่มุ่งให้นักเรียนและชุมชนเสนอปัญหาโดยร่วมกันระบุปัญหา เช่น ปัญหาในชุมชนหรือในโรงเรียน โดยอาจใช้การแบ่งกลุ่มย่อย 3-5 คน เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง โดยอาจให้แต่ละคน เสนอปัญหามาคนละ 3 ปัญหา จากนั้นพุดคุยกันภายในกลุ่มเพื่อนำไปสู่ ขั้นตอนที่ 2 (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 5)

ขั้นที่ 2 การเลือกปัญหา

เป็นขั้นของการคัดเลือกปัญหาที่มีความสำคัญที่สุดให้เหลือเพียง 1 ปัญหา

ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงกระบวนการฉันทมติ (Consensus) ซึ่งจะไม่ใช้การยกมือโหวต แต่จะใช้การพุดคุยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการคัดเลือก (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 6)

ขั้นที่ 3 การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อผู้เรียนคัดเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดได้แล้ว 1 ปัญหา ขั้นต่อไป คือการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยทบทวนว่าปัญหานั้นมีแหล่งข้อมูลใด ที่สามารถศึกษาค้นคว้า เพิ่มเติมโดยนักเรียนและชุมชนอาจแบ่งกลุ่มในการ ลงพื้นที่ และนำแบบฟอร์มที่มีอยู่ในคู่มือมาปรับใช้ในการลงพื้นที่ (อ่าน รายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 7)

ขั้นที่ 4 การพัฒนาและจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

เป็นขั้นของการพัฒนาข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเขียนเป็นข้อสรุป และแนวทางแก้ไขปัญหาและเสนอต่อสาธารณะหรือผู้มีอำนาจเพื่อกำหนด เป็นนโยบายสาธารณะต่อไป การจัดทำข้อเสนอนโยบายและการนำเสนอ จะมี 2 รูปแบบคือ การทำเป็นบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มผลงานซึ่งประกอบไปด้วย 4 ส่วน (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 8)

ขั้นที่ 5 การนำเสนอนโยบายสาธารณะ

เป็นการนำเสนอนโยบายไปเสนอต่อโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งเห็นความจำเป็น ในการแก้ไข หรือป้องกันปัญหานั้นโดยการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ เพื่อแก้ไขปัญหาให้เป็นรูปธรรมต่อไป (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 9)

ขั้นที่ 6 การสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้

เป็นการทบทวนประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจจากการเข้าร่วม กระบวนการสร้างสำนักพลเมืองตั้งแต่ก่อน ระหว่าง และหลังการอบรม รวมไปถึงความสำเร็จและข้อท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการบวนการที่ผ่านมา เพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการทำงานในอนาคต (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติม ในบทที่ 10)

ผังความเชื่อมโยง 6 ขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนึกพลเมือง

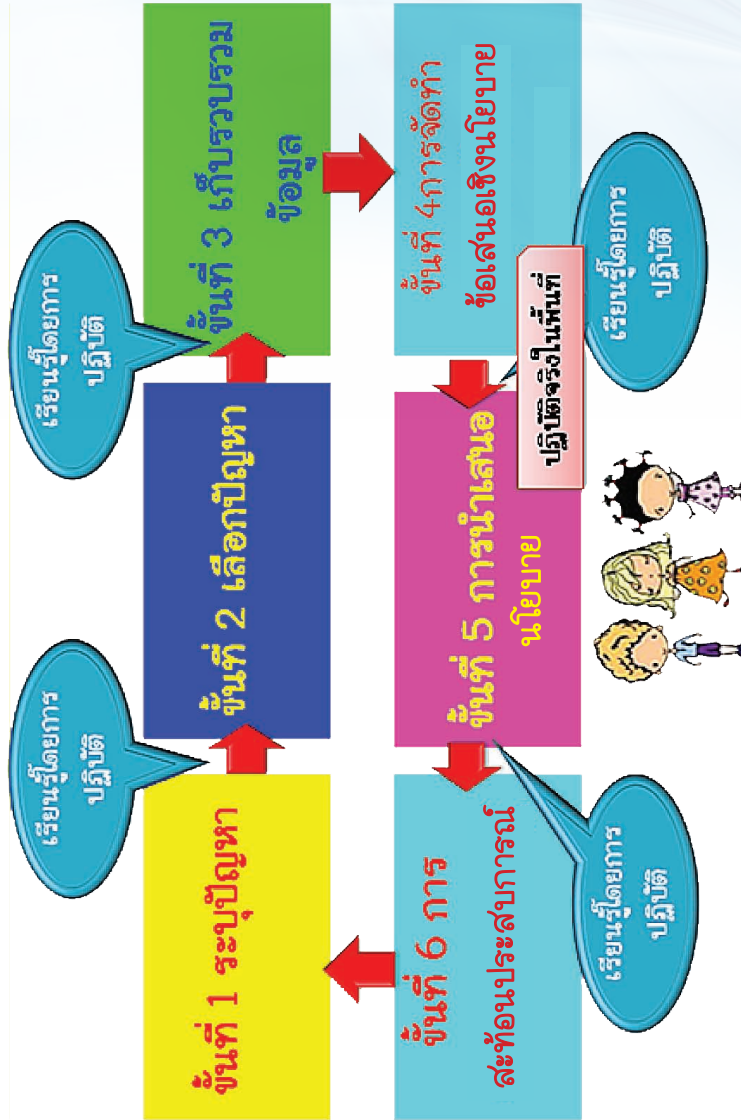
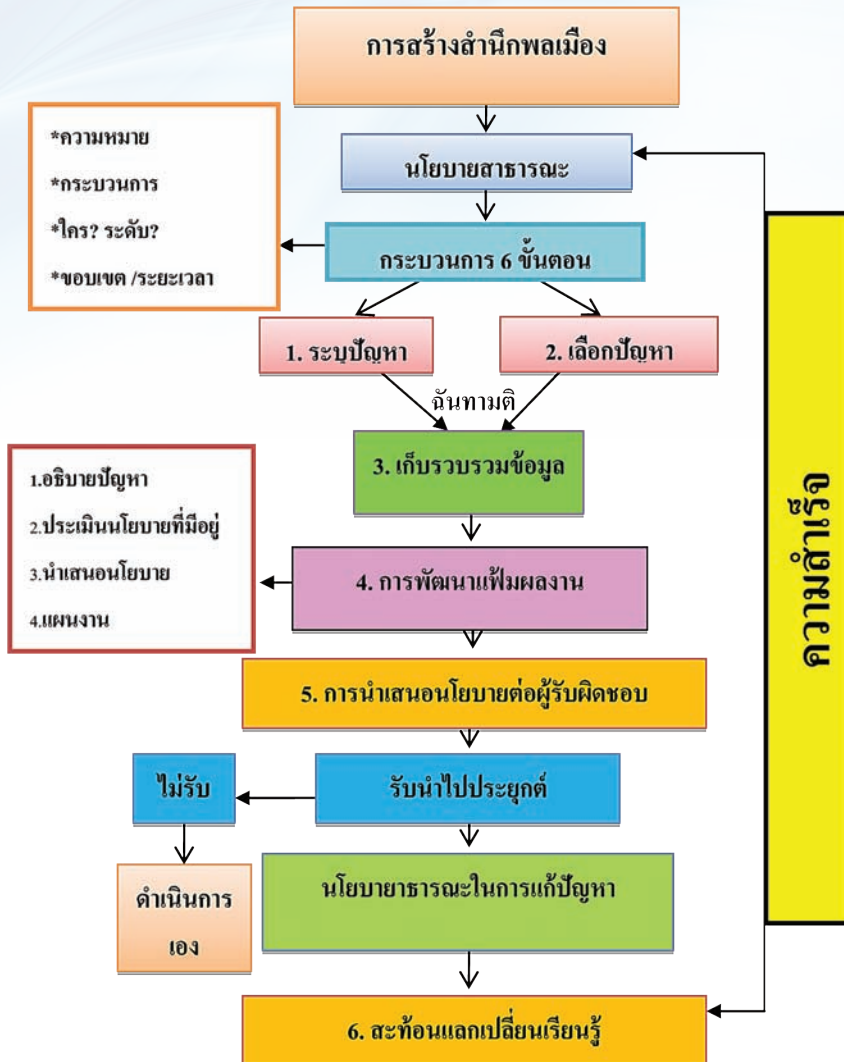


Photo credit: www.depositphotos.com

แผนผังขั้นตอนการดำเนินการโครงการสร้างสำนักพลเมือง



แผนภาพข้างต้นแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของกระบวนการทั้ง 6 ขั้นตอน ในการสร้างสำนักพลเมือง โดยทุกขั้นตอนจะเปิดโอกาสให้นักเรียนและชุมชนจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยเป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการนี้ไม่ได้อยู่ที่การทำให้เกิดเป็นนโยบายสาธารณะให้จงได้ เพราะท้ายที่สุดหากภาครัฐไม่รับ นโยบายที่เสนอไปก็อาจไม่เป็นนโยบายสาธารณะ แต่สิ่งที่มีความสำคัญและเป็นเป้าหมายที่สุดคือ นักเรียนหรือชุมชนเกิดความตระหนักและสามารถพึ่งพาตนเองได้มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง เมื่อนักเรียนปฏิบัติอย่างจริงจังกระทั่งสามารถแก้ไขปัญหาได้หน่วยงานต่างๆ ย่อมเห็นความสำคัญและรับแนวทางดังกล่าวไปประกาศเป็นนโยบายสาธารณะต่อไป

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้คุณครูหรือผู้นำกระบวนการสามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ (โปรดดูดัชนีสื่อประกอบ)

1. **พาวเวอร์พอยท์โครงการสร้างสำนักพลเมือง** – เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดความเป็นพลเมือง ความรู้ทักษะ เจตคติ และภาพรวมของโครงการสร้างสำนักพลเมือง (สไลด์ที่ 15-23A, 71-174A และ 1-20B,1-12C)
2. **วิดีโอต่างๆ** – เช่น
 - 2.1 **วิดีโอโครงการสร้างสำนักพลเมือง โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย และวิดีโอโครงการสร้างสำนักพลเมืองของโรงเรียนต่างๆ (G9)** – เพื่อแสดงให้เห็นขั้นตอนกระบวนการของโครงการได้ชัดเจนมากขึ้น
 - 2.2 **วิดีโอโครงการสร้างสำนักพลเมือง ณ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (G10)** – เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้แก่

นักเรียนได้เห็นว่าการนี้สามารถทำได้ทุกที่ เพราะ
ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากมาย เพียงแค่อาศัย
ความตั้งใจจริง

บทที่ 4

ปัญหาสาธารณะ
กับนโยบายสาธารณะ



บทที่ 4

ปัญหาสาธารณะ กับ นโยบายสาธารณะ

สื่อประกอบ
การอธิบาย :
พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่
175-180A,
19-23C และ
G11

นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการบริหารจัดการบ้านเมือง การแก้ไขปัญหาและพัฒนาบ้านเมืองสามารถกระทำได้โดยการกำหนดเป็น“นโยบายสาธารณะ” แล้ว “นโยบายสาธารณะ” คืออะไร

นโยบายสาธารณะสามารถแยกได้เป็น 2 คำคือ “นโยบาย” คำหนึ่ง และ “สาธารณะ” อีกคำหนึ่ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ 2542 ให้ความหมายคำว่า **นโยบาย** ไว้ว่าหมายถึง หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ ส่วนคำว่า **สาธารณะ** หมายถึง เพื่อประชาชนทั่วไป

นโยบาย คือ แนวทางที่มีลักษณะเป็นคำพูด หรือลายลักษณ์อักษร ที่กำหนดไว้เพื่อ**บ่งชี้ทิศทาง**และเงื่อนไขของการกระทำที่จะช่วยให้บรรลุผลตามต้องการ โดยใช้**เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน** ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การจัดทำโครงการ โดยข้อความที่ระบุเป็นนโยบายนั้นอาจเป็นแนวทางกว้างๆหรือจำเพาะเจาะจงก็ได้แล้วแต่กรณี

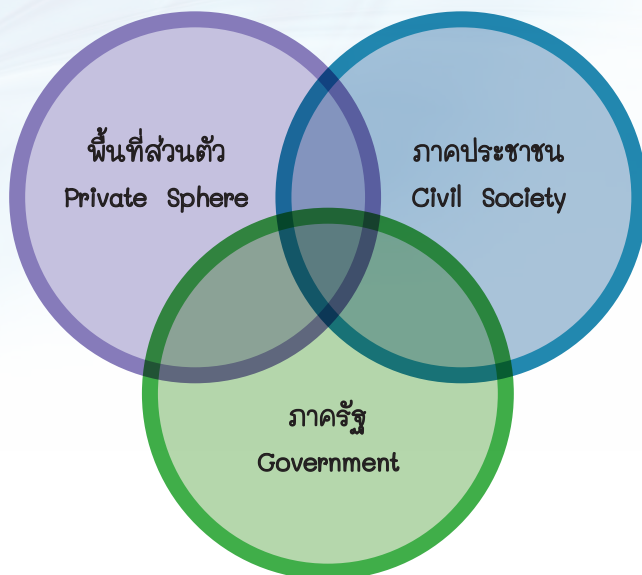
สาธารณะ หมายถึง **ส่วนรวม** มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย สาธารณะจึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ร่วมกัน และเกี่ยวพันกับคนจำนวนมาก ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของบุคคลที่ต้อง**อาศัยอำนาจส่วนรวม หรือรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง** ทำหน้าที่จัดการดำเนินการให้เรียบร้อยต่อไป

เมื่อนำทั้ง 2 คำมารวมกันเป็น **นโยบายสาธารณะ** จึงหมายถึง การที่รัฐใช้อำนาจตัดสินใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยทางตรงหรือทางอ้อม ในรูปของแนวทางหรือเงื่อนไข คำมั่นสัญญา เพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันเป็นรัฐ และมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมือง นอกจากนี้ นโยบายสาธารณะยังเป็นสาระที่ประชาชนและฝ่ายค้านสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ด้วย

การทำความเข้าใจ **“นโยบายสาธารณะ”** ก็คือการทำความเข้าใจ **“ปัญหาสาธารณะ”** ไปพร้อมๆ กัน เพราะปัญหาที่จะกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อนำไปสู่การแก้ไขจะต้องเป็นปัญหาสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก อย่างไรก็ตามปัญหาส่วนตัวสามารถกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะได้ เมื่อปัญหาส่วนตัวนั้นได้กลายมาเป็นปัญหาสาธารณะร่วมกัน

การกำหนดนโยบายสาธารณะจะต้องมองอย่างรอบด้านโดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ว่าปัญหาใดเป็นปัญหาส่วนตัว ปัญหาของชุมชนหรือเป็นปัญหาระดับประเทศที่มีภาครัฐรับผิดชอบ เพราะนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนมากในสังคมและมีภาครัฐจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องดูแลรับผิดชอบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (ดังแผนภาพ)

แผนภาพแสดงพื้นที่ปัญหาส่วนตัวและปัญหาสาธารณะ



ที่มา สถาบันพระปกเกล้า. รากฐานประชาธิปไตย. 2554.

แผนภาพแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นประกอบด้วยพื้นที่ส่วนตัว (Private Sphere) พื้นที่ทางสังคม (Civil Society) และพื้นที่ของภาครัฐ (Government) ปัญหาที่เกิดขึ้นจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้ หากเป็นปัญหาส่วนตัวบุคคลนั้นต้องมีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไข แต่หากปัญหาทางสังคมหรือปัญหาสาธารณะ สาธารณะจะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้น และหากเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขส่วนร่วมของสังคมต่อไป

อย่างไรก็ตาม ปัญหาหนึ่งๆ อาจยกระดับจากปัญหาส่วนตัวสู่ปัญหาสาธารณะได้หากกินพื้นที่ทางสังคมมากขึ้น เช่น ปัญหาอาการปวดท้อง หากเกิดขึ้นเพราะผู้นั้นทานอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะเข้าไปด้วยตนเองย่อมเป็นปัญหาส่วนตัวของผู้นั้น แต่หากมีผู้จัดหาอาหารนั้นให้หลายคนรับประทานและเกิดอาการปวดท้องขึ้นพร้อมกัน นั่นจะกลายเป็นปัญหาของชุมชนและสังคมขึ้นมา ต่อเมื่อพบว่าสาเหตุของอาการปวดท้องนั้นเกิดจากไวรัสชนิดใหม่ที่แผ่กระจายตัวทางน้ำทำให้ปัญหาดังกล่าวขยายวงกินพื้นที่เข้าไปถึงภาคประชาสังคมมากขึ้นกลายเป็นปัญหาของสังคมที่รัฐนิ่งเฉยไม่ได้ ภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะเพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว ดังตัวอย่างนโยบายสาธารณะอื่นๆ ที่ผ่านมาในสังคมไทย เช่น โครงการสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพักหนี้เกษตรกร โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน โครงการเช็คช่วยชาติ 2,000 บาท โครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า นโยบายสาธารณะ จึงเป็นทั้งเครื่องมือที่ใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณะ ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบกับคนจำนวนมาก มีความรุนแรง และครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง มีความรุนแรงเร่งด่วน หรือมีความสำคัญกับคนจำนวนมาก

หลายคนอาจรู้สึกว่าการกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องไกลตัว และเป็นเรื่องยากเพราะเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การกำหนดนโยบายสาธารณะมีได้ในทุกระดับชั้นขององค์กร เช่น นโยบายระดับประเทศ ระดับภาค ระดับเขต ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ รวมไปถึงระดับโรงเรียน เป็นต้น

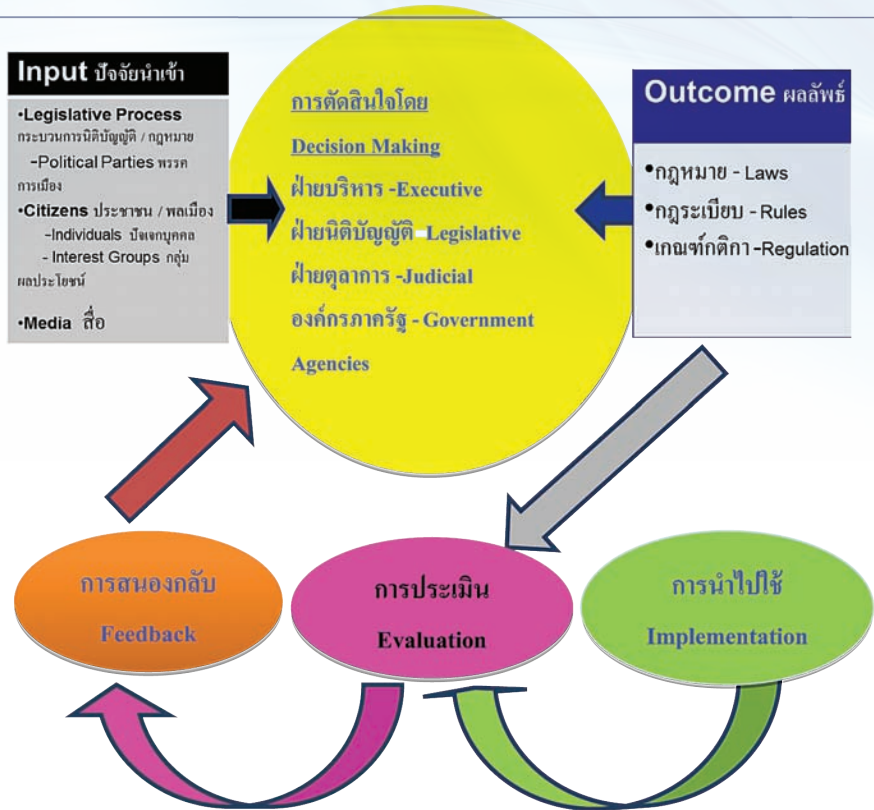
ด้วยเหตุนี้ นโยบายสาธารณะจึงเป็นเรื่องใกล้ตัว ที่พวกเราทุกคนควรใส่ใจและควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยอาจเริ่มต้นจากพื้นที่ใกล้ตัวเช่นในโรงเรียนและชุมชนของตนเอง โดยการสำรวจ

ปัญหาสาธารณะในพื้นที่เหล่านั้นและผลักดันแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ
สู่ผู้บริหารในระดับหมู่บ้าน ตำบล หรือโรงเรียน เพื่อออกเป็นประกาศหรือนโยบายสำหรับแก้ไขปัญหในระดับโรงเรียนและชุมชนต่อไป

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของภาคพลเมืองนั้น
เป็นการใช้สิทธิที่กฎหมายให้การรับรองในรูปแบบของข้อเสนอเชิงนโยบาย
เท่านั้น ประชาชนพลเมืองยังไม่สามารถออกกฎหมายด้วยตนเอง มีเพียง
อำนาจในการคิด ริเริ่ม เสนอ และผลักดันข้อเสนอดังกล่าวผ่านหน่วยงาน
ภาครัฐระดับต่างๆ ที่มีอำนาจออกนโยบายสาธารณะ ดังแผนภาพ
“กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ” หน้า 91 จะเห็นได้ว่า
ภาคพลเมืองจะปรากฏอยู่ในกล่องปัจจัยนำเข้าและมีบทบาทในการผลักดัน
ข้อเสนอต่างๆ เข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ

ข้อสังเกต : อย่าลืมว่าปัญหานั้นมีมากมาย บางปัญหาเป็นปัญหาส่วนตัว
บางปัญหาเป็นปัญหาสาธารณะ นักเรียนและชุมชนต้องแยกให้ออกว่าปัญหา
ใดเป็นปัญหาสาธารณะ เพราะปัญหานั้นมีผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมาก
และสามารถกำหนดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อขอความร่วมมือจากชุมชน
และสาธารณะชนในการแก้ไขปัญหานั้นต่อไปได้

กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (POLICYMAKING PROCESS)



จากแผนผังแสดงให้เห็นว่า ขั้นตอนในการพัฒนานโยบายสาธารณะนั้น เริ่มต้นจากปัจจัยนำเข้าซึ่งเป็นส่วนของการ “ริเริ่ม” ที่มาจากหน่วยงานต่างๆ ผ่านการเมือง สื่อ หรือภาคประชาชน แล้วส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร นำเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีหลายระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับชาติ แม้กระทั่งในโรงเรียนก็สามารถกำหนด นโยบายสาธารณะเพื่อใช้กับนักเรียนทุกคนได้ ในรูปของระเบียบปฏิบัติของ โรงเรียน เป็นต้น (ดังแผนผังหน้า 93) ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะเข้าถึง กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะนี้ และหากฝ่ายบริหารเห็นว่า ประเด็นที่กลุ่มเสนอมานั้น ส่งผลกระทบรุนแรงในวงกว้างก็จะกำหนด “นโยบายสาธารณะ” เพื่อดำเนินการกับปัญหาสาธารณะนั้นต่อไป

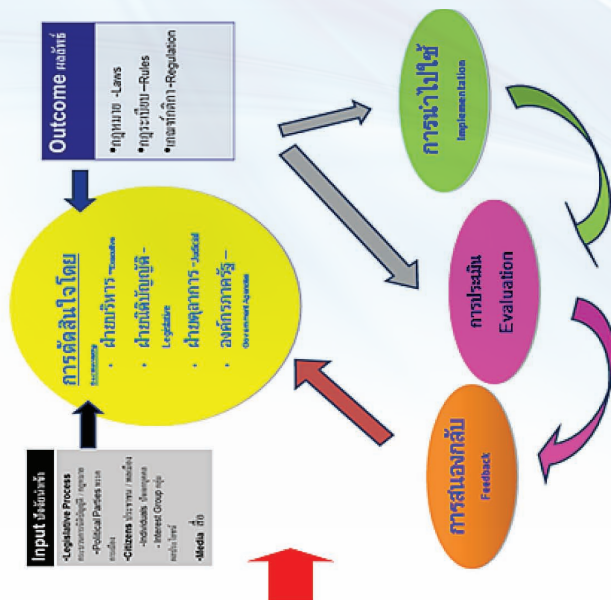
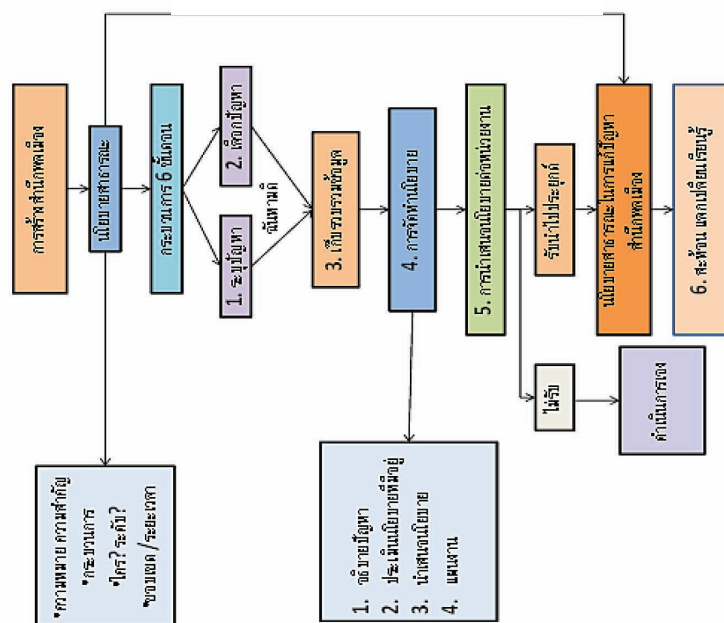


แผนผังองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

องค์กร/ ระดับ	องค์กร ฝ่ายบริหาร	องค์กร ฝ่ายนิติบัญญัติ	องค์กร ราชการ	องค์กรที่ไม่ใช่ หน่วยงานภาครัฐ	องค์กร ฝ่ายตุลาการ
ประเทศ	- นายกรัฐมนตรี - คณะรัฐมนตรี - หน่วยงานสนับสนุน	- สมาชิกวุฒิสภา - คณะกรรมการการเลือกตั้ง - ฝ่ายต่างๆ - หน่วยงานสนับสนุน	- กระทรวง ทบวง กรม - สำนักฯ ข้าราชการ - รัฐวิสาหกิจ - พนักงาน	- ธุรกิจเอกชน บริษัท ใหญ่ๆ พรรคการเมือง - กลุ่มอิทธิพล - กลุ่มผลประโยชน์ - กลุ่มผลักดัน - กลุ่มอาชีพ	- ศาล ตุลาการรัฐธรรมนูญ - อัยการ - ฝ่ายปกครอง - ปปช. ฯลฯ - หน่วยงานสนับสนุน
จังหวัด	- ผู้ว่าราชการจังหวัด - คณะกรรมการจังหวัด - คณะกรรมการพัฒนาจังหวัดฝ่ายปกครอง	สภาองค์การบริหารจังหวัด (อบจ.)	- ราชการภูมิภาค - ราชการส่วนกลางประจำในจังหวัด - ราชการอำเภอท้องที่ (กำนันผู้ใหญ่บ้าน)	เช่นเดียวกับข้างบน แต่เป็นระดับจังหวัด	เช่นเดียวกับข้างบน
ท้องถิ่น	- นาย กอบจ. - นายกเทศมนตรี - ประธานบริหาร อบต.	สภาท้องถิ่นประเภทต่างๆ	- หน่วยงานของราชการภูมิภาคในท้องถิ่น - หน่วยงานของราชการส่วนท้องถิ่น	เช่นเดียวกับข้างบน แต่เป็นระดับท้องถิ่น	
โรงเรียน	- ผู้อำนวยการ - คณะกรรมการสถานศึกษา	คณะผู้บริหารโรงเรียน	- กระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	วัด ชุมชน บริษัท ห้างร้าน	

กระบวนการสร้างสำนึกพลเมือง เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา นโยบายสาธารณะและเป็นจุดเริ่มต้นของการ “ริเริ่ม” การจัดทำนโยบาย สาธารณะได้ โดยทั้ง 6 ขั้นตอนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้และ ข้อมูลเพราะไม่เช่นนั้นข้อเสนอต่างๆ จะปราศจากน้ำหนักและไม่อาจผลักดัน ให้ฝ่ายบริหารหรือผู้มีอำนาจเห็นความสำคัญและกำหนดเป็นนโยบาย สาธารณะ ส่งผลให้ผู้เสนอหมดกำลังใจและอาจล้มเลิกความตั้งใจในการมี ส่วนร่วมได้ง่ายๆ ด้วยเหตุผลนี้ กระบวนการสร้างสำนึกพลเมืองจึงเข้ามา ช่วยทำให้นักเรียนหรือชุมชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น (ดังแผนภาพหน้า 95)

แผนภาพความเชื่อมโยงระหว่าง
โครงการสร้างสำนึกพลเมือง กับ กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ



การสร้างสำนึกพลเมือง

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้คุณครูสามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ (โปรดดูดัชนีสื่อประกอบ)

1. **พาวเวอร์พอยท์เรื่องนโยบายสาธารณะ** – เพื่ออธิบายความหมาย ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (สไลด์ที่ 175-180A, 19-23C)
2. **เพลงกบปดท้อง (G11)** – เพื่อชวนให้นักเรียนคิดคำนวณถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหายอย่างแท้จริง
3. **แบบฝึกหัดวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ** – เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างนโยบายและนโยบายสาธารณะ (โปรดดูใบงานที่ 1-3)
4. **ข่าวต่างๆ** – คุณครูอาจนำข่าวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้นักเรียนได้ฝึกทำความเข้าใจและอธิบายว่าข่าวใดเป็นนโยบายสาธารณะหรือไม่เพราะเหตุใด

ប្រធានកម្ម
ទី ៧

បង្កើនការងារ
ប្រចាំថ្ងៃ



กิจกรรมที่ 7 ประเมินความรู้ก่อนเรียน

วัตถุประสงค์:

เพื่อให้นักเรียนหรือชุมชนได้ทบทวนและทราบบนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจของตนที่มีต่อนโยบายสาธารณะ และกระบวนการฉันทมติ

ระยะเวลา :

15 นาที

อุปกรณ์ :

1. ใบงานที่ 1

วิธีดำเนินการกิจกรรม :

1. แจกใบงานให้นักเรียนหรือชุมชนทุกคน และให้นักเรียนหรือชุมชนเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ และกระบวนการฉันทมติ ตามความเข้าใจของตน ให้เวลา 5 นาที

2. จากนั้นแบ่งกลุ่มนักเรียนจำนวนเท่าๆ กัน ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความหมายที่ตนเขียนกับเพื่อนในกลุ่มและสรุปประเด็นสำคัญตามความเข้าใจของกลุ่ม เขียนข้อสรุปนั้นลงในกระดาษฟลิปชาร์ตใช้เวลา 5 นาที
3. ตัวแทนของแต่ละกลุ่มนำเสนอกลุ่ม 5 นาที
4. สรุปและอภิปราย

ใบงานที่ 1: แบบประเมินความรู้ก่อนเรียน

1. ความหมายของคำว่า นโยบายสาธารณะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ความแตกต่างระหว่างหลักฉันทมติ (Consensus) และหลักเสียงข้างมาก (Majority)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรม
ที่ 8

ประเมินความดี
หลังเรียน



กิจกรรมที่ 8 ประเมินความเข้าใจหลังเรียน

วัตถุประสงค์:

เพื่อให้นักเรียนหรือชุมชนได้ทบทวนและประเมินความรู้ความเข้าใจหลังเรียนเรื่องนโยบายสาธารณะและกระบวนการฉันทมติ

ระยะเวลา :

20 นาที

อุปกรณ์ :

1. ใบงานที่ 2

วิธีดำเนินการกิจกรรม :

1. แจกใบงานให้นักเรียนทุกคน และให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดให้เวลา 5 นาที
2. ใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยขออาสาสมัครอ่านคำตอบของตนให้เพื่อนฟังทีละข้อ และเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมชั้นได้แลกเปลี่ยนแต่ละข้อ ใช้เวลา 15 นาที
3. สรุปและอภิปราย

ใบงานที่ 2 : แบบประเมินความรู้หลังเรียน

จงตอบคำถามตามความเข้าใจของท่านว่าประเด็นต่อไปนี้เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะหรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่กำหนดไว้

ข้อ	คำถาม	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1.	นโยบายสาธารณะจะต้องมาจากรัฐบาลกลางเท่านั้น			
2.	อบต.มีโครงการสร้างคันกั้นน้ำเค็มป้องกันน้ำเค็มท่วมพื้นที่เกษตร			
3.	กฎหมายถือเป็นนโยบายสาธารณะ			
4.	กองทุนหมู่บ้านและหมู่บ้านเอื้ออาทรถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะ			
5.	นโยบายสาธารณะมุ่งแก้ไขปัญหา สร้างความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน			
6.	ประชาชนผลักดันนโยบายสาธารณะได้			
7.	หลักฉันทมติ(Consensus)และหลักเสียงส่วนมาก (Majority)เหมือนกัน			
8.	การเลือกตั้งและโหวตเสียงเป็นการใช้หลักเสียงส่วนมาก			
9.	ฉันทมติ (Consensus) คือการเห็นพ้องต้องกันของทุกคน เป็นมติของกลุ่ม			

การสร้างสำนึกพลเมือง

ข้อ	คำถาม	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
10.	การอภิปรายถึงเหตุผล ข้อดี ข้อเสีย เพื่อโน้มน้าวให้บุคคลอื่นคล้อยตาม เป็นส่วนหนึ่งของการหาฉันทมติ			
รวม				

กิจกรรม
ที่ 9

นักสืบเข้าปัญญา
กับปัญหาที่สงสัย ๆ



กิจกรรมที่ 9

นักเรียนเข้าปัญญากับปัญหาทุกสัปดาห์

วัตถุประสงค์:

เพื่อให้นักเรียนหรือชุมชนได้ฝึกฝนทำความเข้าใจนโยบายสาธารณะให้เพิ่มมากขึ้น

ระยะเวลา :

30 นาที

อุปกรณ์ :

1. แบบฝึกปฏิบัติ

วิธีดำเนินการกิจกรรม:

1. แจกแบบฝึกปฏิบัติให้นักเรียนหรือชุมชนทุกคนดูตัวอย่างข้อที่ 1 โดยถามว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีวิธีการแก้ไขอย่างไรบ้าง จากนั้นพิจารณาว่าแนวทางใดเป็นสิ่งที่กระทำด้วยตัวเองได้บ้าง

ให้เขียนในช่องแรกด้านซ้าย หมายถึงส่วนที่ไม่ใช่นโยบายสาธารณะ ส่วนวิธีแก้ไขปัญหาที่เป็นนโยบายสาธารณะให้เขียนในช่องด้านขวามือ ใช้เวลา 10 นาที

2. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มจำนวนเท่าๆ กัน และให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบประเด็นปัญหาในกลุ่มละ 1 ข้อ โดยเขียนคำตอบลงในกระดาษฟลิปชาร์ต ใช้เวลา 10 นาที
3. แต่ละกลุ่มนำเสนอกลุ่ม 10 นาที
4. สรุปและอภิปราย 10 นาที

ใบงานที่ 3 : แบบฝึกปฏิบัติวิเคราะห์ทางเลือก

จงวิเคราะห์สถานการณ์ต่อไปนี้โดยกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นนโยบายสาธารณะและไม่ใช่นโยบายสาธารณะ

ไม่ใช่	สถานการณ์	ใช่
วัดในชุมชนท้องถิ่น จัดผ้าป่ารวบรวมอาหารและเครื่องนุ่งห่มแล้วนำไปบริจาค	(ตัวอย่าง) ครอบครัวที่ยากจนขาดทุนในชุมชน ต้องการอาหารและเครื่องนุ่งห่ม	อบต. สนับสนุนโครงการสำหรับความจำเป็นรายบุคคลในการซื้ออาหารและเครื่องนุ่งห่มจากร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการโดยใช้คูปอง
	1. เด็กวัยรุ่นวัยเรียนออกมาเที่ยวดึกดื่นและมาเข้าเรียนสายในวันที่มีเรียน	

ไม่ใช่	สถานการณ์	ใช่
	2. ประชาชนมีถิ่นอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องสินค้าเถื่อน แรงงานเถื่อน และยาเสพติด ข้ามแดน	
	3. บึงสาธารณะของชุมชนเกิดมลพิษและเต็มไปด้วยขยะ	
	4. นักเรียนหลายคนในโรงเรียนมัธยมของท้องถิ่นทุจริตในการสอบและการบ้าน	
	5. ชาวบ้านในชุมชนไม่ใช่สะพานลอยในการเดินข้ามถนนหน้าตลาดทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง	

แนวคำตอบ

ใบงานที่ 1 :

“นโยบายสาธารณะ” คำตอบในส่วนนี้ นักเรียนหรือชุมชนต้องสามารถชี้ให้เห็นได้ว่า “นโยบายสาธารณะ” นั้น เป็นการตัดสินใจ “ทำ” หรือ “ไม่ทำ” ของภาครัฐและหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ โดยกำหนดออกมาในรูปของ “นโยบาย” เจื่อนไข ที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมือง คนส่วนใหญ่

“ฉันทมติ” คำตอบในส่วนนี้ นักเรียนหรือชุมชนต้องสามารถเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการหาคำตอบโดยการพูดคุยกัน ไม่ใช่การโหวตแต่สนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังทุกความคิดเห็น และหา “จุดร่วม” เพื่อกำหนดทางออกร่วมกัน

ใบงานที่ 2 :

1. ไม่ใช่ 2. ใช่ 3. ใช่ 4. ใช่ 5. ใช่ 6. ใช่ 7. ไม่ใช่ 8. ใช่ 9. ไม่ใช่
10. ใช่

ใบงานที่ 3 :

แนวคำตอบในส่วนนี้ คุณครูสามารถดูตัวอย่างในข้อที่ 1 เป็นแนวทางในการชวนนักเรียนหรือชุมชนพูดคุยในประเด็นต่างๆ ในข้อต่อไป ซึ่งคำตอบขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่

สรุปกิจกรรมที่ ๗ - ๙

การกำหนดแนวทางต่างๆ เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอนโยบายสาธารณะนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนและชุมชนต้องทำความเข้าใจและเน้นปัญหาสาธารณะให้ได้เป็นอันดับแรก

ปัญหาที่เลือกต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ ในชุมชน แม้จะไม่ได้เห็นพ้องต้องกันทั้งหมด แต่ปัญหานั้นต้องสามารถ ยอมรับได้ว่ามีความสำคัญที่แท้จริง ดังนั้น “กระบวนการฉันทมติ” ที่เน้น เปิดโอกาสให้ทุกคนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันกระทั่งได้ข้อสรุป จึงเป็น จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จ

กิจกรรม
ที่ 10

หนังสือพิมพ์
พาเพลิน



กิจกรรมที่ 10 หนังสือพิมพ์พาเพลิน

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้นักเรียนและชุมชนได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อเรื่องนโยบายสาธารณะให้มากยิ่งขึ้น

ระยะเวลา :

60 นาที

อุปกรณ์ :

1. กระดาษหนังสือพิมพ์ไม่ใช้แล้ว
2. กระดาษฟลิปชาร์ต
3. ปากกาเคมีสีดำ สีน้ำเงิน และสีแดง

วิธีดำเนินการ :

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนหรือชุมชนจำนวนกลุ่มละ 5-10 คน และแจกอุปกรณ์ต่างๆ ให้ทุกกลุ่ม ประกอบด้วย กระดาษหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช้แล้ว กระดาษ ฟลิปชาร์ต และ ปากกาเคมี
2. อธิบายกติกา
 - ก. ให้แต่ละกลุ่มค้นหา ข้อความ หัวข้อ ประเด็น คำพูด ที่กลุ่มคิดว่า เป็นนโยบายสาธารณะ มา 3 หัวข้อ/ประเด็น พร้อมอธิบายเหตุผลย่อๆ ว่าทำไมจึงเป็นนโยบายสาธารณะ โดยให้ติดข่าว พร้อมเขียนคำอธิบายที่ฝั่งซ้ายของกระดาษฟลิปชาร์ต
 - ข. ให้แต่ละกลุ่มค้นหาข้อความ หัวข้อ ประเด็น คำพูด ที่กลุ่มคิดว่า ไม่เป็นนโยบายสาธารณะ มา 3 หัวข้อ/ประเด็น พร้อมอธิบายเหตุผลย่อๆ ว่าทำไมจึงไม่เป็นนโยบายสาธารณะ โดยให้ติดข่าว พร้อมเขียนคำอธิบายที่ฝั่งขวาของกระดาษฟลิปชาร์ต
 - ค. ให้เวลากลุ่มละ 30 นาที
3. แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการศึกษากลุ่มละ 2 นาที
4. สรุปและอภิปราย

สรุปกิจกรรม

นโยบายสาธารณะจะเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากๆ เป็นเครื่องมือของรัฐในการกำหนดทิศทางการบริหารประเทศว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร โดยจะออกมาในรูปของกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคม ดังนั้นกิจกรรมนี้จะทำให้ผู้เข้าอบรมได้เข้าใจความหมายของนโยบายสาธารณะว่าคืออะไร แยกแยะความแตกต่างของนโยบายต่างๆ ว่าเป็นหรือไม่เป็นนโยบายสาธารณะ เพราะเหตุใด มีความสำคัญ เพราะจะช่วยให้การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหา แนวนโยบาย รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหาเหล่านั้นๆ ได้ อันเป็นข้อมูลสำคัญต่อการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเสนอแก่ภาครัฐต่อไป



ปิณฑุฑม
ที่ 11

เมื่อนายสำนัก...
ต้องเสีย



กิจกรรมที่ 11 เพื่อนายสำนึก...ต้องเลือก

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้นักเรียนหรือชุมชนเข้าใจความแตกต่างระหว่างปัญหาส่วนตัว ปัญหาส่วนรวม และปัญหาสาธารณะ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำความเข้าใจเรื่องนโยบายสาธารณะ

ระยะเวลา :

60 นาที

อุปกรณ์ :

1. พาวเวอร์พอยท์หรือกระดานฟลิปชาร์ตที่เขียนเรื่องราวของนายสำนึก
2. กระดานฟลิปชาร์ต
3. ปากกาเคมี

วิธีดำเนินการ :

1. ให้นักเรียนอ่านเรื่องราวของนายสำนึก โดยอาจให้อ่านพร้อมกันทั้งห้อง
2. ตั้งคำถามจากเรื่องราวของนายสำนึกและให้นักเรียนช่วยกันตอบ
 - 2.1 จากเรื่องที่ผ่านมามีพื้นที่ใดเป็นของฉันทใหม่ มีพื้นที่สาธารณะไหม
 - 2.2 ในพื้นที่ส่วนตัว (เช่น ในบ้าน) มีพื้นที่ใดเป็นพื้นที่สาธารณะบ้างไหม และในพื้นที่สาธารณะ (เช่น หมู่บ้าน) มีพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ส่วนตัวบ้างหรือไม่
 - 2.3 ในเรื่องนี้มีนโยบายสาธารณะหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นนโยบายสาธารณะ
3. อธิบายความแตกต่างระหว่าง ปัญหาส่วนตัว ปัญหาส่วนรวม และปัญหาสาธารณะ
4. สรุปและอภิปราย

สรุปกิจกรรม

ในชีวิตประจำวันของเราต้องพบเจอกับเรื่องราวต่างๆ มากมาย บางเรื่องเป็นปัญหาส่วนตัว บางเรื่องเป็นปัญหาสาธารณะที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งส่งผลต่อแนวทางการแก้ไขปัญหา เช่น บางเรื่องสามารถจัดการแก้ไขได้ด้วยตนเอง แต่บางเรื่องต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังนั้นหากสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ว่าเป็นปัญหาประเภทใด จะสามารถช่วยให้กำหนดเลือกแนวทางรับมือกับปัญหาได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ใบความรู้ที่ 7

เรื่องราวของนายสำนึก*

คำสั่ง :

จงอ่านเรื่องราวต่อไปนี้อย่างตั้งใจและตอบคำถาม

นายสำนึกอาศัยอยู่กับพ่อแม่ในหมู่บ้านแสนสุข พ่อแม่มีลูก 2 คนคือ นายสำนึก และนายจิตอาสา พ่อแม่เป็นคนมีระเบียบวินัยมาก อยากให้ลูกเป็นคนดี จึงออกกฎไม่ยอมให้ลูกที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ออกหรือกลับบ้านหลัง 4 ทุ่ม

นายสำนึกอายุ 16 ปี นายจิตอาสาอายุ 18 ปี วันหนึ่งนายสำนึกกลับบ้านหลัง 4 ทุ่ม พ่อแม่โกรธมากจึงหักเงินค่าใช้จ่ายประจำสัปดาห์และตัดสิทธินายสำนึกหลายอย่างในบ้าน

นายสำนึก ไม่เข้าใจว่าทำไมพ่อแม่ต้องให้กลับบ้านเร็ว จึงเดินออกไปที่สนามเด็กเล่นในหมู่บ้าน เพื่อคิดไตร่ตรองในสิ่งที่ตัวเองทำ ทันใดนั้นก็มองไปเห็นตู้โทรศัพท์ข้างถนนหน้าหมู่บ้าน จึงเดินออกไปโทรศัพท์เพื่อคุยกับเพื่อน แต่โทรศัพท์เสีย เกิดโมโหจึงทุบตู้โทรศัพท์แตก และเดินกลับบ้าน

*ที่มา : นายศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์. สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า.

พ่อแม่อยู่บ้าน กำลังทำกับข้าวทอดไข่ แต่น้ำมันพืชหมด จึงขับรถออกไปที่ตลาดสดข้างบ้าน แต่ปรากฏว่าไม่มีน้ำมันพืชขาย จึงขับรถไปที่บิกซี และจะซื้อน้ำมัน 2 ขวดแต่ห้างบิกซีประกาศอนุญาตให้ลูกค้าซื้อน้ำมันพืชได้เพียงครอบครัวละ 1 ขวดเท่านั้น

เวลาผ่านไป 3 เดือน น้ำมันพืชก็ยังไม่เพียงพอ ทำให้ชาวบ้านทั่วประเทศเดือดร้อน รัฐบาลจึงแถลงข่าวว่าจะมีการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์ดำเนินการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายสั่งน้ำมันพืชจากต่างประเทศเพื่อแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน แต่พ่อค้ารายใหญ่ไม่พอใจก็เลยรวมตัวกันเพื่อจะไปชุมนุมเรียกร้องยกเลิกน้ำมันพืชเข้ามา

คำถาม :

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ปัญหาใดคือปัญหาของฉัน ปัญหาของเธอ และปัญหาของเรา
2. พื้นที่ใด ที่เป็นพื้นที่ส่วนตัว หรือพื้นที่สาธารณะ

แนวคำตอบ

พื้นที่ส่วนตัว คือ บ้าน

พื้นที่สาธารณะ คือ สนามเด็กเล่นในหมู่บ้าน ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ตลาดสด บิกซี ขณะที่ในบ้านก็มีพื้นที่สาธารณะได้เช่นกัน คือ ห้องรับแขก ห้องครัว ห้องน้ำ สรุปได้ว่าในพื้นที่ส่วนตัวอาจมีพื้นที่สาธารณะได้ ในทางกลับกันในพื้นที่สาธารณะก็สามารถมีพื้นที่ส่วนตัวได้ เช่น สนามเด็กเล่นในหมู่บ้าน แม้จะเป็นทรัพย์สินสาธารณะของทุกคนในหมู่บ้านแต่ก็สงวนไว้เฉพาะคนในหมู่บ้านเท่านั้น การวิเคราะห์ว่าปัญหาใดเป็นปัญหาส่วนตัวหรือสาธารณะจำเป็นต้องพิจารณาในมิตินี้ด้วย

ปัญหาส่วนตัว คือ ลูกไม่ปฏิบัติตามระเบียบของครอบครัว อย่างไรก็ตาม ปัญหาส่วนตัวอาจเป็นปัญหาสาธารณะได้ หากปัญหาเดียวกันนี้มีความรุนแรงและเกิดขึ้นในหลายครอบครัว สังคมอาจจะต้องมาทบทวนและร่วมกันแก้ไข เช่น การที่ลูกกลับบ้านช้าเพราะรวมหัวกับเด็กข้างบ้านเสพยา ปัญหานี้จะยกระดับจากปัญหาส่วนตัวเป็นปัญหาสาธารณะทันที

ปัญหาสาธารณะ คือ โทรศัพท์เสีย น้ำมันพืชไม่พอ เพราะว่าปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อคนส่วนมาก

นโยบายสาธารณะ คือ กระทรวงพาณิชย์นำเข้าน้ำมันพืชเพื่อจำหน่าย เพราะกระทรวงพาณิชย์ถือว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมาย ในแง่นี้ โดยนโยบายต่างๆ ที่ดำเนินการจะต้องออกเป็นประกาศ เป็นกฎ เป็นระเบียบตามกฎหมายจึงจะสามารถดำเนินการได้ โดยนโยบายดังกล่าวจะถูกบังคับใช้ทั่วประเทศและมีผู้ได้รับผลกระทบในวงกว้าง

ไม่ใช่ นโยบายสาธารณะ คือ นโยบายของห้างบิ๊กซี เพราะเอกชนไม่มีอำนาจทางกฎหมายในการออกกฎหมาย แต่เป็น “กฎ” ของห้างออกมาเพื่อใช้กับลูกค้าและผู้ที่มาใช้บริการในห้างบิ๊กซีนี้เท่านั้น การกำหนดให้ลูกค้าต้องกลับบ้านก่อน 4 ทุ่ม นับเป็นข้อตกลงระหว่างผู้ปกครองและเยาวชนเท่านั้น ไม่ถือเป็นนโยบายสาธารณะ ส่วนการแถลงข่าวว่าจะมีการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ เป็นเพียงนโยบายแต่ยังไม่เป็นนโยบายสาธารณะ

บทที่
5

ขั้นตอนที่ 1
การระบุปัญหา



บทที่ 5 ขั้นตอนที่ 1 การระบุปัญหา

สื่อประกอบ
การอธิบาย :
พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่ 21B,
13-18C,
24-26C

การระบุปัญหา นับเป็นขั้นตอนแรกของการดำเนินกระบวนการสร้างสำนักพลเมือง โดยมุ่งกระตุ้นให้นักเรียนเสนอปัญหาที่ตนรับรู้สนใจและต้องการแก้ไข โดยร่วมกันระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในโรงเรียนของตน

ขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมทุกคนมีส่วนร่วมในการระบุประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญ เป็นปัญหาที่ชุมชน/สังคมให้ความสนใจ เพราะการสร้างการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จะส่งผลต่อทำให้ความร่วมมือดำเนินกระบวนการต่อไป ดังนั้นคุณครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และทั่วถึง ซึ่งจะสามารถสร้างให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) และส่งผลต่อทำให้ความสนใจและความร่วมมือต่อไป

วิธีการหรือเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ในการเปิดโอกาสให้ทุกคนระบุปัญหาได้อย่างทั่วถึง อาจใช้การแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ 5-10 คน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง โดยให้แต่ละกลุ่มเสนอปัญหาที่ตนสนใจก่อน จากนั้นแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในกลุ่มพร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบว่าเพราะเหตุใดปัญหานั้นจึงมีความสำคัญ จากนั้นจึงร่วมกันระดมความเห็นกับเพื่อนในกลุ่มวิเคราะห์และประเมินว่าปัญหาใดมีความสำคัญที่สุด โดยพิจารณาจากผลกระทบ ความรุนแรง ความยาวนาน เพื่อให้ได้ปัญหาที่มีความเป็นสาธารณะอย่างแท้จริง

โดยก่อนเริ่มต้นระบุปัญหาคุณครูหรือผู้นำกระบวนการควรให้แนวทางในการระบุปัญหาแก่นักเรียนหรือผู้เข้าอบรมด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการระบุปัญหานั้น เช่น 1). ปัญหานั้นมีความสำคัญส่งผลกระทบรุนแรงและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากหรือไม่ 2). ปัญหานั้นมีข้อมูลเพียงพอในการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขหรือไม่ 3). ปัญหานั้นมีหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบหรือไม่ เพื่อให้สามารถผลักดันข้อเสนอสู่นโยบายสาธารณะต่อไปได้ และ 4). ปัญหานั้นมีความเป็นไปได้ที่จะแก้ไขไหม ทั้งนี้การสร้างบรรยากาศให้มีการแลกเปลี่ยนอย่างเสรีและตั้งอยู่บนกติการ่วมมีความสำคัญที่สุด

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ข้อมูลปัญหาครอบคลุมยิ่งขึ้นและเป็นปัญหาที่มีความสำคัญกับคนในชุมชนอย่างแท้จริง นักเรียนและชุมชนสามารถใช้แบบฟอร์มในการระบุปัญหาเป็นเครื่องมือประกอบการศึกษาค้นคว้าได้

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้คุณครูหรือผู้ดำเนินการสามารถใช้สื่อประกอบการสอนเพื่อการอธิบายที่ชัดเจนขึ้นได้ดังต่อไปนี้ โปรดดูดัชนีสื่อประกอบการศึกษาเพิ่มเติม

1. **พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 1** – เพื่ออธิบายขั้นตอนกระบวนการระบุปัญหาอย่างมีส่วนร่วม (สไลด์ที่ 21B, 13-18C, 24-26C)

ข้อสังเกต : สิ่งสำคัญในการระบุปัญหาไม่ใช่เรื่องการระบุปัญหาให้ได้ในทันที แต่อยู่ที่การระบุปัญหาที่แท้จริงของนักเรียนหรือชุมชนให้ได้ ดังนั้นคุณครูจึงต้องพยายามสร้างบรรยากาศให้นักเรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันมากที่สุด

ตัวอย่างแบบฟอร์ม

แบบฟอร์มการระบุปัญหา

ชื่อสมาชิกชุมชน

.....

วันที่.....

ปัญหา.....

.....

1. ปัญหาที่ท่านและคนอื่นในชุมชนคิดไว้นั้น เป็นเรื่องสำคัญหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

2. รัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐบาลระดับใดที่รับผิดชอบต่อการจัดการกับปัญหาเหล่านี้

.....

.....

.....

.....

.....

3. นโยบายอะไรที่รัฐ/รัฐบาลปัจจุบันใช้ในการจัดการกับปัญหานี้

.....

.....

.....

.....

.....

หากมีนโยบายให้ตอบคำถามต่อไปนี้

๑ จุดเด่นและจุดด้อยของนโยบายคืออะไร

.....

.....

.....

๑ จะมีการปรับปรุงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๑ มีความจำเป็นจะต้องนำนโยบายอื่นมาใช้แทนหรือไม่ เพราะเหตุใด
มีอะไรบ้างที่คนในชุมชนของท่านไม่เห็นด้วย (ถ้ามี) เกี่ยวกับ
นโยบายนี้

.....

.....

.....

4. ท่านจะสามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและสภาพของปัญหา
ที่อาจแตกต่างกันไป ได้จากที่ใด

.....

.....

.....

.....

5. มีปัญหาอย่างอื่นในชุมชนของท่านบ้างหรือไม่ ที่ชุมชนควรร่วมมือกัน
แก้ไข

.....

.....

.....

.....

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์

ชื่อสมาชิกชุมชน.....

วันที่.....

ปัญหา.....

1. ชื่อบุคคลที่ได้ถูกสัมภาษณ์บทบาท
ของบุคคลที่ถูกสัมภาษณ์ ในชุมชน (เช่น ผู้เกษียณอายุ ผู้ปกครอง
นักเรียน อาสาสมัคร ฯลฯ)

.....
.....

2. บอกให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ทราบว่า ท่านกำลังจะมีการแก้ไขปัญหาโดยอยู่
แล้วจึงถามปัญหาต่อไปนี้ **ให้บันทึกคำตอบที่ได้รับ**

ก. ปัญหาที่กำลังจะแก้ไขนั้นเป็นเรื่องสำคัญหรือไม่เพราะเหตุใด

.....
.....

ข. คิดว่าคนอื่นในชุมชนของท่านเชื่อว่าปัญหานี้เป็นเรื่องสำคัญหรือไม่
เพราะเหตุใด

.....
.....

ค. ปัจจุบันมีนโยบายอะไรที่รัฐบาลใช้จัดการกับปัญหานี้

.....
.....

หากมีนโยบายให้ตอบคำถามต่อไปนี้

๑ จุดเด่นและจุดด้อยของนโยบายคืออะไร

.....

.....

.....

๑ จะมีการปรับปรุงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๑ มีความจำเป็นจะต้องนำนโยบายอื่นมาใช้แทนหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

๑ มีอะไรบ้างที่ชุมชนของท่านไม่เห็นด้วย(ถ้ามี) เกี่ยวกับนโยบายนี้

.....

.....

.....

ง. ชุมชนจะสามารถหาข้อมูลได้เกี่ยวกับปัญหานี้ได้จากที่ใด และสมาชิกชุมชนมีมุมมองต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

.....

แบบฟอร์มการค้นหาข้อมูลจากแหล่งตีพิมพ์

ชื่อสมาชิกชุมชน.....

วันที่.....

ปัญหา.....

ชื่อ/วันที่ตีพิมพ์.....

หัวข้อของบทความ

1. มุมมองของบทความเกี่ยวกับปัญหา

.....
.....
.....
.....

2. จุดสำคัญของมุมมองนั้น

.....
.....
.....
.....

3. จากแหล่งข้อมูล มีนโยบายอะไรที่รัฐ/รัฐบาลปัจจุบันใช้ในการจัดการกับปัญหานี้

.....
.....
.....
.....

หากมีนโยบายให้ตอบคำถามต่อไปนี้

๑ จุดเด่นและจุดด้อยของนโยบายคืออะไร

.....

.....

.....

๑ จะมีการปรับปรุงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๑ มีความจำเป็นจะต้องนำนโยบายอื่นมาใช้แทนหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

๑ มีอะไรบ้างที่ชุมชนของท่านไม่เห็นด้วย (ถ้ามี) เกี่ยวกับนโยบายนี้

.....

.....

.....

แบบฟอร์มการสังเกตวิทย์/โทรทัศน์

ชื่อสมาชิกชุมชน.....

วันที่.....เวลา.....

ปัญหา.....

1. แหล่งที่มาของข้อมูล (รายการข่าววิทยุหรือโทรทัศน์ รายการสารคดี รายการสัมภาษณ์ หรือรายการอื่นที่เกี่ยวกับปัญหา)

.....
.....
.....
.....

พิจารณาปัญหาต่อไปนี้ :

2. ปัญหาที่ได้คิดไว้นั้น เป็นเรื่องสำคัญหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงมีความสำคัญ

.....
.....
.....
.....

3. นโยบายอะไรบ้างที่รัฐ/รัฐบาลใช้ในการแก้ปัญหานี้

.....
.....
.....
.....

หากมีนโยบายให้ตอบคำถามต่อไปนี้

๑ จุดเด่นจุดด้อยของนโยบายคืออะไร

.....

.....

.....

๑ จะมีการปรับปรุงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๑ มีความจำเป็นจะต้องนำนโยบายอื่นมาใช้แทนหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

๑ มีอะไรบ้างที่ชุมชนของท่านไม่เห็นด้วย (ถ้ามี) เกี่ยวกับนโยบายนี้

.....

.....

.....

กิจกรรม
ที่ 12

หมู่บ้านของฉัน
แสนสุขใจ



กิจกรรมที่ 12 หมู่บ้านของฉันแสนสุขใจ

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้เรียนรู้ทำความเข้าใจหลักการและกระบวนการระบุปัญหาสาธารณะ และได้ปัญหาสาธารณะในพื้นที่โรงเรียนหรือชุมชนสำหรับดำเนินการในชั้นที่ 2 ต่อไป

ระยะเวลา :

1 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 1
2. กระดาษฟลิปชาร์ต
3. กระดาษการ์ด 4 สี

วิธีดำเนินการ :

1. แบ่งนักเรียนหรือชุมชนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 - 10 คน
2. ถามเชิงพุดคุยในห้องว่า “หมู่บ้านแสนสุขของเรา อยู่ดีมีสุขกันไหม” และถามต่อไปว่า “แล้วในหมู่บ้านแสนสุขมีปัญหาอะไรบ้างหรือไม่” เมื่อนักเรียนพุดถึงปัญหาให้จดใส่กระดาษฟลิปชาร์ตไว้
3. จากนั้นถามนักเรียนหรือชุมชนว่า ปัญหาเหล่านี้ มีปัญหาใดบ้าง เป็นปัญหาส่วนตัว ปัญหาใดบ้างเป็นปัญหาสาธารณะ แล้วเชื่อมโยงไปสู่ขั้นตอนที่ 1 ว่าปัญหาที่เราจะเลือกในขั้นตอนนี้ ต้องเป็นปัญหาสาธารณะ และอธิบายขั้นตอนที่ 1 การระบุปัญหาสาธารณะ
4. จากนั้น ให้นักเรียนหรือชุมชนหยิบกระดาษการ์ดสีฟ้า (หรือสีใดสีหนึ่งควรเป็นสีเดียวกัน) ขึ้นมาคนละ 1 แผ่น และให้นักเรียนเขียนปัญหาที่ตนเห็นว่ามีสำคัญ และเป็นปัญหาสาธารณะ มาคนละ 3 ปัญหา
5. ภายหลังแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในกลุ่มแล้ว ให้นักเรียนหรือชุมชนเลือกประเด็นปัญหาของตนจาก 3 ปัญหา ให้เหลือเพียง 1 ปัญหาที่เห็นว่ามีสำคัญที่สุด และอธิบายปัญหาที่ตนเลือกให้เพื่อนในกลุ่มฟังอีกครั้ง (อ่านเพิ่มเติมในใบความรู้ที่ 8)
6. จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกปัญหาที่กลุ่มเห็นว่ามีสำคัญที่สุด มา 2 ปัญหา โดยเขียนลงในกระดาษสีชมพู (หรือสีอื่นที่ไม่ซ้ำกับครั้งแรก) ปัญหาและ 1 แผ่น (ตามแนวนอน) แล้วนำไปติดลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
7. ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอประเด็นปัญหาของกลุ่มตน พร้อมทั้งอธิบายวิธีการที่กลุ่มใช้ในการเลือกปัญหา
8. ชวนนักเรียนหรือชุมชนทบทวนประเด็นปัญหบบนฟลิปชาร์ตอีกครั้งโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนหรือชุมชนได้อภิปรายปัญหาต่างๆ โดยตั้งอยู่บนหลักของเหตุผล และอาจชวนให้นักเรียนหรือ

ชุมชนจัดกลุ่มประเด็นปัญหากรณีที่เป็นปัญหาซ้ำกัน เพื่อให้ง่ายต่อการตัดสินใจเลือกปัญหาในขั้นที่ 2 โดยอธิบายหลักในการระบุปัญหา ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาที่คัดเลือกมามีความสำคัญกับคนในชุมชนหรือไม่
2. ภาครัฐมีหน้าที่รับผิดชอบหรือไม่ในการจัดการปัญหานั้น
3. มีข้อมูลของปัญหาที่เพียงพอหรือไม่ในการพัฒนาให้เป็นโครงการที่ดี
4. มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหหรือไม่
5. ยังมีปัญหาอื่นๆ ในชุมชนหรือในโรงเรียนอีกหรือไม่ ที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนหรือโรงเรียน

9. เมื่อนักเรียนหรือชุมชนระบุปัญหาได้แล้ว คุณครูหรือผู้นำกระบวนการควรเขียนปัญหานั้นลงในกระดาษฟลิปการ์ดสีใหม่ เพื่อป้องกันความสับสน และทบทวนประเด็นปัญหาต่างๆ อีกครั้ง

สรุปกิจกรรม

ปฏิเสธไม่ได้ว่าทุกชุมชนต้องประสบกับปัญหาและข้อท้าทายในการพัฒนา การแก้ไขปัญหาต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ว่าในชุมชนสังคมมีปัญหาใดบ้าง และรากเหง้าสาเหตุของปัญหาคืออะไรจะได้แก้ถูกจุด โดยมุ่งไปที่ประเด็นปัญหาสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เพื่อให้การแก้ไขปัญหาตอบสนองกับความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง เราจำเป็นต้องเลือกปัญหาให้เหลือ 1 ปัญหาในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

ข้อสังเกต : หากปัญหาเหมือนกัน ให้รวมปัญหานั้นเข้าด้วยกัน แต่ต้องพูดคุยในชั้นเรียนก่อนว่าปัญหาที่แท้จริงแล้วคืออะไร

ใบความรู้ที่ 8 ฟัง...ฟัง...ฟัง...อย่างตั้งใจ

วัตถุประสงค์:

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญของการฟังอย่างตั้งใจ พร้อมทั้งได้ฝึกฝนทักษะการฟังอย่างตั้งใจและการทำงานเป็นทีมกับเพื่อนนักเรียนคนอื่น

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย หันไม่พ้นต้องพบเจอกับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย สิ่งสำคัญที่จะทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีคุณภาพคือการยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างเหล่านั้นด้วยความเข้าใจและทำทีที่เหมาะสม ผู้คนในสังคมหลงลืมและให้ความสำคัญกับ “การฟัง” น้อยกว่า “การพูด” แม้ว่าการพูดหรือการแสดงความคิดเห็นจะเป็นหลักการพื้นฐานที่สามารถกระทำได้ในสังคมประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ต้องทำไปพร้อมกันคือการฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ เพื่อรับรู้และทำความเข้าใจตลอดจนตอบสนองอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ขึ้นชื่อว่า “การฟัง” แม้จะฟังดูง่ายแต่ในทางปฏิบัติต้องอาศัยการลดทิวามานะของตนเองลงอย่างมาก ในกรณีที่ต้องรับฟังความคิดเห็นที่ต่างไปจากความคิดของตน ดังนั้น สิ่งแรกที่บุคคลพึงปฏิบัติคือการ “ลดทิวามานะ” ของตนและใช้หลัก 2 เปิด 1 ปิด คือ หลักของการ “เปิดใจ” รับฟัง

“เปิดหู” และแสดงท่าทางว่าเรากำลังสนใจฟังเขาอยู่ ซึ่งมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้การพูดคุยและเจรจาต่างๆ เป็นไปโดยราบรื่น และสุดท้ายคือ “ปิดปาก” คือการสลับกันพูดสลับกันฟัง

ท่าทางที่แสดงออกให้เห็นถึงการฟังอย่างตั้งใจ (Active listening) * ประกอบด้วย

1. ไม่พูดขณะฟัง สลับกันพูดสลับกันฟังเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ไม่ควรพูดแทรกขณะที่ผู้หนึ่งกำลังพูดอยู่
2. สบตาระหว่างพูดและฟังเป็นการให้เกียรติผู้พูดผู้ฟังและแสดงออกถึงความสนใจและให้ความสำคัญ
3. การพยักหน้าพร้อมทั้งส่งเสียงตอบรับเป็นระยะไม่ได้แปลว่าเห็นด้วยกับสิ่งนั้นแต่เป็นการแสดงให้ผู้พูดทราบว่าเรากำลังฟังเขาอยู่ และการส่งเสียงตอบเป็นระยะ เช่น “อือหือ” แสดงให้เห็นว่าผู้ฟังกำลังติดตามสิ่งที่ผู้หนึ่งกำลังพูดอยู่อย่างตั้งใจ
4. กล่าวทวนทั้งเนื้อหาและความรู้สึก (paraphrasing) เช่น เมื่อผู้พูดกล่าวด้วยความรู้สึกเศร้า ผู้ฟังควรตอบสนองด้วยน้ำเสียงที่แสดงออกถึงความเห็นใจไม่ควรหัวเราะขบขัน
5. ถามตอบ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความเห็นต่อหัวข้อนั้นๆ อันอาจนำไปสู่การแสวงหาแนวทางร่วมกันต่อไป

การฟังอย่างตั้งใจนอกจากจะมีผลต่อการพูดคุยและเจรจา การระดมความเห็นที่ราบรื่นแล้ว ยังส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้มีคุณภาพ และเป็นสังคมที่ตัดสินใจเรื่องต่างๆ บนฐานของเหตุและผลไม่ใช่บนพื้นฐานของอารมณ์ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่เข้าใจ “การฟัง” จึงเป็นพื้นฐานที่ดีที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยทุกคนพึงมีและเริ่มต้นได้ง่ายๆ จากการฟังคนในครอบครัว

* ที่มา : การฟังอย่างตั้งใจ (Active listening). ศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ [เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งขั้นพื้นฐานและการมีส่วนร่วม]

บทที่ 6

ขั้นตอนที่ 2
การเลือกปัญหา



บทที่ 6 ขั้นตอนที่ 2 การเลือกปัญหา

สื่อประกอบ
การอธิบาย :
พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่ 22B,
27-48C

เมื่อนักเรียนหรือชุมชนระบุปัญหาสาธารณะร่วมกับกลุ่มเพื่อนได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการคัดเลือกปัญหาที่กลุ่มหรือชั้นเรียนเห็นว่ามีความสำคัญที่สุดเพียง 1 ปัญหา เพื่อกลุ่มจะได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป

ขั้นตอนในการคัดเลือกปัญหามีความสำคัญอย่างมาก เพราะในการแก้ไขปัญหานั้น เราไม่สามารถแก้ไขหลายปัญหาพร้อมกันได้ เพราะการแก้ไขปัญหาแต่ละครั้งจำเป็นต้องระดมสรรพกำลังต่างๆมาใช้ในการแก้ไข ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องที่จะต้องเลือกปัญหาที่มีความสำคัญมากที่สุด ในขณะที่นั้นมาแก้ไขก่อน โดยมีได้หมายความว่าปัญหาเป็นปัญหาที่ไม่สำคัญหรือที่ไม่ได้เลือกในคราวนี้จะละทิ้งไป เพียงแต่พักไว้ก่อนเท่านั้น เพราะยังเป็นปัญหาที่รอได้

กระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาที่ชั้นเรียนหรือชุมชนเห็นว่ามีความสำคัญที่สุด โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมนั้น

มีความสำคัญอย่างยิ่ง คุณครูหรือผู้ดำเนินการจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนหรือชุมชนได้แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยนักเรียนหรือชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาต่างๆ ถึงเหตุผลและความสำคัญที่ต้องเลือกปัญหานั้นเพื่อให้เพื่อนนักเรียนคล้อยตามเห็นความสำคัญและพร้อมใจกันที่จะแก้ไขปัญหานั้น ด้วยเหตุนี้คุณครูหรือผู้ดำเนินการจะต้องทำหน้าที่เป็นกลางและสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต้องไม่ครอบงำความคิดของนักเรียนหรือชุมชน

ข้อสังเกตในขั้นตอนนี้คือ บางแห่งอาจพบกับการถกเถียงหาข้อยุติไม่ได้ ขณะที่บางแห่งนักเรียนอาจไม่ค่อยแสดงความเห็น เมื่อเป็นเช่นนี้วิธีการหนึ่งที่คุณครูสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาได้ก็คือ การตั้ง “กติกา” ร่วมกันระหว่างนักเรียนหรือชุมชนตั้งแต่แรก เช่น การสลับกันพูด สลับการฟัง การแสดงความเห็นบนพื้นฐานของเหตุผลไม่ใช่อารมณ์ความรู้สึก และเมื่อเกิดการถกเถียงทะเลาะเบาะแว้งกัน ให้คุณครูผู้ดำเนินการกลับมาทบทวนที่กติกาอีกครั้ง แต่หากพบว่านักเรียนหรือชุมชนไม่แสดงความเห็นเท่าที่ควร คุณครูจะต้องพยายามกระตุ้นและสร้างบรรยากาศเชิงบวกและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพูดคุยแลกเปลี่ยนเป็นต้น

สิ่งสำคัญอีกประการก่อนดำเนินการ “เลือก” ปัญหา ก็คือ การทำความเข้าใจเรื่องนโยบายสาธารณะ (Public Policy) และกระบวนการหาฉันทมติ (Consensus) ให้เข้าใจตรงกัน เนื่องจาก การเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดจำเป็นต้องเลือกปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณะและคนจำนวนมาก โดยเกิดจากกระบวนการพูดคุยแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางเพื่อให้ได้ข้อตกลงที่คนส่วนมากยอมรับได้

ดังนั้น การทำความเข้าใจพื้นฐาน 2 เรื่องนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะทำให้ได้ปัญหาที่ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่ามีความสำคัญรุนแรง และควรได้รับการแก้ไขเป็นอันดับแรกๆ อย่างแท้จริงแล้ว ยังทำให้เกิดความพึงพอใจต่อทุกฝ่าย ส่งผลให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย

กระบวนการ “ฉันทมติ” มีความแตกต่างจากคำว่าเอกฉันท์ เพราะ “เอกฉันท์” หมายถึงการที่**ทุกคน**มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องหนึ่งๆ โดยไม่มีข้อโต้แย้ง ส่วน “ฉันทมติ” ไม่จำเป็นที่ทุกฝ่ายทุกคนจะต้องเห็นตรงกันหมดเป็นเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ได้เกิดจากการยกมือโหวตกัน แต่เกิดจากการพูดคุยฟังกัน อาจมีความเห็นต่างได้ แต่เป็นการเห็นต่างที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ และยอมรับกันได้

ดังนั้น การแสวงหาฉันทมติให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจึงต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้พูดคุยกันอย่างทั่วถึงบนพื้นฐานของการทำความเข้าใจซึ่งกันและกันบนเหตุผลและข้อมูล ดังนั้น การพูดคุยกันในกระบวนการฉันทมตินี้จึงมิใช่การ “ได้วาทิ” เพราะการได้วาทิเน้นการโต้เถียง เน้นวาทะ อารมณ์ความรู้สึก มากกว่าเรื่องของเหตุผลข้อมูล

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เกิดฉันทมติจึงต้องใช้กระบวนการ “สานเสวนา” ที่เน้นการพูดคุยกันอย่างสุนทรีย์ ตั้งอยู่บนเหตุผลและการยอมรับซึ่งกันและกัน ไม่เน้นมองที่ความ “แตกต่าง” แต่มุ่งแสวงหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายมี “ร่วม” กัน ที่สำคัญไม่ได้มีเป้าหมายมุ่งเอาชนะ แต่เน้นการ “ฟัง” กันอย่างตั้งใจ รับฟังข้อมูลด้วยใจเปิดกว้างและตัดสินใจเลือกบนฐานข้อมูลด้วยใจเป็นกลาง

การสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มว่ามีทิศทางแนวทางไปทางไหนเป็นส่วนใหญ่อาจใช้ สติกเกอร์ 3 สี หรือ บางท่านอาจใช้เพียงสีเดียวแต่หลายดวงโดยแต่ละคนสามารถติดสติกเกอร์ได้ไม่จำกัดจำนวนในข้อที่ต้องการ โดยระบุความหมายให้กับสติกเกอร์เช่น **สีแดง** หมายถึง ปัญหาที่ไม่สำคัญ หรือเป็นปัญหาที่แก้ยากยังไม่สามารถแก้ไขได้ในเวลานี้ **สีเหลือง** หมายถึง ปัญหาสำคัญรองลงมา **สีเขียว** หมายถึง ปัญหาที่มีสำคัญมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในการแก้ไข เป็นต้น สำหรับการติดสติกเกอร์ อาจใช้การหันหลังติดได้เพื่อป้องกันการชี้นำผู้อื่น สิ่งสำคัญคือ เมื่อติดสติกเกอร์แล้ว คุณครูหรือผู้นำกระบวนการต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนหรือชุมชนได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาต่างๆ อย่างทั่วถึงอีกครั้ง ผลที่ได้จากการติดสติกเกอร์ไม่ใช่ผลลัพธ์สุดท้ายที่จะตัดสินใจ แต่เป็นเพียงการดึงให้คนที่ไม่ได้พูดเข้ามามีส่วนร่วมและการตัดสินใจต้องเกิดจากการพูดคุยกันกระทั่งทุกฝ่ายยอมรับได้

โดยสรุป **“ฉันทมติ”** คือ ข้อสรุปหรือผลของการตัดสินใจของกลุ่มที่ผ่านการพูดคุย ปรึกษาหารือด้วยเหตุผล กระทั่งคนส่วนใหญ่ยอมรับเหตุผลนั้นๆ และคนส่วนน้อยก็พึงพอใจ (consensus) ร่วมกัน

ตัวอย่างการเตรียมปัญหาสำหรับการลงคะแนน



ยกตัวอย่าง การติดสติ๊กเกอร์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาสุขภาพและปัญหาขยะ มีดาวติดเป็นจำนวนมากโดยปัญหาขยะมีสติ๊กเกอร์สีเขียวติดมากที่สุด ขณะที่ปัญหาสุขภาพมีสติ๊กเกอร์สีแดงติดมากที่สุด สำหรับปัญหาอื่นๆมีสติ๊กเกอร์ติดประปรายและไม่มีสีเขียวเลย

วิธีการคือให้คุณครูหรือผู้นำกระบวนการสอบถามชั้นเรียนหรือชุมชนว่าปัญหาที่ไม่มีสติ๊กเกอร์สีเขียวติดนั้นหมายถึงสำคัญน้อยที่สุดใช่หรือไม่ แสดงว่านักเรียนหรือชุมชนมองเห็นปัญหาอื่นสำคัญมากกว่าจึงไปติดสติ๊กเกอร์สีเขียวไว้ในปัญหาอื่นใช่หรือไม่ ดังนั้น อาจขออนุญาตนำปัญหาที่สำคัญน้อยที่สุดออกไปก่อน อย่างไรก็ตาม สำหรับปัญหาที่ติดสติ๊กเกอร์สีเขียวมากที่สุด ก็ยังไม่อาจสรุปได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด คุณครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ติดสติ๊กเกอร์สีแดงและสีเหลืองในข้อนั้นแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหานั้นก่อน เช่นเดียวกันกับปัญหาที่ติดสติ๊กเกอร์สีแดงมากที่สุดก็ไม่ได้หมายความว่าไม่สำคัญ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ติดสติ๊กเกอร์สีเขียวในข้อนั้นได้

การสร้างสำนึกพลเมือง

แสดงความเห็นว่าเพราะเหตุใดตนจึงคิดว่าปัญหานั้นสำคัญเสียก่อน และหากนักเรียนผู้ติดสติ๊กเกอร์สีเขียวเห็นว่าปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญก็สามารถเก็บข้อมูลมาเพื่อนำเสนอต่อเพื่อนร่วมชั้นเพื่อชี้ชวนให้เห็นความสำคัญได้ ดังนั้น ในขั้นตอนนี้จึงใช้เวลาค่อนข้างมาก ซึ่งคุณครูควรให้ความสำคัญและไม่ควรรวบรัดตัดตอนการแสดงความเห็นของนักเรียนเพื่อให้ปัญหาที่ได้รับการคัดเลือกเกิดจาก “ฉันทมติ” และเป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างแท้จริง

ข้อสังเกต : ขั้นตอนการหาฉันทมติใช้เวลาค่อนข้างมาก คุณครูไม่ควรเร่งรีบ แต่ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความเห็นอย่างทั่วถึง และไม่ควรชี้นำนักเรียนเพื่อให้กระบวนการจบลงอย่างรวดเร็ว ที่สำคัญอย่ายึดติดกับสติ๊กเกอร์ว่าเป็นคำตอบสุดท้าย ปัญหาที่ถูกติดสติ๊กเกอร์สีแดงมากที่สุด อาจกลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดก็ได้หากนักเรียนสามารถให้ข้อมูลสนับสนุนให้เพื่อนร่วมชั้นเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวได้ ดังนั้น คำตอบสุดท้ายจึงมาจากการ “พูดคุยกัน”

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้คุณครูสามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ (โปรดดูดัชนีสื่อประกอบ)

1. **พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 2** – เพื่ออธิบายขั้นตอนกระบวนการในการเลือกปัญหาโดย “ฉันทมติ” (สไลด์ที่ 22B, 27-35C)
2. **พาวเวอร์พอยท์อธิบายกระบวนการฉันทมติ** – เพื่ออธิบายความแตกต่างระหว่าง “เอกฉันท์” “ฉันทมติ” และ “เสียงส่วนใหญ่” (สไลด์ที่ 36-48C)

กิจกรรม
ที่ 13

เมื่อปัญหามา...
ปัญญาก็เกิด



กิจกรรมที่ 13 เมื่อปัญหามา...ปัญญาก็ต

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้นักเรียนหรือชุมชนได้ระดมสมองกับเพื่อนในชั้นเรียนหรือผู้อื่นเพื่อเลือกปัญหาที่กลุ่มเห็นว่ามีความสำคัญที่สุดที่ต้องเร่งแก้ไขมาเพียง 1 ปัญหา

ระยะเวลา :

2 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 2
2. กระดาษฟลิปชาร์ต
3. กระดาษการ์ด 4 สี

วิธีดำเนินการ :

1. แบ่งนักเรียนหรือชุมชนเป็นกลุ่มละ 5-10 คน
2. อธิบายวัตถุประสงค์ขั้นตอนที่ 2 ของกระบวนการสร้างสำนักพลเมือง ในการเลือกปัญหาสาธารณะ และอธิบาย “กระบวนการฉันทมติ”
3. จากนั้นอธิบายหลักในการเลือกปัญหาสาธารณะ เพื่อให้ได้ปัญหาที่มีความสำคัญอย่างแท้จริง ประกอบด้วย
 1. ปัญหาที่คัดเลือกมีความสำคัญกับคนในชุมชนหรือไม่
 2. มีภาครัฐรับผิดชอบหรือไม่
 3. มีข้อมูล / มีแหล่งที่สามารถเก็บข้อมูลได้หรือไม่
 4. มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาหรือไม่
4. เพื่อให้นักเรียนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมเต็มที่ อาจแบ่งกลุ่มให้นักเรียนได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อชี้ให้เห็นว่าปัญหานั้นมีความสำคัญอย่างไร โดยใช้แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลเป็นแนวทาง และให้นำเสนอข้อมูลที่ศึกษาแก่เพื่อนนักเรียนในคาบต่อไปเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของปัญหานั้นๆ
5. เพื่อนสมาชิกใช้หลักการฟังอย่างตั้งใจ และแสดงความเห็นต่อประเด็นปัญหาและข้อมูลที่แต่ละกลุ่มนำมาเสนอได้ โดยใช้หลักเหตุผลและนำเสนอความคิดเห็นต่างๆบนฐานของข้อมูล
6. ในขั้นตอนของการ “เลือกปัญหา” คุณครูต้องอธิบายรูปแบบในการเลือกปัญหาที่มีหลากหลายวิธีและความแตกต่างในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้เสียงข้างมาก การใช้มติเอกฉันท์และฉันทมติ โดยเน้นว่าเราจะใช้กระบวนการ “ฉันทมติ” ในการเลือกปัญหา จากนั้นอธิบายกระบวนการฉันทมติ ในรายละเอียดก่อนเริ่มต้นเลือกปัญหา

7. เมื่ออธิบายกระบวนการฉันทมติแล้ว ให้แจกสติ๊กเกอร์ดาวแก่นักเรียนและอธิบายความหมายของสติ๊กเกอร์ทั้ง 3 สีและกติกาการติดสติ๊กเกอร์ก่อน โดยให้ติดสติ๊กเกอร์ได้ปัญหาละ 1 ดวงเท่านั้น โดยให้จดจำว่าได้ติดสติ๊กเกอร์สีใดในข้อใดด้วย (คุณครูหรือผู้นำกระบวนการสามารถประยุกต์ใช้วัสดุอื่นๆ แทนได้ เช่น ใช้ปากกา 3 สี หรือกระดาษสี เป็นต้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม)
8. สำหรับความหมายของสติ๊กเกอร์แต่ละสีมีดังนี้
 - ★ สีเขียว = ปัญหาที่มีความสำคัญ จำเป็น และสามารถแก้ไขได้
 - ★ สีเหลือง = ปัญหาที่มีความสำคัญรองลงมา
 - ★ สีแดง = ปัญหาที่ไม่สำคัญ หรือยากที่จะแก้ไข ใหญ่เกินไป
9. ก่อนเริ่มติดสติ๊กเกอร์ให้ขีดเส้นใต้เพื่อแบ่งปัญหาแต่ละข้อออกจากกัน จากนั้น ให้นักเรียนหรือชุมชนติดสติ๊กเกอร์ในข้อที่ต้องการตามความหมายของสติ๊กเกอร์ (ดูตัวอย่างการเตรียมกระดาษฟลิปชาร์ตสำหรับลงความเห็นได้ด้านล่าง)



10. เมื่อติดสติ๊กเกอร์แล้ว ให้นักเรียนประเมินร่วมกันว่าปัญหาใดมีสติ๊กเกอร์สีแดงติดมากที่สุด และมีความหมายอย่างไร โดยไม่ใช้การนับ แต่ใช้สายตามองในภาพรวม และชวนนักเรียนคัดเลือกปัญหาที่ได้รับความสนใจน้อยออกที่ละประเด็นโดยฉันทมติ
11. ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาที่ได้รับการติดสติ๊กเกอร์จำนวนมากที่สุด และจำนวนมากรองลงมา (โดยไม่เกี่ยงว่าจะต้องเป็นสีเขียว หรือ สีแดง) กระทั่งได้ฉันทมติของชั้นเรียนว่าควรเลือกปัญหาใดขึ้นมาแก้ไขเป็นปัญหาแรก

ข้อสังเกต : ในระหว่างการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนคุณครูหรือผู้ดำเนินกระบวนการควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนกล้าพูดกล้าคุย กล้านำเสนอ เช่นอาจพยายามสอบถามความคิดเห็นจากทุกกลุ่ม ทุกคน ไม่ควรให้มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งครอบงำความคิดเห็นของชั้นเรียน

สรุปกิจกรรม

ในชุมชนหนึ่งๆ อาจมีปัญหาอยู่มากมาย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาให้ประสบความสำเร็จ ต้องระดมสรรพกำลังต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกำลังคน สติปัญญา ทุนทรัพย์ และเวลาที่ต้องเสียไป เพื่อแก้ไขปัญหา ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดมาแก้ไขก่อน แต่ไม่ได้หมายความว่าจะไม่แก้ไขปัญห่อื่นๆ เพียงแต่เลือกปัญหาที่มีความสำคัญและสามารถแก้ไขได้มาแก้ก่อนเท่านั้น

ใบความรู้ที่ 9

กระบวนการการฉันทมติ...ใครว่ายาก

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนทำความเข้าใจกระบวนการคัดเลือกปัญหา
สาธารณะ ด้วยกระบวนการฉันทมติ

“เสียงส่วนใหญ่” (majority) และการยกมือ “โหวต” เป็นสิ่งที่ผู้คน
ในสังคมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีในความหมายของประชาธิปไตย โดยหลักของ
การปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือการใช้หลักเสียงส่วนมากและ
ให้ความสำคัญกับเสียงข้างน้อยด้วย (majority rule – minority rights) คือ
ผู้ที่ไม่เห็นด้วยสามารถแสดงความเห็นต่างและมีสิทธิที่จะสงวนความเห็นต่าง
ได้ โดยที่ฝ่ายเสียงข้างมากต้องรับฟังและพยายามแสวงหาวิธีการ
ประนีประนอมเพื่อให้แนวทางที่ได้เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ดังนั้นการ
ยกมือโหวตเป็นเพียงวิธีการหนึ่งในการแสวงหาทางออกเท่านั้น แต่ยังมีวิธี
การอื่นๆอีกมากมายและวิธีการหนึ่งที่มีประสิทธิผลอย่างมากก็คือ
“กระบวนการฉันทมติ”

กระบวนการฉันทมติ คือ มติที่เกิดขึ้นจากการที่เปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเสียงข้างมากหรือเสียงข้างน้อยได้มีโอกาส **อธิบายเหตุผล** หรือข้อสนับสนุนแนวคิดหรือนโยบายที่ตนเสนอก่อนที่ทุกฝ่ายจะหาข้อสรุปร่วมกันอีกครั้งโดยไม่ใช้การยกมือโหวตแต่ใช้การแลกเปลี่ยนเหตุและผล วิเคราะห์ข้อดีข้อด้อยของข้อเสนอแต่ละข้อร่วมกันด้วยใจเป็นกลาง กระทั่งได้ข้อสรุปซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

มีนิทานเรื่องหนึ่งที่อาจสะท้อนข้อเสียจากการใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจได้ คือ มีอยู่วันหนึ่งมีเพื่อน 7 คน ไปทัศนศึกษาในป่าและเกิดหลงป่า ทั้ง 7 คนจำเป็นต้องหาทางกลับแคมป์ของตนเอง โดยระหว่างที่หาทางออกอยู่นั้นต้องพบกับแม่น้ำใหญ่ขวางหน้าอยู่ ทุกคนรู้ว่าเมื่อข้ามแม่น้ำนี้ไปได้จะถึงแคมป์ในอีกไม่ช้า ต่างฝ่ายต่างอยากกลับไปหาพ่อแม่ของตน ด้วยความรีบร้อนตัดสินใจทุกคนจึงใช้วิธีการ “ยกมือโหวต” ลงความเห็นว่าจะใช้วิธีการใดในการข้ามแม่น้ำสายนี้ไป ซึ่งมีอยู่ 4 คนยกมือให้กับการว่ายน้ำข้ามไป เพราะพวกเขาว่ายน้ำเป็นและมั่นใจว่าสามารถว่ายน้ำข้ามไปได้ แต่เพื่อนอีก 3 คนว่ายน้ำไม่เป็น พวกเขาไม่เห็นด้วยการยกมือโหวตในครั้งนี้ !!!

คำถามคือ เสี่ยงส่วนใหญ่ถือว่าเป็นข้อสรุปเป็นคำตอบสุดท้ายที่ทุกคนต้องทำตามและเห็นด้วยหรือไม่ หรือ มีแนวทางอื่นใดหรือไม่ที่จะทำให้เพื่อนทั้ง 7 คนสามารถข้ามแม่น้ำสายนี้ไปได้บ้าง มีเพียงวิธีการ “ว่ายน้ำ” เท่านั้นหรือ หรือว่ามีวิธีอื่นอีกมากมาย แน่แน่นอนว่าคำตอบคือมีวิธีอื่นอีกมากมาย แต่ทั้ง 7 คนนั้นจะตระหนักถึงจุดนี้หรือไม่ และหันหน้าเข้าหากันฟังกันอย่างตั้งใจ แสวงหาทางเลือกที่เป็นไปได้และพูดคุยกันกระทั่งสามารถหาข้อสรุปที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ สิ่งนี้เรียกว่า “กระบวนการฉันทมติ”



บทที่
7

ขั้นตอนที่ 3
การลงพื้นที่เก็บข้อมูล



บทที่ 7 ขั้นตอนที่ 3 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

สื่อประกอบ
การอธิบาย :
พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่ 23B,
1-21D

เมื่อเลือกปัญหาได้ 1 ปัญหาแล้วสิ่งที่สำคัญลำดับต่อไปก็คือ การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไป

ข้อมูลมีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ปัญหาที่เลือกมานั้นได้รับการแก้ไขหรือไม่ เพราะหากไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเลย ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุของปัญหา ผลกระทบผู้เกี่ยวข้อง ท้ายที่สุดจะไม่สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังอย่างเหมาะสม และเมื่อนำไปเสนออาจไม่ได้รับความสนใจจากผู้มีอำนาจที่จะผลักดันเป็นนโยบายสาธารณะ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ไม่มีข้อมูลและขาดความน่าเชื่อถือ

ด้วยเหตุนี้ วัตถุประสงค์ของขั้นตอนที่ 3 ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลนี้ จึงเป็นไปเพื่อ

1. มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการแก้ไขอย่างละเอียด เพื่อนำมาเป็นฐานสนับสนุนการเสนอโครงการ / นโยบายสาธารณะ
2. เพื่อให้ให้นักเรียนหรือชุมชนทบทวน และประเมินข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นโครงการ / นโยบายสาธารณะ และกิจกรรม เสนอแนะในการแก้ปัญหาต่อไป
3. เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับขยายผลและดำเนินการอย่างต่อเนื่องได้

4. ได้ข้อมูลที่เหมาะสมในการจัดทำเป็นบอร์ดนิทรรศการและ
เพิ่มผลงานเพื่อนำเสนอ

สำหรับประโยชน์ที่จะได้รับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลคือ

1. เพื่อยืนยันสภาพปัญหา สาเหตุและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว
2. เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา
3. เพื่อกำหนดแนวทางในการหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูล
4. เพื่อนำมาตรวจสอบแนวทาง / มาตรการ / นโยบายสาธารณะ
ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน (ส่วนที่ 2)
5. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเลือกแหล่งข้อมูลที่จะหาปัญหา
เพิ่มเติม

ดังนั้น คุณครูหรือผู้นำกระบวนการจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทบทวนว่าปัญหานั้นมีแหล่งข้อมูลใดเกี่ยวข้องบ้างที่สามารถศึกษา ค้นคว้า สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นได้บ้าง และสามารถเก็บข้อมูลโดยวิธีใดได้บ้าง เนื่องจากแหล่งข้อมูลนั้นมีจำนวนมาก หลากหลายประเภท เช่น ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ นกวิชาการ ทัศนคติ ความรู้ พิพจน์ องค์กรชุมชนต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เครือข่ายข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งปัญหา เป็นต้น ซึ่งไม่ว่านักเรียนจะเลือกแหล่งข้อมูลใดในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลก็ตาม สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ แหล่งข้อมูลนั้นมีข้อมูลที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาหรือไม่

ในการตัดสินใจเลือกแหล่งข้อมูลต่างๆ นักเรียนหรือชุมชนต้องวางแผนการหาข้อมูลว่าจะเริ่มจากที่ไหน วิธีการอย่างไร และมีผู้ใดที่เกี่ยวข้องบ้าง เช่น ผู้กระทำ ผู้เสียหาย หน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม ให้ครอบคลุมทุกระดับ จากนั้นจึงต้อง พิจารณาว่า ข้อมูลที่ต้องการจะมีเรื่องใดบ้าง เช่น

1. สาเหตุ / ความร้ายแรง / การแพร่กระจายของปัญหา
2. ผลกระทบที่เกิดจากปัญหา
3. แนวทางการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

เมื่อได้แหล่งข้อมูลและแนวทางในการเก็บข้อมูลแล้ว ขั้นตอนต่อไป นักเรียนหรือชุมชนจะต้องร่วมกันหาแนวทาง/วิธีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลให้เหมาะสมกับแหล่งข้อมูล อาทิ ใช้การเดินทางสำรวจเก็บข้อมูลพื้นฐาน การสังเกต การแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ทั้งการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์หรือตัวต่อตัว การขอข้อมูลเชิงสถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดสัมมนากลุ่มย่อย เป็นต้น ซึ่งการเลือกจะใช้รูปแบบใดในการเก็บข้อมูลขึ้นอยู่กับประเภทของแหล่งข้อมูล และข้อมูลที่ต้องการ

การเลือกแหล่งข้อมูลและวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลมีความสำคัญมาก นักเรียนหรือชุมชนสามารถใช้ **แบบฟอร์มรวบรวมข้อมูล** ช่วยในการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลได้ ซึ่งนอกจากจะช่วยในการเก็บข้อมูลครบทุกประเด็น และเป็นระบบแล้ว ยังช่วยเป็นแหล่งอ้างอิงกลับไปยังข้อมูลที่สืบค้นไว้อีกด้วย ซึ่งจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลในแฟ้มผลงานต่อไป

ตัวอย่างการเตรียมกระดาขฟลิปชาร์ทสำหรับระดมความเห็น เรื่องแหล่งข้อมูล

กรณีศึกษาปัญหา : ปัญหาขยะ

ชื่อปัญหาที่ได้รับการคัดเลือก		
แหล่งข้อมูล / ใคร	ข้อมูลที่ต้องการ	วิธีการเก็บข้อมูล
ชุมชน	ปริมาณขยะที่ทิ้งต่อวัน สถานที่ทิ้ง เวลาที่ทิ้ง ปัญหาที่เกิดจากการทิ้งขยะ เป็นต้น	การสัมภาษณ์ แบบสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง
เทศบาล / อบต.	ชนิดของขยะที่คนในชุมชน ทิ้งมากที่สุด ปริมาณขยะ ต่อวัน ต่อเดือน วิธีการ กำจัดขยะ/ การจัดการขยะ บุคลากรในการจัดการขยะ เวลา	การสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงสถิติ
ตลาด	จัดเก็บ สถานที่ทิ้งขยะ เป็นต้น ความคิดเห็น และ นโยบาย	การสัมภาษณ์ แบบสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง
แม่น้ำลำคลอง	ปริมาณขยะ สถานที่ทิ้งขยะ	การเดินสำรวจ การสังเกต
โรงพยาบาล	ประเภทและปริมาณขยะ จำนวนผู้ป่วยที่ได้รับ ผลกระทบจากขยะที่มาเข้า รับการรักษาที่โรงพยาบาล งบประมาณที่โรงพยาบาล ใช้ในการดูแลผู้ป่วย ฯลฯ	การสัมภาษณ์ แบบสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเชิงสถิติ

เมื่อนักเรียนหรือชุมชนร่วมกันระบุและตัดสินใจเลือกแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมได้แล้ว คุณครูหรือผู้ดำเนินการอาจใช้วิธีการแบ่งกลุ่มเพื่อให้นักเรียนหรือชุมชนทำหน้าที่เก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยนำแบบฟอร์มที่มีอยู่ในคู่มือมาปรับใช้เป็นเครื่องมือในการลงพื้นที่ได้

การเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่ มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มที่ต้องลงพื้นที่สัมภาษณ์ หากเตรียมตัวดี จะช่วยให้เกิดความมั่นใจลดความประหม่า อีกทั้งยังทำให้สามารถสอบถามข้อมูลต่างๆ ได้อย่างครบถ้วนครอบคลุม การเตรียมตัวให้พร้อมควรเริ่มต้นจากการเตรียมประเด็นในการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมทุกเรื่องที่สำคัญ

การแบ่งประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์และแบ่งผู้รับผิดชอบในการสัมภาษณ์เป็นสิ่งจำเป็น การเตรียมคำพูดให้เหมาะสม รวมไปถึงผู้ที่ทำหน้าที่บันทึกข้อมูล บันทึกภาพ โดยก่อนทำการบันทึกภาพและเสียงทุกครั้งต้องไม่ลืม “ขออนุญาต” ผู้ถูกสัมภาษณ์ เนื่องจากเป็นจรรยาบรรณและมารยาทที่ดีของนักวิจัยประการหนึ่ง และควรนัดหมายเวลาและสถานที่ล่วงหน้าให้เรียบร้อย โดยสุดท้ายต้องไม่ลืมเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ปากกา สมุด ดินสอ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และของที่ระลึก (หากมี) ไปด้วย

ตัวอย่างภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของนักเรียน
กรณีศึกษา 1 โรงเรียน 1 ส่วนป่า นักเรียนโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
จ.ลำปาง



การสร้างสำเนาพลเมือง

เมื่อได้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญไม่แพ้กันคือการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น คุณครูหรือผู้นำกระบวนการควรจัดให้นักเรียนหรือชุมชนมีการพบปะ แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เก็บมาได้อีกครั้ง เพื่อช่วยกันคัดเลือกและสรุปข้อมูลที่มีร่วมกัน

ข้อสังเกต : นักเรียนหรือชุมชนช่วยกันระดมความเห็น แหล่งข้อมูล ประเภทของข้อมูล และวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลเหล่านั้น โดยใช้ตารางข้างต้นเป็นแนวทางในการพูดคุย

แผนภาพขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล



แผนผังกระบวนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

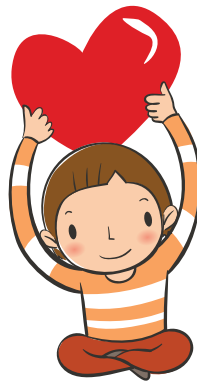


สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้ สามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ (โปรดดูดัชนีสื่อประกอบ)

1. **พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 3** – เพื่ออธิบายเทคนิคขั้นตอนกระบวนการต่างๆในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การวิเคราะห์แหล่งข้อมูล ประเภทของข้อมูลที่ได้ รวมไปถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (สไลด์ที่ 23B,1-21D)
2. **แบบฟอร์มในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล** – เพื่อช่วยเป็นแนวทางในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของนักเรียน

ยอดเยี่ยมไปเลยครับเพื่อนๆ



ตัวอย่างแบบฟอร์มการสงพ้ในที่เก็บข้อมูล

แบบฟอร์มการหาข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์/สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อสมาชิกชุมชน

วันที่.....

ชื่อห้องสมุด,หน่วยงาน,สื่ออิเล็กทรอนิกส์.....

.....

ปัญหา

1. แหล่งข้อมูล

ก. ชื่อสำนักพิมพ์/ชื่อ เว็บไซต์.....

ข. ผู้แต่ง

ค. วันที่ตีพิมพ์ของสำนักพิมพ์ / วันที่นำข้อมูลมาจากเว็บไซต์

.....

.....

2. บันทึกข้อมูลจากสิ่งพิมพ์หรือเว็บไซต์

ก. ความร้ายแรงของปัญหานี้ในชุมชน

.....

.....

ข. การแพร่กระจายของปัญหาต่อสังคมและประเทศ

.....

.....

ค. กฎหมายหรือนโยบายที่จัดการกับปัญหานี้คือ

.....

.....

๑ นโยบายที่จัดการกับปัญหานี้ไม่เพียงพอ เพราะ

๑ มีนโยบายที่จัดการกับปัญหานี้เพียงพอแต่ไม่ได้รับการปฏิบัติ
ใช่..... ไม่ใช่.....

ง. หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบปัญหานี้
และได้ทำอะไรบ้าง

.....

.....

จ. ข้อขัดแย้งที่เกี่ยวกับนโยบายที่จัดการกับปัญหานี้คือ

.....

.....

ฉ. เสียงส่วนใหญ่ กลุ่ม หรือองค์กรที่แสดงความคิดเห็นต่อปัญหานี้

.....

.....

๑๑ สาเหตุที่พวกเขาสนใจปัญหานี้เพราะ

.....

.....

๑๒ จุดยืนต่อปัญหานี้พวกเขา คือ

.....

.....

ข้อดี ข้อเสียของจุดยืนของเขาคือ

.....

.....

๑๓. พวกเราจะได้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับจุดยืนของเขาได้อย่างไร

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ หรือ จดหมาย

ชื่อสมาชิกชุมชน.....

วันที่

ปัญหา.....

1. ผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....

ตำแหน่ง.....

ชื่อองค์กร/หน่วยงาน.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์.....

2. บันทึกข้อมูลจากสิ่งพิมพ์หรือเว็บไซต์

ก. ปัญหานี้ในชุมชนของท่านร้ายแรงแค่ไหน

.....

.....

ข. การแพร่กระจายของปัญหาต่อสังคมและประเทศเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

ค. ท่านคิดว่าข้อใดถูก

๑ ไม่มีกฎหมายหรือนโยบายที่จะจัดการกับปัญหา

ใช่..... ไม่ใช่.....

๑ นโยบายที่จะจัดการกับปัญหามีไม่เพียงพอ

ใช่..... ไม่ใช่.....

๑ นโยบายที่จะจัดการกับปัญหามีเพียงพอแต่ไม่ได้รับการปฏิบัติ

ใช่..... ไม่ใช่.....

ง. มีหน่วยงานระดับใดของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบปัญหานี้อยู่ และได้ทำอะไรบ้าง

.....

จ. มีข้อขัดแย้งใดบ้างที่เกี่ยวกับนโยบายที่จัดการกับปัญหานี้

.....

ฉ. ใครคือเสียงส่วนใหญ่ กลุ่ม หรือองค์กรใดที่แสดงความคิดเห็นต่อปัญหานี้

.....

๑ ทำไมพวกเขาจึงสนใจในปัญหานี้

.....

๑ พวกเขามีจุดยืนต่อปัญหานี้อย่างไร

.....

๑ ข้อดี ข้อเสียของจุดยืนของเขาคืออะไร

.....

๑ พวกเขาโน้มน้าวให้รัฐบาลใช้จุดยืนมาปรับใช้กับปัญหาได้อย่างไร

.....

ช. พวกเราจะได้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับจุดยืนของเขาได้อย่างไร

.....

กิจกรรม
ที่ 14

แผนที่เดินเท้า



กิจกรรมที่ 14 แผนที่เดินเท้า

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้ฝึกวิเคราะห์และปฏิบัติการเก็บข้อมูลแบบต่างๆ เช่น โดยการสัมภาษณ์ และ แบบสอบถาม เป็นต้น

ระยะเวลา :

1 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 3
2. กระดาษ A4
3. กระดาษฟลิปชาร์ต

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1. แบ่งนักเรียนหรือชุมชนเป็นกลุ่มละ 5-10 คน หรืออาจแบ่งกลุ่มตามจำนวนแหล่งข้อมูลที่ต้องการ
2. อธิบายขั้นตอนที่ 3 ของกระบวนการสร้างสำนักพลเมืองในขั้นของการเก็บข้อมูล แหล่งข้อมูล เทคนิคต่างๆ และสิ่งที่พึงระวังในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล
3. เตรียมกระดาษฟลิปชาร์ตสำหรับฝึกระดมความเห็นเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลและข้อมูลที่จะได้จากแหล่งข้อมูลนั้นๆ
4. แบ่งกลุ่มให้ฝึกเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆโดยแบ่งให้แต่ละกลุ่มเป็นทั้งผู้ให้ และผู้เก็บข้อมูล จากนั้นแจกกระดาษ A4 ให้ทุกคนในทีมสำหรับใช้เก็บข้อมูลให้เวลากลุ่มละ 20 นาที
5. แต่ละกลุ่มนำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาประมวลผลเพื่อเสนอแนวทาง กิจกรรม และโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา ให้เวลากลุ่มละ 10 นาที
6. ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการเก็บข้อมูลที่ได้ ให้เวลากลุ่มละ 5 นาที
7. สรุปและอภิปรายผล

ตัวอย่างการเตรียมกระดานฟลิปชาร์ตสำหรับระดมความเห็น เรื่องแหล่งข้อมูล

ชื่อปัญหาที่ได้รับการคัดเลือก		
แหล่งข้อมูล	ข้อมูลที่ต้องการ	วิธีการเก็บข้อมูล
นักเรียน	...	...
ผู้ปกครอง	...	...
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	...	...

สรุปกิจกรรม

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวๆ ให้มีประสิทธิภาพ มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย ต้องมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ หากไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการแก้ไขอย่างเพียงพอแล้ว จะไม่สามารถกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องเหมาะสมได้ ซึ่งนอกจากจะทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหได้แล้วยังอาจนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย

ใบความรู้ที่ 10

เทคนิคการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้เรียนรู้ทำความเข้าใจเทคนิควิธีการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และตรงกับความต้องการ

การศึกษาวิเคราะห์ “ข้อมูล” เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้ทราบความเป็นมาเป็นไป ข้อดีข้อด้อย ทำความน่าเชื่อถือและการยอมรับ อันจะนำมาซึ่งการตอบสนองเชิงนโยบายได้มากขึ้น

วิธีการเก็บข้อมูลมีหลากหลายวิธี สิ่งสำคัญคือข้อมูลจะต้องมีความสอดคล้องกับประเด็นปัญหา เป็นข้อมูลที่มีความเป็นจริงเชื่อถือได้ ด้วยเหตุนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ก่อนเก็บข้อมูล ผู้เก็บต้องมีความรู้ในเรื่องต่อไปนี้

1. ต้องทราบว่าข้อมูลนั้นมี 2 ประเภท ข้อมูลขั้นต้นหรือข้อมูลปฐมภูมิซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้เก็บจะต้องลงไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ข้อมูลประเภทนี้จะได้จากการสัมภาษณ์และการสำรวจ

สำหรับข้อมูลชั้นรอง หรือข้อมูลทุติยภูมินั้นเป็นข้อมูลที่ถูกเก็บ
ไม่ต้องลงไปเก็บด้วยตนเอง ข้อมูลประเภทนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก
อย่างไรก็ตาม การศึกษาข้อมูลประเภทนี้จำเป็นต้องระวังอคติของ
ผู้เขียนที่แทรกอยู่ เพื่อให้ได้เนื้อหาข้อเท็จจริง

2. ต้องทราบผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้การเก็บข้อมูลครอบคลุม
ทุกกลุ่มเป้าหมายและครบถ้วนทุกมิติ
3. การเลือกแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้
4. ผู้ศึกษาต้องมีความเป็นกลางและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ บนฐาน
ของข้อเท็จจริงไม่ใช่อคติ

ดังนั้น เมื่อทราบว่าต้องการข้อมูลประเภทใดจากแหล่งข้อมูลใดแล้ว
หากเป็นข้อมูลชั้นต้นที่จำเป็นต้องลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผู้ศึกษา
ต้องเตรียมความพร้อม ด้วยการศึกษาระเด็นปัญหาในเบื้องต้น ตั้งประเด็น
คำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติม เตรียมนัดหมายผู้ที่จะสัมภาษณ์
ล่วงหน้า รวมไปถึงระวังเรื่องของการวางตัวกรณีที่ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้ใหญ่
กว่า หากไม่เคยสัมภาษณ์มาก่อนอาจทำประเด็นคำถามและฝึกซ้อมก่อน
เพื่อให้การสัมภาษณ์มีประสิทธิภาพอาจใช้การแบ่งคำถามให้แก่สมาชิก
ในกลุ่มช่วยกันถามได้ เป็นต้น

บทที่ 8

ขั้นตอนที่ 4
การจัดทำ
ข้อเสนอแนะนโยบายสาธารณะ



บทที่ 8 ขั้นตอนที่ 4

การจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะ

สื่อประกอบ

การอธิบาย :

พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่ 24B,
22-47D

และตัวอย่าง

บอร์ดนิทรรศการ
และแฟ้มผลงาน

ขั้นตอนต่างๆ ที่คุณครูและนักเรียนร่วมกันทำมาตั้งแต่การระบุปัญหา เลือกปัญหา การลงพื้นที่เก็บข้อมูล จะไม่เกิดประโยชน์อันใด หากนักเรียนไม่มีการรวบรวมเรียบเรียงและวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นและนำเสนอได้

ขั้นตอนที่ 4 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ นักเรียนได้นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 3 มาเรียบเรียงสังเคราะห์ วิเคราะห์ จัดเป็นหมวดหมู่ และจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายหรือนโยบายสาธารณะในรูปแบบของบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มผลงาน (portfolio) เพื่อนำเสนอแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป (หรือดำเนินการแก้ไขด้วยตนเองต่อไป)

การนำเสนอสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่นในรูปแบบรายงาน ในรูปแบบโปรแกรมพาวเวอร์พอยท์ จัดนิทรรศการ การพูดนำเสนอในที่สาธารณะ การวาดภาพ การจัดทำหนังสือ บทละครสั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กระบวนการสร้างสำนักพลเมืองได้นำวิธีการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของ “บอร์ดนิทรรศการ” และ “แฟ้มผลงาน” มาใช้ เนื่องจากเป็นรูปแบบการนำเสนอช่วยให้เข้าใจง่าย ทำได้ไม่ยาก สามารถนำผลงานติดตัวไปนำเสนอได้ทุกที่ทุกโอกาส ที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทำงานเป็นทีม

บอร์ดนิเทศการ

บอร์ดนิเทศการแสดงข้อมูลจะมีลักษณะที่สามารถปรับเปลี่ยนให้จัดวางบนโต๊ะ ติดประกาศ หรือวางบนขาตั้งได้ง่ายและสะดวกต่อการนำเสนอ โดยข้อมูลจะคัดเลือกมาเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญและน่าสนใจสามารถอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาและนโยบายที่เสนอได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ข้อมูลตัวเลข ปัญหา หรือผลกระทบที่ได้รับ โดยอาจนำเสนอในรูปแบบของกราฟ แผนภูมิ หรือรูปภาพต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและดึงดูด

บอร์ดนิเทศการนี้จะประกอบด้วย 4 ส่วนหลักๆ คือ **บอร์ดที่ 1** อธิบายปัญหา **บอร์ดที่ 2** ประเมินนโยบายสาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบัน **บอร์ดที่ 3** ข้อเสนอแนะนโยบายสาธารณะของชั้นเรียน/ชุมชน และ **บอร์ดที่ 4** แผนปฏิบัติการหรือผลการดำเนินงาน สำหรับรายละเอียดของบอร์ดนิเทศการทั้ง 4 มีดังต่อไปนี้

รายละเอียดบอร์ดนิเทศการ 4 ส่วน

บอร์ดนิเทศการนี้ควรมีความกว้างไม่เกิน 32 นิ้ว ความสูงไม่เกิน 40 นิ้ว โดยวัสดุที่นำมาใช้ควรเป็นวัสดุที่มีความแข็งแรง คงทน และสามารถเคลื่อนย้ายไปที่ต่างๆได้ง่าย ดังนั้นจึงไม่ควรหนักมาก วัสดุที่นักเรียนนิยมใช้คือ บอร์ดพลาสติก (future board) สีต่างๆ

บอร์ดที่ 1 อธิบายปัญหา

บอร์ดนี้จะนำเสนอปัญหาที่ชั้นเรียนหรือชุมชนร่วมกันเลือกในขั้นตอนที่ 2 โดยจะอธิบายสาเหตุ ความรุนแรง ผลกระทบของปัญหา โดยแสดงให้เห็นว่าปัญหานี้มีความสำคัญที่รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ และชุมชนต้องจัดการแก้ไข โดยควรระบุชื่อปัญหาให้ชัดเจนไว้ในบอร์ดนี้

บอร์ดที่ 2 ประเมินนโยบายสาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบัน

บอร์ดนี้จะนำเสนอผลการสำรวจนโยบายสาธารณะ/มาตรการต่างๆ ที่ใช้แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในบอร์ดที่ 1 ว่าที่ปัจจุบันมีนโยบายอะไรบ้าง (ตั้งแต่ต้นนโยบายระดับประเทศจนถึงระดับท้องถิ่น และหน่วยงานที่รับผิดชอบ) ที่เกี่ยวข้องโดยสำรวจข้อดีและข้อจำกัดของนโยบายนั้นๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าเพราะเหตุใดนโยบาย/มาตรการเหล่านั้นจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่บอร์ดที่ 3 คือ นโยบายของชั้นเรียนหรือของชุมชน

บอร์ดที่ 3 ข้อเสนอแนะนโยบายสาธารณะของ ชั้นเรียน/ชุมชน

บอร์ดนี้จะเป็นการนำเสนอแนะนโยบายสาธารณะที่ชั้นเรียน/ชุมชนได้ร่วมกันคิดและพัฒนาขึ้น (ใส่ชื่อนโยบายที่เลือกไว้ในขั้นตอนที่ 3) เพื่อแก้ไขปัญหา โดยระบุถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายงาน/กิจกรรมที่จะทำให้ข้อเสนอแนะบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนอธิบายเชื่อมโยงไปถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ/กฎหมายมาตราที่เกี่ยวข้อง ข้อดีและข้อจำกัดของนโยบายดังกล่าว รวมไปถึงระบุว่าส่วนใดที่นักเรียนหรือชุมชนสามารถดำเนินการเองได้และส่วนใดที่ต้องขอความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะต่อไป

บอร์ดที่ 4 แผนปฏิบัติการหรือผลการดำเนินงาน

บอร์ดเป็นการนำเสนอกิจกรรมและแผนการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาต่อหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ รวมทั้งนำเสนอผลการปฏิบัติงานที่ชั้นเรียนหรือชุมชนได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อสร้างความมั่นใจให้หน่วยงานภาครัฐยอมรับแนวทางที่ชั้นเรียนหรือชุมชนเสนอ โดยแผนปฏิบัติการนี้ควรประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และ

งบประมาณที่ใช้ เพื่อให้ภาครัฐสามารถเห็นความสำคัญและความเป็นไปได้ และนำไปประกาศ/ประยุกต์ใช้เป็นนโยบายสาธารณะต่อไป

สรุปบอร์ดนิทรรศการทั้ง 4 ส่วนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันที่จะทำให้ผู้ฟังหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถรับรู้เข้าใจปัญหาและแนวทางแก้ไขที่เสนอได้ในเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นการคัดเลือกข้อมูลเสนอในบอร์ดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับข้อมูลที่เป็นรายละเอียดอื่นๆนักเรียนหรือชุมชนสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นจัดทำเป็นแฟ้มผลงาน (portfolio) เพื่อให้ประกอบในการตัดสินใจได้

ข้อสังเกต : บอร์ดนิทรรศการ 4 ส่วน และแฟ้มผลงานมีข้อมูลชุดเดียวกัน เพียงแต่ในแฟ้มผลงานจะมีความละเอียดมากกว่า ซึ่งการทำเป็นบอร์ดเป็นการนำข้อมูลสำคัญมานำเสนอเพื่อให้เกิดความเข้าใจและน่าสนใจ เริ่มจาก 1. อธิบายสาเหตุและความสำคัญของปัญหา 2. อธิบายแนวทางนโยบายที่ดำเนินการอยู่ทั้งข้อดีข้อเสีย 3. เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาของชั้นเรียนหรือชุมชน และ 4. แผนปฏิบัติการ ดังนั้นบอร์ดนิทรรศการจะเลือกเฉพาะส่วนที่สำคัญมานำเสนอเท่านั้น ส่วนรายละเอียดต่างๆจะใส่ไว้ในแฟ้มผลงานทั้งหมด

ภาพตัวอย่างบอร์ดนิทรรศการของนักเรียน

บอร์ด ที่ 1 ระบุปัญหา



บอร์ดที่ 2 ตรวจสอบนโยบาย



บอร์ดที่ 3 นโยบายของชุมชน



บอร์ดที่ 4 แผนปฏิบัติการ



ภาพตัวอย่างบอร์ดนิทรรศการของนักเรียน



แฟ้มผลงาน

แฟ้มผลงานมีความสำคัญเพราะเป็นส่วนที่รวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ทั้งหมดและสามารถอ้างอิงไปยังแหล่งข้อมูลได้

รูปแบบของแฟ้มผลงานนั้นควรมีขนาดที่เหมาะสม ไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไป ส่วนใหญ่มีความหนาขนาด 2 นิ้ว (ประมาณ 5 เซนติเมตร) และนิยมใช้แฟ้ม 3 ห่วงเพื่อให้สามารถเพิ่มเติมข้อมูลได้ง่ายและนิยมนำกระดาษสีต่างๆ คั่นแต่ละบทไว้ เพื่อให้ง่ายต่อการแยกแยะ โดยรายละเอียดที่ใส่ไว้ในแฟ้มข้อมูล ประกอบด้วย:

1. สารบัญ
2. บทนำ
3. ภารกิจแบ่งเป็น 4 ส่วน (ดังจะกล่าวต่อไปในส่วนขององค์ประกอบของแฟ้มเอกสาร)
4. ตัวอย่างที่สำคัญ อาทิ รูปภาพ สถิติ แผนภาพ
5. บรรณานุกรมเพื่ออ้างอิงแหล่งข้อมูลหรือที่มาของข้อมูล
6. ส่วนสุดท้ายเป็นการทบทวนถึงประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ

การนำเสนอข้อมูลต่างๆ ในแฟ้มผลงาน ควรทำอย่างเป็นระบบ มีตารางสารบัญและการอ้างอิงเชิงวิชาการ เพราะการอ้างอิงนอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นว่านักเรียนหรือชุมชนได้ลงพื้นที่สืบค้นข้อมูล ทำการศึกษาวิจัยอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการให้เกิดเครดิตแหล่งข้อมูล ทำให้ข้อมูลน่าเชื่อถือและสามารถสืบค้นย้อนกลับได้ ดังนั้น คุณครูหรือผู้นำกระบวนการจึงควรให้ความสำคัญกับการอ้างอิงเอกสารในแฟ้มผลงานของนักเรียนหรือชุมชน

องค์ประกอบของแฟ้มเอกสาร

1. ปกนอก : ระบุ ชื่อ
2. ปกใน : ระบุ
3. คำนำ
4. บทคัดย่อ : เป็นการสรุปแต่ละภารกิจ นำเสนอประเด็นและข้อมูลสำคัญข้อสรุปภารกิจทั้งหมดโดยย่อ
5. สารบัญ : สารบัญตาราง สารบัญรูปภาพ สารบัญแผนภูมิ
6. ภารกิจที่ 1 : การอธิบายปัญหา : ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาทิศทางแนวโน้มผลกระทบที่เกิดจากปัญหา โดยอาจนำเสนอในรูปแบบของสถิติหรือรูปภาพ
7. ภารกิจที่ 2 : การตรวจสอบนโยบายสาธารณะ และนโยบายทางเลือกต่างๆ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระบุข้อดีและข้อเสียของนโยบายหรือมาตรการนั้นๆ มีส่วนใดที่แก้ปัญหาได้หรือแก้ปัญหาไม่ได้
8. ภารกิจที่ 3 : การนำเสนอนโยบายสาธารณะของชั้นเรียนหรือชุมชน : ชี้อนโยบายเป้าหมายของนโยบายรวมถึงข้อดีข้อทำลายของนโยบายมาตรการหรือแนวทางแก้ไขปัญหาไม่ขัดกับกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ
9. ภารกิจที่ 4 : การพัฒนาแผนปฏิบัติการ ระบุกิจกรรม แนวทางการลงมือปฏิบัติ งบประมาณ.
10. ผลสะท้อนประสพการณ์การเรียนรู้ : ข้อคิดเห็นหรือประสพการณ์จากการทำกิจกรรม
11. ภาคผนวก : ภาพกิจกรรม สำเนาเอกสารหนังสือต่างๆ กำหนดการ หรือ แบบสอบถาม
12. เอกสารอ้างอิง

ภาพตัวอย่างแฟ้มผลงานของนักเรียน

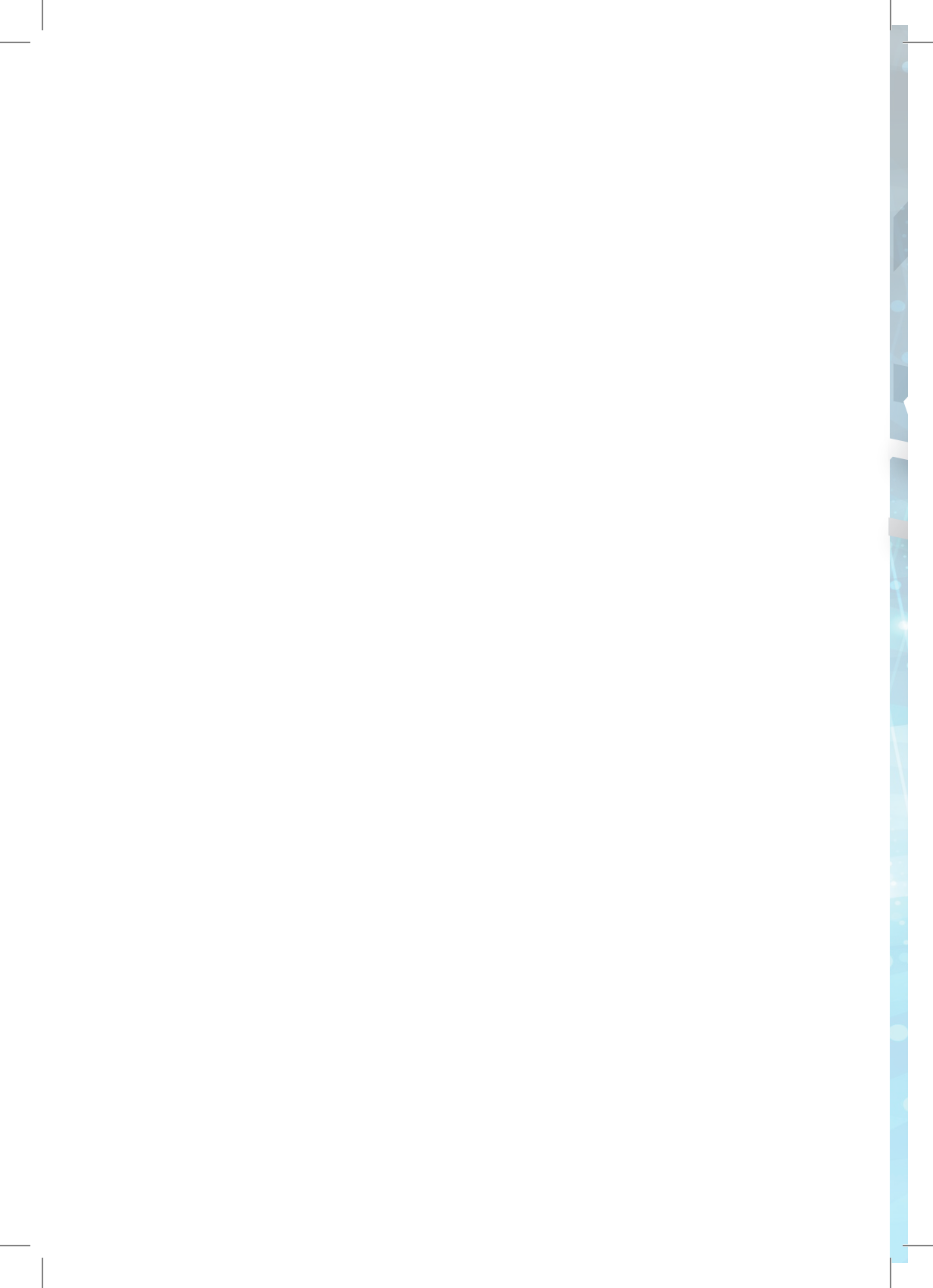


สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้สามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ โปรดดูดัชนีสื่อประกอบการศึกษาเพิ่มเติม

1. **พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 4** – อธิบายรูปแบบวิธีการรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลเพื่อนำเสนอในรูปแบบของบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มผลงาน (สไลด์ที่ 24B, 22-47D)
2. **ตัวอย่างบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มผลงาน** – คุณครูหรือผู้นำกระบวนการอาจประสานไปยังโรงเรียนเครือข่ายที่เคยเข้ารับการอบรมโครงการสร้างสำนักพลเมืองเพื่อขอแฟ้มผลงานและบอร์ดนิทรรศการเคลื่อนที่มาเป็นตัวอย่างให้นักเรียนหรือชุมชน





กิจกรรม
ที่ 15

บอชู้ดพาเพลิน



กิจกรรมที่ 15 บอรัตพาเพลิน

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้ทำความเข้าใจและฝึกฝนการสรุปและนำเสนอผลการดำเนินงานในรูปแบบของบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มผลงาน

ระยะเวลา :

1.30 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

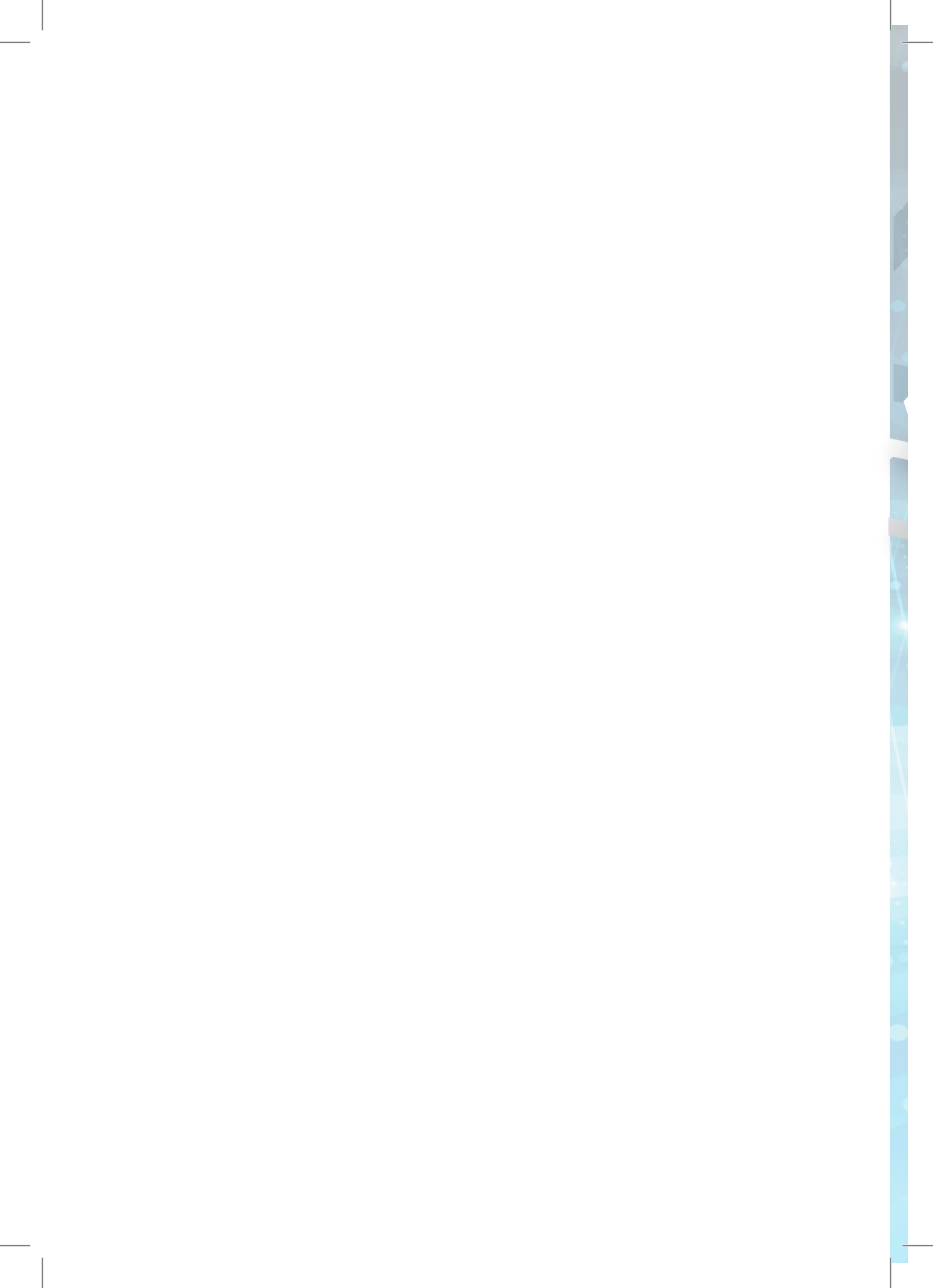
1. พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 4
2. กระดาษฟลิปชาร์ต และกระดาษหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช้แล้ว
3. ปากกาเมจิกสีต่างๆ และกระดาษตกแต่ง ครบจำนวนกลุ่ม

วิธีดำเนินการ :

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนหรือชุมชน 4 กลุ่มเท่าๆกันเพื่อแยกกันทำบอร์ดหรือทำไปพร้อมๆ กันทั้งห้องเรียน (ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม)
2. อธิบายขั้นตอนที่ 4 ในการจัดทำบอร์ดนิทรรศการและแสดงผลงาน
3. ให้แต่ละกลุ่มหรือทั้งห้องรวบรวมและจัดทำบอร์ดนิทรรศการ โดยใช้เวลาตามความเหมาะสม

สรุปกิจกรรม

การดำเนินโครงการที่ผ่านมาจะไม่มีประโยชน์อันใดหากไม่สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง และนำเสนอข้อมูลได้ การนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสวงหาความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ เพื่อร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาต่อไปในอนาคต



บทที่ 9

ขั้นตอนที่ 5
การนำเสนอผลงาน
หรือนโยบายสาธารณะ



บทที่ 9 ขั้นตอนที่ 5

การนำเสนอผลงานหรือนโยบายสาธารณะ

สื่อประกอบ

การอธิบาย :

พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่ 25B,

1-31E และ

คลิปวิดีโอ

การนำเสนอ

ผลงานของ

นักเรียน

(G12)

เมื่อคุณครูและนักเรียนหรือชุมชนพัฒนาบอร์ดนิทรรศการและแฟ้มผลงานเรียบร้อยแล้ว ขั้นต่อไปก็คือการนำเสนอ ซึ่งในขั้นนี้เป็นขั้นที่มักทำให้นักเรียนหรือชุมชนส่วนใหญ่ตื่นเต้นที่สุด

การนำเสนอแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก เป็นการฝึกนำเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น นักเรียนในโรงเรียน คนในชุมชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่างๆ โดยการนำเสนอในส่วนนี้ จะทำก่อนที่จะไปเสนอต่อผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อเป็นการฝึกฝนและได้ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องและนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปสู่การปฏิบัติ ก่อนนำไปเสนอแก่ภาครัฐเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะต่อไป

ส่วนที่สองเป็นการนำเสนอต่อผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ดังนั้น การนำเสนอต่อผู้มีอำนาจ ข้อมูลที่นำเสนอควรได้รับการเลือกสรรแล้วว่ามีความสำคัญ มีความกระชับชัดเจน และไม่ควรยาวจนเกินไป ในส่วนของผู้นำเสนอควรได้รับการฝึกฝน ทำความเข้าใจประเด็นปัญหาให้ลึกซึ้งเพื่อให้การนำเสนอเป็นไปอย่างคล่องแคล่ว ได้รับความสนใจ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถตอบข้อซักถามต่างๆ ได้ ดังนั้น

การทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่นำเสนอ จึงมีความสำคัญเพราะจะช่วยให้ผู้ฟังเห็นความสำคัญของปัญหาอย่างแท้จริง ซึ่งหากนักเรียนหรือชุมชนเป็นผู้ลงมือทำด้วยตนเอง การตอบข้อซักถามย่อมไม่เป็นปัญหา เพราะนักเรียนสามารถตอบคำถามได้อยู่แล้ว ขอเพียงลดความตื่นเต้นลงเท่านั้น

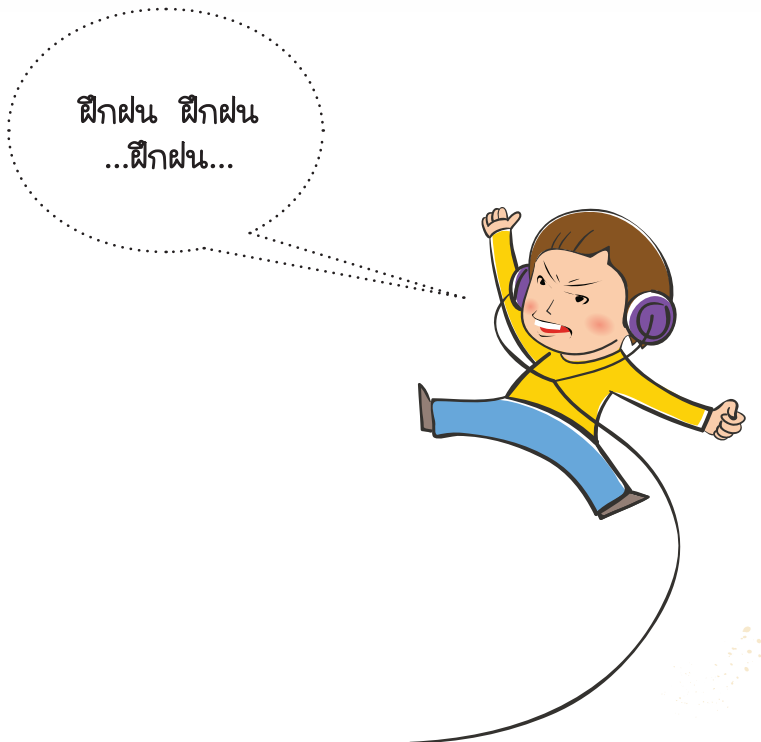
การฝึกฝนการนำเสนอ สามารถกระทำได้ไม่ยาก สิ่งสำคัญคือการจัดพื้นที่ให้ผู้นำเสนอและผู้ฟัง โดยในการนำเสนอควรมีผู้นำเสนออย่างน้อย 4 คน และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอว่าผู้ใดจะนำเสนอในส่วนใดให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้นำเสนอฝึกทำความเข้าใจและถ่ายทอดเนื้อหาต่างๆ ด้วยความรู้และความเข้าใจ ไม่ใช่จากการท่องจำ (อ่านเพิ่มเติมในใบความรู้ที่ 11 เรื่องเทคนิคการนำเสนอให้น่าสนใจ)

ในส่วนของผู้ฟัง ควรใช้หลักการฟังอย่างตั้งใจ พยายามทำความเข้าใจ ไม่พูดแทรกขณะที่ผู้อื่นกำลังนำเสนอ และควรใช้หลักของการ “ดีเพื่อก่อ” ไม่ควรติกันเพื่อบั่นทอนกำลังใจ แต่เป็นการติชมเพื่อให้ผู้นำเสนอได้ปรับปรุงวิธีการนำเสนอให้น่าสนใจยิ่งขึ้น สำหรับหลักในการดีเพื่อก่อนี้ควรแสดงความชื่นชมอย่างจริงใจ ในจุดดีของผู้พูด และไม่ควรใช้คำว่า “แต่” หลังจากชื่นชม แต่ควรใช้คำว่า “และ” เพื่อบอกว่าหากผู้นำเสนอจะทำให้ดีขึ้นควรทำอย่างไร เช่น พูดได้ดีมาก มีความคล่องแคล่ว ตรงประเด็น **“และหากจะให้ดียิ่งขึ้น”** ควรพูดให้ช้าลง เป็นต้น

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้สามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้

1. **พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 5** – เพื่ออธิบายขั้นตอนกระบวนการในการนำเสนอและการพูดในที่สาธารณะชน (สไลด์ที่ 25B, 1-31E)
2. **วิดีโอการนำเสนอผลงานนักเรียน (G12)** – เพื่อให้นักเรียนเห็นภาพบรรยากาศและกระบวนการในการนำเสนอผลงานของนักเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น



ตัวอย่างภาพการฝึกฝนนำเสนอบอร์ดนิทรรศการของนักเรียน



หมายเหตุ: ภาพการนำเสนอนโยบายของนักเรียนโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย

ปิณฑุสม
ที่ 16

พูดได้พูดดี

กิจกรรมที่ 16 พุดได้พุดดี

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการนำเสนอผังนิทรรศการ และเพิ่มผลงานให้น่าสนใจ รวมไปถึงเรียนรู้วิธีการให้คำแนะนำเชิงบวก เพื่อเสริมสร้างกำลังใจ

ระยะเวลา :

1 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 5
2. ผังนิทรรศการที่แต่ละกลุ่มจัดทำ จำนวน 4 ผัง
3. นาฬิกาจับเวลา กระดิ่ง ป้ายบอกเวลา และไม่ชี้บอร์ด
4. กรรมการตัดสิน (คุณครูควรนัดหมายนักเรียนที่จะสวมบทบาทเป็นกรรมการล่วงหน้า)

วิธีดำเนินการ :

1. อธิบายขั้นตอนที่ 5 วิธีการนำเสนอ และการให้ติชม
2. จากนั้นจำลองสถานการณ์การนำเสนอว่ามีหน่วยงานต่างๆ มารับฟังข้อเสนอโดยขออาสาสมัครจากนักเรียนหรือชุมชนในการแสดงบทบาทสมมติเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เป็นต้น (ขึ้นอยู่กับประเด็นปัญหาที่ได้รับเลือก และจัดสถานที่สำหรับนำเสนอ) โดยจัดเก้าอี้สำหรับผู้ฟังการเป็นครึ่งวงกลม จัดโต๊ะสำหรับแขก ผู้ที่รับบทบาทเป็นแขกผู้มีเกียรติที่เข้ามารับฟังการนำเสนอและจัดเวทีสำหรับการนำเสนอ
3. อธิบายกติกาการนำเสนอโดยกำหนดให้แต่ละกลุ่มมีเวลานำเสนอ ผังของตนผังละ 1 นาที (รวม 4 นาที) จากนั้น กรรมการจะซักถาม 6 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 10 นาที โดยก่อนหมดเวลานำเสนอ 1 นาที จะมีสัญญาณกระดิ่ง 1 ครั้ง พร้อมทั้งชูป้ายที่เขียนว่า **“เหลือเวลา 1 นาที”** เพื่อเป็นการเตือน และเมื่อหมดเวลานำเสนอจะมีสัญญาณกระดิ่ง 2 ครั้ง พร้อมทั้งชูป้ายที่เขียนว่า **“หมดเวลา”** เพื่อเป็นสัญญาณว่าหมดเวลาในการนำเสนอแล้ว จากนั้นจึงเป็นช่วงของการซักถาม ข้อสงสัย โดยผู้ที่แสดงบทบาทเป็นแขกผู้มีเกียรติจะเริ่มซักถามก่อน จากนั้นผู้ฟังท่านอื่นๆ สามารถซักถามได้
4. เมื่อสิ้นสุดการแสดงบทบาทสมมติให้ผู้นำเสนอประเมินตนเอง จากนั้นให้เพื่อนร่วมชั้นร่วมกันแลกเปลี่ยน ปิดท้ายโดยคุณครูให้ข้อเสนอแนะ

สรุปกิจกรรม

การแก้ไขปัญหาสาธารณะ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังนั้น การนำเสนอปัญหาพร้อมแนวนโยบายแก้ไขให้แก่ทุกฝ่ายทราบ นอกจากจะ ช่วยสร้างความเข้าใจให้แก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังเป็น การขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอีกประการหนึ่ง



ใบความรู้ที่ 11

เทคนิคการนำเสนอที่น่าสนใจ

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้เรียนรู้เทคนิควิธีการนำเสนอที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ

ในการนำเสนอ้นั้นนอกจากความรู้ความเข้าใจแล้ว บุคลิกภาพเป็นอีกสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก หากบุคลิกดีมีความน่าเชื่อถือจะส่งผลให้การนำเสนอได้รับความสนใจมากขึ้น ดังนั้น ผู้นำเสนอจึงควรให้ความสำคัญกับเรื่องบุคลิกภาพ และต้องมีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งสามารถสร้างได้จากการฝึกฝนและทบทวนทำความเข้าใจเนื้อหาและวิธีการนำเสนอก่อนที่จะนำเสนอ

บุคลิกภาพ มีความสำคัญตั้งแต่ “ทำยืน” ผู้นำเสนอควรยืนตัวตรง ฝ่าเท้าเป็นฐานให้วางเท้าห่างจากกันพอสมควรแต่ไม่ควรมากจนเกินไป ส่วนผู้หญิงให้วางเท้าเป็นเข็มนาฬิกา 9 นาฬิกา หรือ 15 นาฬิกา เพื่อป้องกันการล้ม ขณะยืนไม่ควรแสดงท่าทางหรืออากัปกริยาล้วงแคะแกะเกา ส่วนใดของร่างกายเพราะจะทำให้ไม่น่าเชื่อถือและก่อกวนสายตาของผู้ฟัง ทำให้ขาดสมาธิในการฟัง

การมองตาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง จึงควรมองผู้ฟังให้ทั่วถึงแต่ไม่ควรกวาดสายตารวดเร็ว ควรทำช้าๆ และพูดคุยกับผู้ฟังแต่ละคนๆ ละ สัก 1-2 วินาที ใช้น้ำเสียงหนัก-เบาประกอบกันตามเนื้อหาที่น่าเสนอ เพื่อความน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ และความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้น

สำหรับโทนเสียงที่ใช้มี 3 ระดับคือ ระดับสูง ใช้กรณีที่ต้องการดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง ส่วนมากมักใช้เมื่อเริ่มต้นการนำเสนอ ระดับกลาง เป็นเสียงที่อยู่ในช่วงคอ มักใช้เมื่อต้องการสื่อสาร บอกเล่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับผู้ฟัง ระดับที่สามคือระดับต่ำเป็นเสียงที่อยู่ในช่วงอก มักใช้เมื่อต้องการเน้นให้เห็นความสำคัญของเนื้อหาส่วนนั้น การใช้โทนเสียงหนึ่งใดควรพิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหาและกาลเทศะ แต่สิ่งสำคัญคือไม่พูดด้วยน้ำเสียงโทนเดียว โดยขณะที่พูดสามารถใช้ท่าทางประกอบในการพูดได้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมและให้สอดคล้องกับสิ่งที่กำลังพูด

สิ่งหนึ่งที่สำคัญในการนำเสนอคือการแบ่งวรรคตอน ผู้พูดไม่ควรพูดเร็วจนเกินไปหรือช้าจนเกินไปโดยไม่มีการแบ่งวรรคตอน เพราะจะทำให้ผู้ฟังไม่ทราบว่าส่วนใดเป็นส่วนสำคัญที่ผู้พูดต้องการเน้น ดังนั้นผู้พูดควรแบ่งลมหายใจในการพูดให้ดี โดยหยุดในช่วงจังหวะที่ต้องการเน้นเพื่อให้ผู้ฟังทราบว่าส่วนนี้มีความสำคัญ

การเลือกนำเสนอสิ่งที่มีความสำคัญเป็นหัวใจสำคัญ เพราะตามหลักจิตวิทยาแล้ว ผู้ฟังมักมีความสนใจจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเวลานานได้ไม่เกิน 1 ชั่วโมงเท่านั้น หากเกินกว่านั้นจะต้องมีกิจกรรมอื่นๆ เข้ามาเสริมเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ

ผู้พูดอาจนำเทคนิคการตั้งคำถามมาใช้สลับบ้างเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ เช่น การถามเพื่อให้คิดกลับ การถามเพื่อให้ถูกคิด เป็นต้น

สิ่งที่พึงระวังในการนำเสนอ คือ ผู้พูดต้องระลึกเสมอว่าผู้ฟังอาจไม่สามารถติดตามการพูดของเราได้ทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้น จึงต้องสรุปเป็นระยะๆ โดยเน้นสรุปสาระสำคัญของเรื่อง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ฟังติดตามได้ทัน โดยผู้พูดอาจเตรียมสื่อต่างๆมาประกอบการนำเสนอได้เพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

เหล่านี้เป็นเทคนิคบางส่วนที่สามารถช่วยให้การนำเสนอเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เทคนิคเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนซึ่งไม่มีสิ่งใดยากเกินกว่าความพยายามและความสามารถของทุกคน

บทที่
10

ขั้นตอนที่ 6
การสะท้อน
ประสบการณ์การเรียนรู้



บทที่ 10 ขั้นตอนที่ 6

การสะท้อนประสบการณ์การเขียน

สื่อประกอบ

การอธิบาย :

พาวเวอร์พอยท์
สไลด์ที่ 26-49B,
32-42E

การดำเนินโครงการใดๆจะไม่มีคุณค่าเลยหากมิได้มีการสะท้อนประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกันและนำมาปรับปรุงแก้ไขในอนาคต

กระบวนการสร้างสำนักพลเมืองมุ่งหวังให้นักเรียนหรือชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (public policy making) พร้อมทั้งได้ฝึกฝน ทักษะ การแสดงออก การทำงานเป็นทีม การทำงานอย่างเป็นระบบ การคิดเชิงวิเคราะห์ การทำงานบนฐานข้อมูลและการฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ เป็นต้น โดยท้ายที่สุดมุ่งหวังให้นักเรียนเกิด เจตคติ ในการเป็นพลเมืองที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจากอบรมและการดำเนินโครงการ จึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนหรือชุมชนได้สะท้อนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสิ่งที่ได้ดำเนินโครงการระหว่างกัน เพื่อเป็นการประเมินว่านักเรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่

อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์สามารถทำได้ทุกชั้นของกระบวนการซึ่งไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงขั้นตอนที่ 6 แล้วจึงเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยคุณครูหรือ

ผู้นำกระบวนการสามารถชวนนักเรียนหรือชุมชน “ถอดบทเรียน” สิ่งที่ได้ยินได้เห็นได้เรียนรู้จากการเรียนในแต่ละวันเพื่อประเมินความเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการและเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาโครงการต่อไป

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีหลายวิธี ไม่มีวิธีการตายตัว แต่สิ่งสำคัญคือ ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนหรือชุมชนได้ทบทวนและแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้จากการทำโครงการ โดยอาจเริ่มต้นจากการประเมินตนเองก่อน จากนั้นจึงประเมินร่วมกันกับคนอื่น

อย่างไรก็ตาม หากในชั้นเรียนหรือชุมชนไม่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเท่าใดนัก คุณครูหรือผู้นำกระบวนการอาจจะต้องหาวิธีการอื่นๆ เข้ามาช่วย ซึ่ง **การ์ดเทคนิค (card technique)** หรือ **การระดมความเห็นกลุ่ม (brainstroming)** เป็นต้น โดยการ์ดเทคนิคเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นิยมใช้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและเสรี โดยมีวิธีการคือแจกกระดาษเปล่าให้แก่ทุกคนและให้ทุกคนเขียนความคิดเห็นของตนเองต่อประเด็นคำถามต่างๆ ที่ต้องการทราบ จากนั้นให้นักเรียนอธิบายสิ่งที่ตนเขียน โดยอาจขออาสาสมัคร แต่หากจำนวนนักเรียนไม่มากนักคุณครูสามารถให้นักเรียนอ่านสิ่งที่ตนเขียนได้ทุกคน ซึ่งการเปิดโอกาสให้อ่านสิ่งที่ตนเขียนนั้นจะช่วยให้ผู้ที่ไม่ค่อยมีโอกาสได้พูดและขาดความมั่นใจ มีความมั่นใจมากขึ้น

หลังจากนั้น หากต้องการให้นักเรียนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนกันมากขึ้น คุณครูหรือผู้นำกระบวนการอาจนำเทคนิคการระดมสมองมาใช้เสริมโดยจัดกลุ่มให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเขียนกับเพื่อนในกลุ่มและช่วยกันสรุปความคิดของทุกคนลงในกระดาษฟลิปชาร์ต เป็นต้น

After Action Review หรือ ที่รู้จักกันว่า **AAR** เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการทบทวนหรือประเมินการดำเนินการที่ผ่านมาซึ่งเป็นที่นิยมกันมาก

เป็นรูปแบบการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน หรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งคุณครูหรือผู้นำกระบวนการสามารถนำกระบวนการนี้มาปรับเพื่อเป็นการประเมินหลังการเรียนรู้และเพื่อให้ทราบว่าการกิจกรรมนั้นๆ บรรลุตามเป้าหมายหรือไม่อย่างไร

คำถามที่นิยมใช้ในการทำ AAR ประกอบด้วย

1. สิ่งที่เราคาดว่าจะได้รับจากการทำงาน / การอบรม / การเรียน คืออะไร
2. สิ่งที่เกิดขึ้นจริงคืออะไร เพราะอะไร
3. สิ่งที่ไม่เกิดขึ้นจริงคืออะไร เพราะอะไร
4. สิ่งที่ได้เรียนรู้และเป็นประโยชน์คืออะไร
5. คิดว่าควรปรับปรุงอะไร วิธีการลด / แก้ความแตกต่างคืออะไร
6. หากต้องทำครั้งต่อไป จะปรับปรุงอะไรให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตามคุณครูหรือผู้นำกระบวนการสามารถปรับปรุงและพัฒนาคำถามให้ง่ายและเหมาะสมกับนักเรียนหรือชุมชนได้ AAR มักจะใช้หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม หรืออย่างน้อยควรให้เร็วที่สุดเพื่อไม่ให้ลืมบรรยากาศอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นระหว่างทำกระบวนการ

กติกาคือสิ่งสำคัญ ในการสะท้อนประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ก่อนการแลกเปลี่ยนคุณครูควรให้ความสำคัญกับการวางกติกา ร่วมกัน และหากเมื่อใดที่เกิดความไม่เข้าใจกัน ขอให้กลับมาทบทวนกติกา ซึ่ง จะสามารถลดความตึงเครียดลงได้

กติกาที่สำคัญ อาทิ การพลัดกันพูดพลัดกันฟัง การเปิดใจ ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง การแลกเปลี่ยนความเห็นกันด้วยสุนทรียะ ไม่พูดจาโดยมีอคติ ไม่ควรพยายามชักจูงหรือนำแนวโน้มความคิดของผู้อื่น ควรมุ่งเน้นการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

สื่อประกอบการอธิบาย :

ในบทนี้สามารถใช้สื่อประกอบการสอนได้ดังต่อไปนี้ (โปรดดูดัชนีสื่อประกอบ)

1. **พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 6** – เพื่ออธิบายขั้นตอนกระบวนการในการสะท้อนประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมชั้น (สไลด์ที่ 26-49B, 32-42E)

นิเทศกรรม
ที่ 17

พบปะแลกเปลี่ยน

กิจกรรมที่ 17 พบปะแลกเปลี่ยน

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้นักเรียนหรือชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้นหรือเพื่อนร่วมกลุ่ม เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการสร้างสำนักพลเมือง

ระยะเวลา :

1 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. พาวเวอร์พอยท์ขั้นตอนที่ 6
2. กระดาษฟลิปชาร์ต
3. กระดาษการ์ด 5 สี
4. กล่องเปล่าที่ติดหมายเลข 1 – 5 จำนวน 5 ใบ (คุณครูอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

วิธีดำเนินการ :

1. แจกกระดาษการ์ด 5 สี พร้อมอุปกรณ์ให้นักเรียนหรือชุมชน
 2. อธิบายกติกาขั้นตอนที่ 6 ของโครงการ จากนั้นให้นักเรียนหรือชุมชนทบทวนวันแรกที่เข้าร่วมโครงการนี้ ว่ามี “ความคาดหวัง” อะไร ที่นักเรียนหรือชุมชนเขียนในชั่วโมงแรกๆ พร้อมทั้งตั้งคำถาม ใน 5 ประเด็นโดยให้แต่ละคนเขียนคำตอบในบัตรคำดังนี้
 - 2.1 มีสิ่งใดเกิดขึ้นจริงตรงกับความคาดหวังบ้าง อย่างไร
 - 2.2 คิดว่าเพราะเหตุใด โครงการนี้จึงตอบสนองความคาดหวัง
 - 2.3 ระหว่างที่ทำโครงการ มีสิ่งใดที่คิดว่าตนเองทำได้ดีบ้าง
 - 2.4 ระหว่างที่ทำโครงการ มีสิ่งใดที่คิดว่าตนเองยังทำได้ไม่ดีบ้างหรือต้องการปรับปรุงแก้ไข เพราะอะไร
 - 2.5 มีสิ่งใดที่อยากทำหรือวางแผนจะทำได้ในอนาคตเมื่อสิ้นสุดโครงการ
- หมายเหตุ : คำถามสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทได้
3. เมื่อนักเรียนหรือชุมชนตอบคำถามทั้ง 5 ข้อแล้ว ให้นำกระดาษการ์ดหย่อนลงในกล่อง ทั้งหมด 5 กล่อง ที่คุณครูเตรียมไว้ หน้าห้องให้ตรงกับข้อคำถามนั้นๆ
 4. แบ่งกลุ่มนักเรียนหรือชุมชนเป็น 5 กลุ่ม พร้อมทั้งแจกกระดาษฟลิปชาร์ตและปากกาเคมีให้แต่ละกลุ่ม และให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมารับกล่องคำถามที่ตรงกับกลุ่มของตน เพื่อนำไปสรุป

5. จากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มจัดหมวดหมู่คำตอบและสรุปลงในกระดาษฟลิปชาร์ต ให้เวลา 15-30 นาที
6. ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อสรุปที่ได้ ให้เวลากลุ่มละ 2-3 นาที

สรุปกิจกรรม

เป้าหมายของการทำกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ไม่ได้อยู่ที่ความสำเร็จสุดท้ายของโครงการอย่างเดียว แต่สิ่งที่นักเรียนหรือชุมชนได้รับระหว่างการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นความรู้และทักษะต่างๆ รวมไปถึงมิตรภาพที่นักเรียนได้รับระหว่างการทำโครงการ จะติดตัวไปจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ใบความรู้ที่ 12

มหัศจรรย์วันวานย้อนรอยความประทับใจ

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอบรมหรือการทำกิจกรรมในแต่ละวัน เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

กิจกรรมมหัศจรรย์วันวาน เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประเมินผล การเรียนรู้ประจำวันที่สามารถนำมาใช้ได้ก่อนการเริ่มต้นกิจกรรมหรือ การอบรมในวันใหม่ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนหรือชุมชนได้ทบทวน สิ่งที่ได้เห็นได้ยินและได้เรียนรู้จากการอบรมหรือกิจกรรมในวันก่อนหน้า

วัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมนี้คือเพื่อทบทวนความจำว่าเมื่อวานนี้ นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องใดบ้าง และเพื่อทราบว่านักเรียนมีข้อสังเกตหรือ ข้อสงสัยใดที่ต้องการทราบเพิ่มเติม เพื่อต่อยอดการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ต่อไป

คำถามที่มักนิยมใช้ในกิจกรรมมหัศจรรย์วันวานประกอบไปด้วย 3 คำถามหลักๆ คือ 1. สิ่งที่ได้เห็น/ได้ยินจากเมื่อวานมีอะไรบ้าง 2. สิ่งที่ได้ เรียนรู้จากการอบรมหรือกิจกรรมเมื่อวานนี้มีเรื่องใดบ้าง และ 3. สิ่งที่ยัง

สงสัยหรือต้องการทราบเพิ่มเติมจากการอบรมหรือกิจกรรมมีอะไรบ้าง ซึ่งจะเริ่มต้นจากคำถามที่ตอบง่ายไปสู่คำถามที่ตอบยากขึ้น คือเริ่มต้นจากสิ่งที่เห็น / ได้ยิน ซึ่งสามารถตอบได้โดยไม่ต้องให้คำอธิบาย เพื่อจูงใจให้นักเรียนเริ่มต้นแสดงความเห็นกันมากๆ จากนั้นจึงถามเรื่ององค์ความรู้ ซึ่งต้องใช้ความคิดมากขึ้นในการวิเคราะห์และต้องการคำอธิบาย

วิธีการดำเนินกิจกรรมนี้ คุณครูหรือผู้นำกระบวนการต้องมีเทคนิค กระตุ้นให้นักเรียนหรือชุมชนใช้ความคิดและมีส่วนร่วมมากที่สุด และควรบันทึกคำตอบของทุกคนไว้ในฟลิปชาร์ต เพื่อใช้อธิบายเพิ่มเติมหรือสรุป เพื่อต่อยอดในตอนท้าย

ใบความรู้ที่ 13

เส้นทางของกาประเมิน...

ประสพการเฝ้าการเขียนรู้ที่ไม่รู้จบ

วัตถุประสงค์ :

มุ่งให้นักเรียนหรือชุมชนได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอบรมหรือ
การทำกิจกรรม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและพัฒนาโครงการ
ต่อไป

ทุกครั้งที่มีการอบรมและไม่ว่าทำกิจกรรมใดๆสิ่งทีนักเรียนจะได้รับ
นอกจากความสนุกสนานแล้วก็คือ “บทเรียน” ซึ่งสอดแทรกอยู่ในกิจกรรม
นั้นๆ ดังนั้น การถอดบทเรียนเพื่อทบทวนทำกิจกรรมที่ทำผ่านไปแล้ว
จึงเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้ทำโครงการเพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนกระบวนการที่ทำ
ผ่านไปแล้วสอดคล้องกับเป้าหมายกระบวนการเพียงใดแล้ว และยังช่วย
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประเมินทบทวนความรู้ความเข้าใจของตนเองหรือ
สิ่งที่ตนเองได้รับจากการทำโครงการนั้นๆอีกด้วย

การประเมินอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การประเมิน
วัตถุประสงค์โครงการ กล่าวคือ เป็นการประเมินว่ากิจกรรมหรือโครงการ
ต่างๆ ที่ดำเนินการสามารถตอบสนองความต้องการตรงตามวัตถุประสงค์
หรือไม่ การประเมินประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปรับปรุงกิจกรรม
กระบวนการให้มีทิศทางเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การประเมินประเภทที่สอง เป็นการประเมินเพื่อการพัฒนา เน้นการ ทบทวนประสบการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำโครงการเป็นหลัก เพื่อ มุ่งเน้นพัฒนา ปรับปรุง ทั้งตัวนักเรียนและโครงการให้ดียิ่งขึ้น

การประเมินทั้งสองประเภทนี้ สามารถกระทำได้ทั้งระยะสั้น ระยะ กลาง และระยะยาว กล่าวคือสามารถกระทำได้ทุกระยะของโครงการ ไม่จำเป็นต้องรอให้โครงการจบแล้วจึงจะประเมินแต่สามารถทำได้แม้ว่าจะ ดำเนินโครงการอยู่ โดยวิธีการสามารถทำได้หลากหลาย เช่น ประเมิน ตนเอง โดยการคิดทบทวนว่าตลอดระยะเวลาที่ทำโครงการ ตนเองได้เรียนรู้ อะไรบ้าง มีสิ่งใดที่ได้ดีแล้ว พอใจแล้ว หรือมีสิ่งใดบ้างที่ยังทำได้ไม่ดีและ ต้องการปรับปรุงแก้ไข การประเมินเป็นกลุ่ม อาจใช้การพูดคุยกันใน ประเด็นปลายเปิด หรือพูดคุยในประเด็นที่กำหนดไว้ การประเมินโดยใช้ แบบสอบถาม ซึ่งมีข้อดีคือสะดวก รวดเร็ว และมีข้อจำกัดในเรื่องของ ประเด็นที่ไม่หลากหลาย

รูปแบบการประเมินอื่นๆที่นิยมทำกัน อาทิ กระบวนการ PDCA ซึ่ง P= Plan คือการวางแผนการทำงาน Do= Do คือการลงมือทำตามแผน C = Check คือการทบทวนว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่และ A=Act คือการ ลงมือทำเพื่อการพัฒนาปรับปรุงอีกครั้งเพื่อประสิทธิภาพที่มากยิ่งขึ้น กระบวนการนี้มีความคล้ายคลึงกับการประเมิน After Action Review : AAR ซึ่งสามารถดำเนินการได้ไม่ว่าการปฏิบัติใดๆ จะประสบผลสำเร็จหรือ ล้มเหลว

AAR ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อค้นหาคนที่ทำผิดพลาดไม่ใช้การกล่าวโทษ ใครทั้งสิ้นแต่เป็นการทบทวนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานเพื่อ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อไม่ให้เกิดปัญหานี้ขึ้นอีก แต่มีเป้าหมายที่จะ เพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติอื่นๆ เพื่อให้สามารถทำได้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

รูปแบบการประเมินมีอยู่อีกมากมาย สำหรับรูปแบบการประเมินที่หยิบยกมาอธิบายในคู่มือนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น สำหรับการเลือกจะใช้วิธีใดหรือรูปแบบใดในการประเมินขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและวัตถุประสงค์ในการประเมิน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เมื่อประเมินแล้วควรมีการนำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้จากการประเมินไปใช้อย่างจริงจังด้วย

ปิณฑุรุม
ที่ 18

ดอเตมแต่งฝึน...
ร้นใหม่ของเรา



กิจกรรมที่ 18 ต่อเติมแต่งฝัน...วันใหม่ของเรา

วัตถุประสงค์ :

มุ่งหวังให้นักเรียนหรือชุมชนได้ทดลองวางแผนแนวทางการดำเนินการสร้างสำนักพลเมืองในโรงเรียนและชุมชนของตน

ระยะเวลา :

1 ชั่วโมง

อุปกรณ์ :

1. พาวเวอร์พอยท์โครงการสร้างสำนักพลเมือง
2. กระดาษA4 และ ชองจดหมาย
3. กระดาษฟลิปชาร์ต

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1. คุณครูสรุปกระบวนการสร้างสำนึกพลเมือง และกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมคิดโดยตั้งคำถามว่า “เชื่อกันว่า หากตั้งใจจะทำอะไรแล้ว หากไม่ทำภายใน 100 วัน จะไม่ประสบความสำเร็จ”
2. จากนั้นแจกกระดาษ A4 และซองจดหมายให้ทุกคน และบอกกติกาการเขียนจดหมายถึงตนเองที่ละชั้น
 - ก. ขอให้นักเรียนเขียนเป้าหมายที่ตนต้องการจะทำภายหลังจากการเข้ารับการอบรมกระบวนการสร้างสำนึกพลเมืองให้สำเร็จภายใน 100 วัน ลงในกระดาษ A4 โดยเริ่มต้นจดหมายด้วยประโยคว่า “ผม / ดิฉัน จะทำอะไรให้สำเร็จภายใน 100 วันนี้” (สิ่งที่ต้องการจะทำให้สำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละคนว่าต้องการทำอะไรบ้าง จำนวนกี่ข้อ ไม่จำกัด)
 - ข. นำจดหมายที่เขียนถึงตนเอง แล้วใส่ลงในซองจดหมาย และจำหน่ายซองถึงตนเอง
 - ค. จดหมายดังกล่าวจะถูกส่งไปยังทุกคนที่บ้าน หลังจากนั้นไป 100 วัน
3. เมื่อเขียนเสร็จแล้วอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ต้องการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเขียนไว้ในจดหมาย อ่านเจตนารมณ์ของตนเองแก่เพื่อนนักเรียนคนอื่นๆ
4. สรุปเป้าหมายของกิจกรรม “การเขียนจดหมายถึงตนเอง” ว่าจดหมายนี้เปรียบเสมือนคำมั่นสัญญาที่ทุกคนให้ไว้แก่ตนเอง ขอให้มุ่งมั่นตั้งใจทำคำมั่นสัญญาดังกล่าวให้เป็นจริง

สรุปกิจกรรม

การเรียนรู้จากการทำกิจกรรมนี้จะไม่เป็นประโยชน์อันใดหากทุกคนเก็บสิ่งที่ได้เรียนรู้ไว้กับตนและไม่มีการดำเนินการต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม ทุกคนจึงควรทบทวนความตั้งใจของตนและวางแผนการแห่งการทำความดีเพื่อชุมชนและดำเนินการให้เป็นจริง

ସଂସ୍କୃତ



สรุป

พลเมือง มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและประเทศชาติ หากบ้านใดเมืองใด ประชาชนขาดความรู้และขาดความสนใจความเป็นไปของบ้านเมืองแล้ว บ้านนั้นเมืองนั้นย่อมมีแต่ปัญหาอย่างไม่สิ้นสุดและไม่สามารถพัฒนาได้ด้วยเหตุนี้ การสร้างเสริมและยกระดับ “ประชาชน” สู่ “พลเมือง” ให้มากขึ้นจึงเป็นทางออกที่ทุกฝ่ายให้ความสำคัญ

พลเมือง คือ ผู้ที่จะเป็นพลกำลังให้แก่บ้านเมือง ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธีเช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในกิจการของชุมชน สังคม และภาครัฐ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเป็นรูปแบบหนึ่งที่เริ่มมีให้เห็นมากขึ้น กระบวนการสร้างสำนักพลเมืองเป็นโครงการที่ให้ความสำคัญในการสร้างเสริมความรู้ ทักษะและเจตคติ และการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในการจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง

6 ขั้นตอน ของกระบวนการสร้างสำนักพลเมือง เป็นขั้นตอนที่ได้รับ การยอมรับทั่วโลกว่าเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนและคนทุกเพศทุกวัยได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ การสร้างสำนักพลเมืองต้องมุ่งเน้น “กระบวนการ” ที่เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้และซึมซับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ที่จะช่วยให้พวกเขาเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของชาติ

ดังนั้น คุณครู นักเรียนและชุมชนจะต้องเข้าใจให้เป้าหมายของโครงการไม่ใช่เรื่องของการผลักดันนโยบายให้สำเร็จหรือไม่ แต่อยู่ที่การ

ได้รับความรู้ ทักษะ และ เจตคติ รวมไปถึงกระบวนการ วิธีการทำงานต่างๆ ที่นักเรียนคุณครูและชุมชนจะได้เรียนรู้ร่วมกันตลอดการทำโครงการ เพื่อให้เกิดความเป็นพลเมือง ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือ คุณครูหรือผู้นำกระบวนการจะต้องใช้เวลา และไม่ตัดตอนกระบวนการต่างๆ

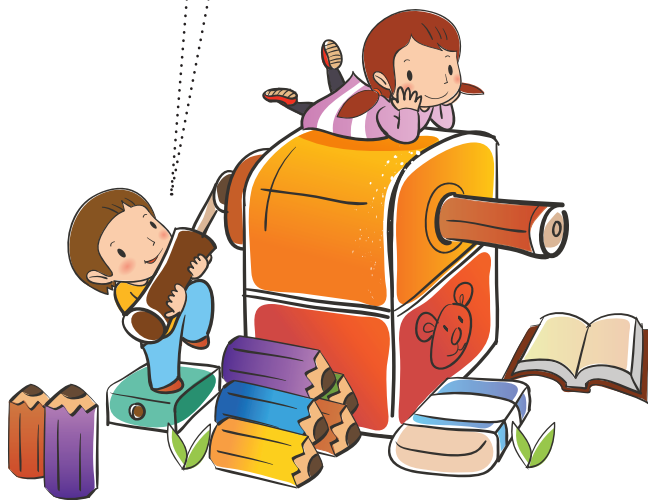
กระบวนการสร้างสำนึกพลเมืองเป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้นเล็กๆ ที่จะเปิดมุมมองและเปลี่ยนทัศนคติให้เล็งเห็นศักยภาพของตนในการพึ่งพาตนเองของคนในสังคมและชุมชน

ที่ได้ไม่มีปัญหาที่นั่นไม่มีการพัฒนา มุมมองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เรามองปัญหาว่าเป็นวิกฤตหรือเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ดังนั้นจึงขอเป็นกำลังใจให้กับทุกท่านในการสร้าง ความสำเร็จซึ่งอาจจะเล็กๆ แต่สวยงามให้เกิดขึ้น

จากความตั้งใจและความร่วมแรงร่วมใจ “พลเมือง”
จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ อนาคตของประเทศชาติจะเป็น
อย่างไร อยู่ในกำมือของท่านแล้ว

“เมื่อไรที่คุณย้าย ประเทศย้าย”
(When you move the country moves)

จบแล้วครับ สนุกไหมครับน้องๆ
เรามาลองทำแบบฝึกหัดกันดู
ดีไหมครับ





ମାମୁଲିଆଁ

ମ

แบบฝึกหัดโครงการสร้างสำนักพลเมือง

คำสั่ง: ขอให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ตามความเป็นจริง

1. สำนักพลเมืองคืออะไร

.....

.....

.....

2. เป้าหมายของการสร้างสำนักพลเมืองที่มุ่งหวังว่านักเรียนจะได้รับจากการอบรมโครงการสร้างสำนักพลเมืองนี้มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

3. โครงการสร้างสำนักพลเมือง มีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง

.....

.....

.....

4. จงอธิบายว่านโยบายสาธารณะคืออะไรโดยสังเขป

.....

.....

.....

5. ในขั้นตอนที่ 4 ของโครงการนี้ มีบอร์ดนิทรรศการที่นักเรียนต้องทำทั้งสิ้นกี่บอร์ด อะไรบ้าง

.....

.....

.....

แนวคำตอบ

1. **สำนักพลเมืองคือ** : สำนักพลเมือง คือ ความตระหนักของผู้คนของประชาชนที่มีหน้าที่ต่อประเทศชาติและสังคมในฐานะผู้ที่จะเป็นพลังกำลังของประเทศ เพราะ “พลเมือง” มาจากคำว่า “พละ + เมือง” ในการช่วยกันเป็นหูเป็นตาและไม่นิ่งดูตายต่อความเป็นไปของสังคมและประเทศชาติและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการทำตามกติกาของสังคมและร่วมแก้ไขปรับปรุงพัฒนาชุมชนสังคมและประเทศชาติให้ดีขึ้นด้วยตนเอง
2. **เป้าหมายของโครงการสร้างสำนักพลเมือง** คือ : มุ่งหวังให้นักเรียนได้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (disposition) เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการกำหนดนโยบายสาธารณะ
3. **โครงการสร้างสำนักพลเมือง** มีทั้งสิ้น 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา ขั้นที่ 2 เลือกปัญหา ขั้นที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ขั้นที่ 4 การจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะ ขั้นที่ 5 การนำเสนอผลงานหรือนโยบายสาธารณะ ขั้นที่ 6 การสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้
4. **นโยบายสาธารณะ** คือ : แนวทางที่ภาครัฐใช้อำนาจตัดสินใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดและกำหนดขึ้นโดยตรง โดยอาจเป็นคำพูด หรือ ลายลักษณ์อักษร มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การจัดทำโครงการ บ่งชี้ทิศทางและเงื่อนไขของการกระทำด้านการบริหารจัดการ ที่จะช่วยให้บรรลุผลตามต้องการ

5. ขั้นตอนที่ 4 ของโครงการสร้างสำนักพลเมือง มีบอร์ดนิทรรศการที่ต้องนำเสนออยู่ 4 บอร์ด ประกอบด้วย
 1. นำเสนอปัญหาและความสำคัญของปัญหาที่เลือก
 2. ทบทวนนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ชั้นเรียนเลือกกว่าเคยมีนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือไม่
 3. นโยบายของชั้นเรียนที่นักเรียนร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อจัดการกับประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งเป็นนโยบายที่ไม่ผิดกฎหมายและหากเชื่อมโยงกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือรองรับได้จะดียังยิ่ง
 4. นำเสนอแผนปฏิบัติการว่า นักเรียนจะเริ่มดำเนินการนโยบายดังกล่าวเมื่อใด หรือหากเริ่มดำเนินการไปบางส่วน มีผลการดำเนินการที่จะนำเสนอแก่สาธารณะชนเพิ่มเติมหรือไม่ เพื่อให้ได้รับความสนใจและความร่วมมือมากยิ่งขึ้น

ମାମୁଲିଆ
ସି



(ตัวอย่าง) กำหนดการ

กระบวนการสร้างสำนึกพลเมือง

วันที่ 1 ของการอบรม

- | | |
|-------------|---|
| 08.00-09.00 | ลงทะเบียน รับเอกสาร |
| 09.00-09.30 | พิธีเปิด |
| 09.30-10.00 | กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ “รู้จักมักจี่” |
| 10.00-10.30 | กิจกรรมความคาดหวังความกลัว |
| 10.30-10.45 | พักรับประทานอาหารว่าง |
| 10.45-12.00 | บรรยายเรื่อง “พลเมืองสำคัญไหน” |
| 12.00-13.00 | รับประทานอาหารกลางวัน |
| 13.00-15.30 | บรรยายเรื่อง “พลเมืองสำคัญไหน” (ต่อ) |
| 15.30-15.45 | พักรับประทานอาหารว่าง |
| 15.45-16.15 | กิจกรรม ประชาธิปไตยในใจฉัน |
| 16.15-18.00 | บรรยายเรื่อง มาสร้าง “พลเมือง” กับโครงการสร้างสำนึกพลเมืองกันเถอะ |
| 18.00-19.00 | รับประทานอาหารเย็น |
| 19.00-21.00 | บรรยายเรื่อง มาสร้าง “พลเมือง” กับโครงการสร้างสำนึกพลเมืองกันเถอะ (ต่อ) |
| | กิจกรรม ความรู้ ทักษะ...เจตคติ |

วันที่ 2 ของการอบรม

- 08.30-09.00 **กิจกรรม** มหัทศจรยวันวาน
- 09.00-10.30 การบรรยาย เรื่อง ปัญหาสาธารณะกับนโยบายสาธารณะ
และ**กิจกรรม** หนังสือพิมพ์พาเพลิน
- 10.30-10.45 พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45-12.00 การบรรยาย เรื่อง ปัญหาสาธารณะกับนโยบายสาธารณะ
(ต่อ) และ**กิจกรรม** เมื่อนายสำนักต้องเลือก
- 11.00-12.00 รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00-15.00 **อธิบายขั้นตอนที่ 1** การระบุปัญหา และ**กิจกรรม** หมู่บ้าน
ของฉันแสนสุขใจ
- 15.00-15.15 พักรับประทานอาหารว่าง
- 15.15-17.00 **อธิบายขั้นตอนที่ 2** การเลือกปัญหา และ**กิจกรรม**
เมื่อปัญหามา...ปัญญาเกิด
- 17.00-18.00 รับประทานอาหารเย็น
- 18.00-19.30 **อธิบายขั้นตอนที่ 3** การลงพื้นที่เก็บข้อมูล และ**กิจกรรม**
แผนที่เดินเท้า
- 19.30-21.00 **อธิบายขั้นตอนที่ 4** การจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะ
และ**กิจกรรม** บอร์ดพาเพลิน

วันที่ 3 ของการอบรม

08.30-09.00	กิจกรรม มหัศจรรย์วันวาน
09.00-10.00	อธิบายขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอและการรับฟังความเห็น
10.00-10.15	พักรับประทานอาหารว่าง
10.15-11.45	กิจกรรม พุดได้พุดดี
11.45-12.00	มอบหมายงานกลุ่มฝึกสอน ทบทวนขั้นตอน กระบวนการ ต่างๆ
12.00-13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.30	กิจกรรมกลุ่มเตรียมการฝึกสอน
14.30-14.40	พักรับประทานอาหารว่าง
14.40-15.40	กลุ่มที่ 1 ฝึกสอน
15.40-16.40	กลุ่มที่ 2 ฝึกสอน
16.40-17.40	กลุ่มที่ 3 ฝึกสอน
17.40-18.30	รับประทานอาหารเย็น
18.30-19.30	กลุ่มที่ 4 ฝึกสอน

วันที่ 4 ของการอบรม

- 08.30-09.00 *กิจกรรม* มหัทศจรยวันวาน
- 09.00-10.45 *เทคนิคการนำเสนอและการพูดในที่สาธารณะ*
- 10.30-10.45 พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45-12.00 *การบรรยายเรื่อง* เทคนิคการนำเสนอในที่สาธารณะ
- 12.00-13.00 รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00-14.00 *อธิบายขั้นตอนที่ 6* การสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้
- 14.00-15.00 *กิจกรรม* พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 15.00-15.15 พักรับประทานอาหารว่าง
- 15.15-16.00 *กิจกรรม* ต่อเติมแต่งฝันวันใหม่ของเรา
- 16.00-16.30 สรุป

ขอให้สนุกกับกิจกรรม
นะครับเพื่อนๆ



ดัชนีสื่อประกอบการศึกษา

ชี้แจงวิธีการใช้สื่อ : สื่อประกอบคู่มือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สื่อพาวเวอร์พอยท์ และคลิปวิดีโอต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย 7 แฟ้มข้อมูล ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในดัชนีสื่อนี้จะนำเสนอสื่อต่างๆ ในรูปแบบตารางโดยกำหนดรหัสให้แฟ้มข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1. แฟ้มข้อมูล (Folder): แนะนำโครงการสร้างสำนักพลเมือง (A)
2. แฟ้มข้อมูล (Folder): สรุปแนวคิดโครงการสร้างสำนักพลเมือง (B)
3. แฟ้มข้อมูล (Folder): ขั้นตอนที่ 1 และ 2 (C)
4. แฟ้มข้อมูล (Folder): ขั้นตอนที่ 3 และ 4 (D)
5. แฟ้มข้อมูล (Folder): ขั้นตอนที่ 5 (E)
6. แฟ้มข้อมูล (Folder): วิทยาการกระบวนการ (F)
7. แฟ้มข้อมูล (Folder): คลิปวิดีโอ (G)

G1. การรู้เรื่องหมาจิ้งจอกกับนก – อธิบายความสำคัญของการมีความรู้ ทักษะ เจตคติ

G2. เทวดาเจ้าขา – อธิบายจิตสำนึกสาธารณะและการร่วมมือกันของพลเมืองในการแก้ไขปัญหาประเทศ

G3. อินเดีย – ความเป็นพลเมืองเริ่มต้นจากตนเอง

G4. เสียงกู่จากครุใหญ่ – การเป็นพลเมืองที่เริ่มต้นจากตนเอง

G5. เมื่อছেใจขอนแก่น – ความรู้ ทักษะ เจตคติ การตัดสินใจบนเหตุผลหรืออารมณ์ความรู้สึก

- G6. เหตุผลคืออะไร – การตัดสินใจควรอยู่บนเหตุผลและข้อมูล
- G7. *When you don't give up* – ความเป็นพลเมืองต้องสร้างอย่างต่อเนื่อง
- G8. เพลงผู้ใหญ่นิ – การเป็นพลเมืองไม่จำเป็นต้องรอคำสั่งจากทางการ
- G9. ตัวอย่างการทำโครงการสร้างสำนึกพลเมืองของนักเรียนโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
- G10. ตัวอย่างการทำโครงการสร้างสำนึกพลเมืองของนักเรียนในประเทศพม่า
- G11. เพลงบร็องท็องปวต – การแก้ไขปัญหาต้องแก้ที่สาเหตุอย่างแท้จริง
- G12. ตัวอย่างการนำเสนอขั้นตอนที่ 5

ข้อสังเกต : คุณครูสามารถเลือกใช้สื่อต่างๆ ให้สอดคล้องกับเรื่องที่สอนได้ โดยพิจารณาจากประเด็นหลัก และเลือกใช้สไลด์ต่างๆ ในแต่ละแฟ้มที่มีความสอดคล้องกัน เพราะการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องหนึ่งๆ ให้มีประสิทธิภาพ ต้องใช้สื่อประสมหลายอย่างประกอบกัน

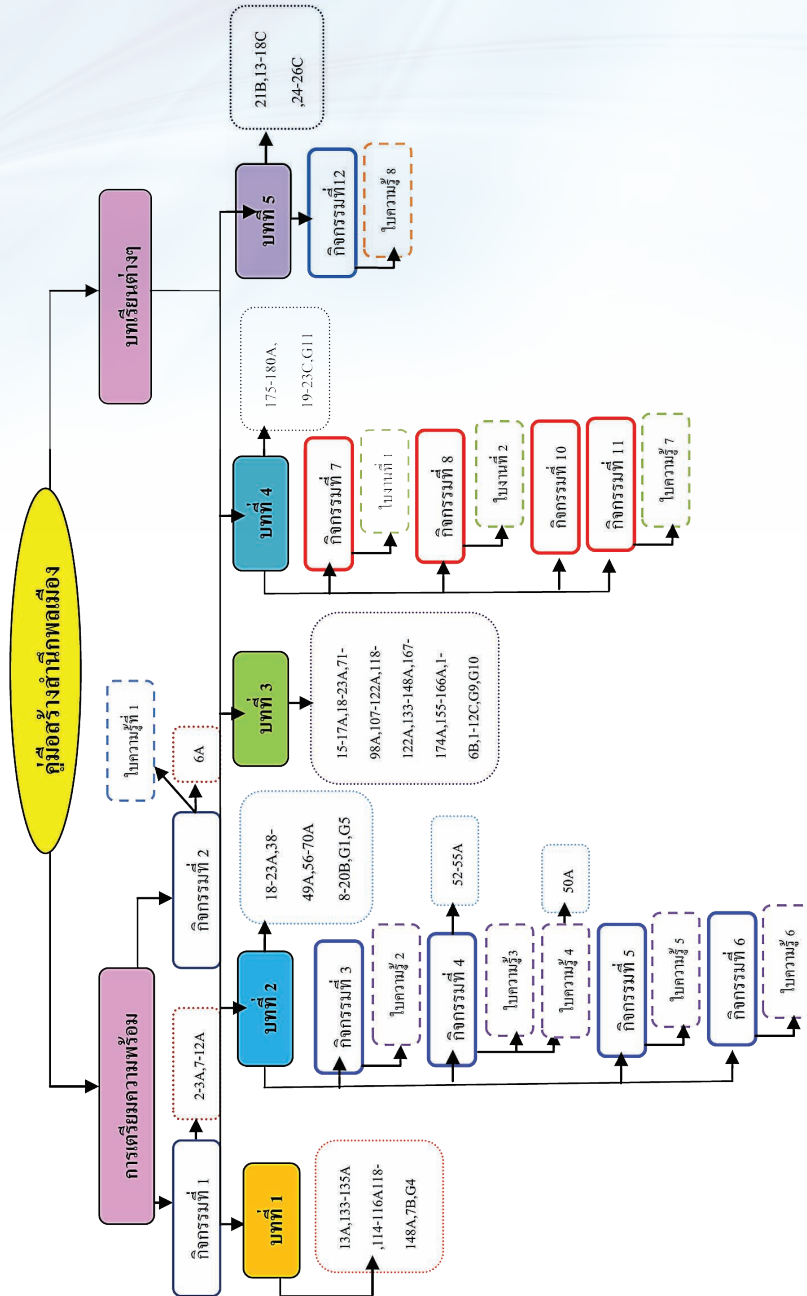
บทเรียน/ กิจกรรม/ ใบความรู้	ประเด็น ประเด็น	สไลด์ที่						
		A	B	C	D	E	F	G
บทที่ 1	เกริ่นนำ							
กิจกรรมที่ 1	● รู้จักมัจจุ, การประชุม, สัมมนา	2-3						
กิจกรรมที่ 2	● ผู้ที่เป็นจริง, ความกลัวที่ไม่ควรกลัว	6						
ใบความรู้ที่ 1	● ความคาดหวังกับความไว้วางใจและไม่ไว้วางใจ	7-12						
บทที่ 1	● แนวทางการสร้างสำนักงานพลเมือง	13, 133-135						G2,3,4
บทที่ 3	โครงการสร้างสำนักงานพลเมือง	15-17 155-166		1-12				G9,10
บทที่ 3	● แนวคิดความเป็นพลเมือง	18-23	1-3					
กิจกรรมที่ 3	● ความรู้ ทักษะ เจตคติ	27-37	8-20					G1,5
บทที่ 4	● นโยบายสาธารณะ			19-23				G11

บทเรียน/ กิจกรรม/ ใบความรู้	ประเด็น	สไลด์ที่					
		A	B	C	D	E	F G
บทที่ 5	● ขั้นตอนที่ 1		21	13-18, 24-26			
บทที่ 6	● ขั้นตอนที่ 2		22	27-35			
ใบความรู้ที่ 9	● กระบวนการทั้งหมด			36-48			
บทที่ 7	● ขั้นตอนที่ 3		23		1-21		
บทที่ 8	● ขั้นตอนที่ 4		24		22-47		
บทที่ 9	● ขั้นตอนที่ 5		25			1-31	G12
บทที่ 10	● ขั้นตอนที่ 6		26			32-42	
บทที่ 10	● ความสำเร็จอยู่ที่ใจยอมแพ้ เมื่อ ไหวที่คุ้นเคยกับประเทศขยับ		28-31				
บทที่ 10	● ความสำเร็จไม่ได้อยู่ที่ปลายทางแต่อยู่ ระหว่างทาง		32-36				
บทที่ 10	● มุ่งเน้นกระบวนการนำเสนอเนื้อหา		37-44				

บทเรียน/ กิจกรรม/ ใบความรู้	ประเด็น	สไลด์ที่						
		A	B	C	D	E	F	G
บทที่ 10	● วงจรใจ		49					
บทที่ 2	ประชาธิปไตยในสังคมไทย	38-49						
ใบความรู้ที่ 4	● ความสำคัญของสมอง 2 ซีกกับการใช้ศาสตร์และศิลป์	50						
กิจกรรมที่ 4	● ภาพประชาธิปไตย	52-55						
บทที่ 2	● ความแตกต่างทางความคิด	56						
บทที่ 2	● มุมมอง	57-64						
บทที่ 2	● 3 มิติของประชาธิปไตย	65						
บทที่ 2	● ค่านิยมประชาธิปไตย	66-67						
บทที่ 2	● ตัวชี้วัดความเป็นพลเมือง	68-70						
บทที่ 3	การศึกษาสำหรับพลเมือง (Civic Education)	71	4-6					

บทเรียน/ กิจกรรม/ ใบความรู้	ประเด็น	สไลด์ที่						
		A	B	C	D	E	F	G
บทที่ 3	● เหตุผลและความสำคัญในการสร้างสำนึกพลเมือง	72-87						
บทที่ 3	● ธรรมชาติของมนุษย์	88-91						
บทที่ 3	● ข้อท้าทายในการส่งเสริมการศึกษาสำหรับพลเมือง	92-93						
บทที่ 3	● แนวทางการส่งเสริมการศึกษาสำหรับพลเมือง	94-98						
ใบความรู้ที่ 8	● การฟังอย่างตั้งใจ	99-103						
บทที่ 3	● จัดสำนึกและจิตใต้สำนึก	107-112						
บทที่ 3	● ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและทัศนคติ	169-174						
บทที่ 4	● เทคนิคการตัดสินใจ	175-180						G6,
ใบความรู้ที่ 11	● การเป็นวิทยากรกระบวนการ						1-110	

บทเรียน/ กิจกรรม/ ใบความรู้	ประเด็น	สไลด์ที่						
		A	B	C	D	E	F	G
บทที่ 1	● เสียจากครูใหญ่	114-116						G4
บทที่ 1 และ 3	ความเป็นพลเมืองในปัจจุบัน	118-122						
บทที่ 1	● การยกระดับจากประชาชนสู่พลเมืองดี	123	7					
บทที่ 1	● ความหมายของพลเมือง	124-125						
บทที่ 1	● คุณลักษณะ บทบาทและหน้าที่ของพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย	126-132						
บทที่ 1 และ บทที่ 3	● แนวทางการขับเคลื่อนเพื่อสร้างสำนึกพลเมือง	133-148						G3



เอกสารอ้างอิง

Project Citizen. Center for Civic Education. United State of America. 2006.

กรมสุขภาพจิต. **ความฉลาดทางอารมณ์** (ฉบับปรับปรุง). เอกสารเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต, 2546. [online] www.dmh.go.th/download/ebooks/EQ11.pdf. [access 15/9/2558]

กิตติศักดิ์ ปรกติ. "ความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตย". เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 เรื่อง ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์, 2555. หน้า 137-154.

คำนึ่ง ชัยสุวรรณรักษ์ และ วีระพล บุญสร้าง. **ประชาธิปไตยในวิถีประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : แม็ก, 2546. หน้า 9-10.

จารุวรรณ แก้วมะโน. **รายงานการประเมินโครงการสร้างสำนึกพลเมือง**. สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า. 2556. (เอกสารอัดสำเนา)

จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์. **นโยบายสาธารณะ**. คณะมนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา นโยบายสาธารณะ รหัส PA 2010.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วมทางการเมือง.
สถาบันพระปกเกล้า. 2549.

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบัน
พระปกเกล้า ครั้งที่ 13 เรื่อง ความเป็นพลเมืองกับอนาคต
ประชาธิปไตยไทย. 2554.

มหาวิทยาลัยมหิดล “สมองน่ารู้ (Brain).” [online] [www.il.mahidol.ac.th/
e-media/nervous/ch2/chapter2/part_1_1.htm](http://www.il.mahidol.ac.th/e-media/nervous/ch2/chapter2/part_1_1.htm). [access 15/9/2558].

ละเอียด สุขจิตต์. เอกสารประกอบการเรียนการสอนโครงการสร้าง
สำนักพลเมือง โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย.

วันชัย วัฒนศัพท์ และสุจินต์ หรสิทธิ์. หลักสูตร “การแก้ไขปัญหาความ
ขัดแย้งชั้นพื้นฐาน และการมีส่วนร่วม”. 2556. เอกสารประกอบ
การอบรม, โรงเรียนพัฒนาผู้นำและสร้างสันติธรรม รักสกุล
จ.ขอนแก่น

วิวรรณ เสนะสุทธิพันธุ์. เทคนิคการนำเสนอข้อมูลด้วยวาจา.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ศรัณยู หมั่นทรัพย์. การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรสร้างสำนักพลเมืองใน
บริบทไทย. รายงานการวิจัย. สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง
สถาบันพระปกเกล้า. 2556.

สถาบันพระปกเกล้า. รากฐานประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพรส
จำกัด, 2554.

สถาบันพระปกเกล้า. หลักสูตรและคู่มือการฝึกอบรมการพัฒนาผู้นำ
เยาวชน. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. การเมืองภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2551. หน้า 11-15.

อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม. “ลูกชายคนโตรับแล้ว! ก่อเหตุ
ฆ่า “พ่อ-แม่”น้องชาย” เผยสาเหตุแค้นถูกแม่ดูดา”. [http://www.
manager.co.th/crime/](http://www.manager.co.th/crime/). [online]. access.